

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

**SIŁY ZBROJNE RP – ZASADNICZE OGNIWO
UTRZYMANIA GOTOWOŚCI OBRONNEJ
PAŃSTWA „GOP – 2001”**

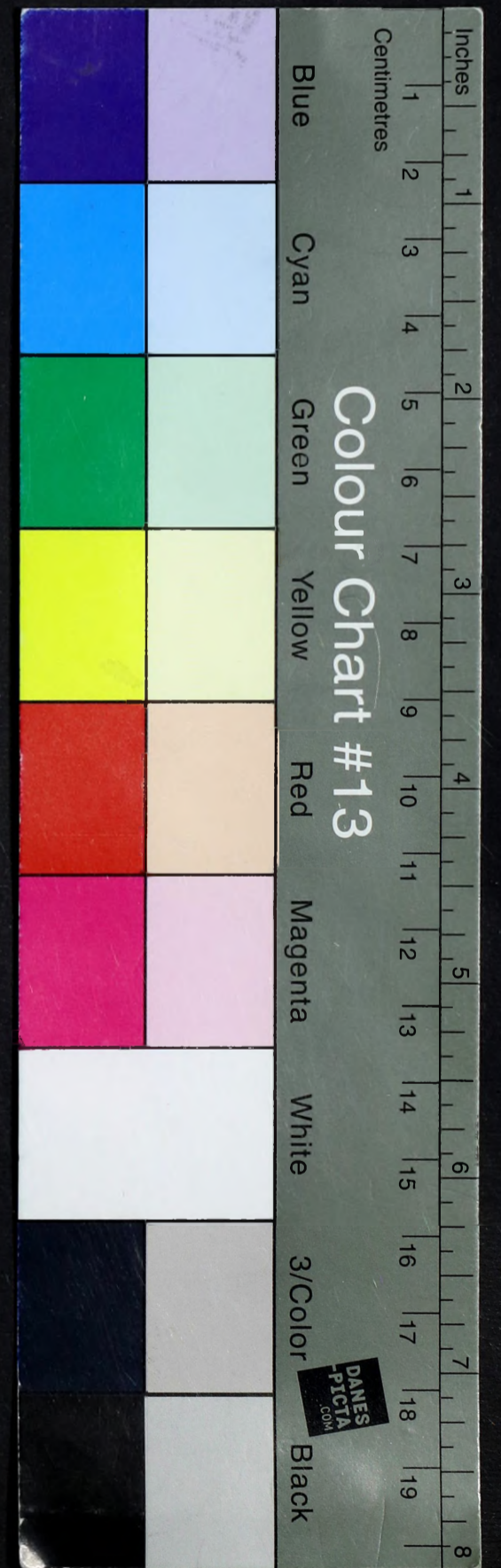

62732

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/4805

05-004805-002-0

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
Katedra Organizacji i Mobilizacji Wojsk

SIŁY ZBROJNE RP - ZASADNICZE OGNIWO
UTRZYMANIA GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA
„GOP – 2001”

OPRACOWANIE POD KIEROWNICTWEM
prof. dra hab. Jana WOJNAROWSKIEGO

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
AKADEMII OBRONY NARODOWEJ
al. gen. A. Chruściela 103
00-910 Warszawa 72

WARSZAWA

2001 ROK

SKŁAD ZESPOŁU:

- ✓ prof. Jan Wojnarowski - wstęp, rozdział 1 (bez pktu 1.3. i 1.4.),
rozdz. 2, pkt. 2.4., rozdz. 3, pkt. 3.3.,
zakończenie.
- płk dr hab. Romuald Kalinowski - rozdział 1, pkt. 1.3., 1.4.
- ✓ ppłk dr Krzysztof Dorosz - rozdział 3, pkt. 3.1., 3.2., 3.4.
- ✓ kpt. dypl. Grzegorz Lewandowski - rozdział 2 pkt. 2.1., 2.2., 2.3.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. ZADANIA, SPOSOBY I OBSZAR DZIAŁANIA SIŁ ZBROJNYCH	10
1.1. Analiza zadań dla sił zbrojnych wynikających z dokumentów normatywnych	11
1.2. Sposoby użycia i działania SZ RP	20
1.3. Obszar działań SZ RP	26
1.4. Zadania sił zbrojnych w wymiarze sojuszniczym w ramach operacji połączonych	37
2. GENEROWANIE MODELU ORGANIZACYJNEGO SIŁ ZBROJNYCH WEDŁUG POTRZEB I MOŻLIWOŚCI PAŃSTWA	56
2.1. Potrzebna i możliwa liczebność Sił Zbrojnych RP na czas pokoju i wojny	56
2.2. Hierarchizacja struktur organizacyjnych sił zbrojnych	71
2.3. Koncepcja modelu organizacyjnego sił zbrojnych (wojsk lądowych)	86
2.4. Czynniki wpływające na powiększenie sił zbrojnych w czasie pokoju, kryzysu i wojny	99
3. UTRZYMANIE I PODNOSZENIE GOTOWOŚCI BOJOWEJ PRZEZ SIŁY ZBROJNE JAKO WYZNACZNIK GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA	112
3.1. Możliwe standardy gotowości bojowej SZ	112
3.2. Utrzymanie stałej gotowości bojowej przez SZ	118
3.3. Prawdopodobne zagrożenia RP i ich wpływ na gotowość obronną (bojową)	126
3.4. Zakres podnoszenia gotowości bojowej sił zbrojnych	132
ZAKOŃCZENIE	138
BIBLIOGRAFIA	141
ZAŁĄCZNIKI	144

WSTĘP

Szczególną rolę w zakresie bezpieczeństwa wobec wyzwań i zagrożeń militarnych oraz niemilitarnych odgrywają siły zbrojne. Stan ich gotowości do działań wynika z wielu czynników, a podstawowymi będą: stopień zorganizowania, uzbrojenie i wyposażenie oraz wyszkolenie stanów osobowych wojsk. Natomiast czas ich gotowości do użycia wyznacza szeroko pojęte zabezpieczenie logistyczne.

Użycie sił zbrojnych w wypadku agresji to wykorzystanie tylko części potencjału obronnego państwa, jego potencjału militarnego, tak jak kryzys militarny jest tylko jednym z wielu kryzysów zagrażających bezpieczeństwu państwa.

Obecnie dany nam czas względnego spokoju w regionie należy spożytkować na reorganizację sił zbrojnych, na rekonstrukcję ich zadań w ramach Sojuszu NATO oraz sprecyzowanie zakresu i sposobów ich użycia w kontekście hipotetycznych zagrożeń (kryzysów) i wynikających z nich konfliktów.

Zasadniczym celem drugiego etapu badań jest opracowanie teoretycznego modelu organizacyjnego sił zbrojnych (WLąd.) zdolnych do utrzymania i osiągnięcia gotowości bojowej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

Określony powyżej zasadniczy cel badań pozwala na przyjęcie problemu badawczego i hipotezy roboczej.

Problem badawczy

Jakim wymaganiom powinny odpowiadać wygenerowane modele organizacyjne sił zbrojnych (wojsk lądowych) w oparciu o określone zadania na czas pokoju, kryzysu i wojny, realizowane w wymiarze narodowym i sojuszniczym?

Hipoteza robocza

Realizowany obecnie kolejny etap restrukturyzacji Sił Zbrojnych RP (na lata 2001 – 2006) nie uwzględnia powszechności obrony w wymiarze ilościowym i jakościowym. Brak jest także umocowań prawnych i ekonomicznych stosownie do realizacji określonych zadań w strategii obronności RP.

Przeorientowanie wymiaru zadań do faktycznych możliwości realizacyjnych i ich zabezpieczenie pozwoli wygenerować modele sił zbrojnych (wojsk lądowych) zdolnych do działania w wymiarze narodowym i sojuszniczym.

W badaniach tego etapu założono udzielenie odpowiedzi na następujące pytania wynikające z wyznaczników metodologicznych studium (celu, problemu i hipotezy roboczej).

1. Jaki może być obszar działań Sił Zbrojnych RP zintegrowanych z Sojuszem NATO?
2. Jakie zadania mogą realizować siły zbrojne w przyjętych wariantach zagrożeń w wymiarze narodowym i sojuszniczym?
3. Co należy uwzględnić określając liczebność sił zbrojnych na czas pokoju i wojny?
4. Jaka może być docelowa hierarchia struktur organizacyjnych sił zbrojnych?
5. Jakie elementy będzie zawierała koncepcja modelu organizacyjnego sił zbrojnych (wojsk lądowych)?
6. Co należy uwzględnić powiększając siły zbrojne na czas kryzysu i wojny?
7. Jakie argumenty będą decydowały o utrzymaniu gotowości bojowej i zakresie jej podnoszenia?

Z roli i charakteru Sił Zbrojnych RP oraz polityczno-strategicznej dyrektywy ich użycia wynikają potrzeby ukształtowania takich struktur organizacyjnych sił zbrojnych, które sprostają sojuszniczym i narodowym wymaganiom.

W planowaniu zadaniowym należy uwzględnić udział Sił Zbrojnych RP w zapobieganiu zewnętrznym zagrożeniom polityczno-militarnym przez neutralizowanie źródeł ich powstawania oraz umacniania stosunków międzynarodowych, a także udział tych sił w operacjach reagowania kryzysowego, w ostateczności prowadzenia działań wojennych.

Praca obejmuje: trzy rozdziały poprzedzone wstępem, zakończenie, bibliografię i załączniki

W rozdziale pierwszym dotyczącym zadań, sposobów i obszaru działania sił zbrojnych przedstawiona została analiza zadań dla sił zbrojnych w aspekcie mogących wystąpić uwarunkowań i czynników, z których istotnymi będą: charakter zagrożeń bezpieczeństwa państwa, możliwości ich wyeliminowania w określonych warunkach wewnętrznych i zewnętrznych. Rozpatrując sposoby realizacji zadań przez siły zbrojne badano możliwości osiągnięcia gotowości do działań i jednocześnie realizacji osłony strategicznej państwa w przewidywaniu organizacji obrony oraz rozbicia zgrupowań przeciwnika, które wtargnęły na obszar RP. W zakończeniu rozdziału pokazany został obszar działań Sił Zbrojnych RP od ich utworzenia w okresie pierwszej wojny światowej i po jej zakończeniu, przez działania na frontach drugiej wojny światowej, aż po współczesność.

W rozdziale drugim dokonana została analiza potrzeb i możliwości utrzymania odpowiedniej wielkości Sił Zbrojnych RP na czas pokoju i wojny. Pokazane i udokumentowane zostały sposoby ustalania tej wielkości sił zbrojnych za pomocą czterech zasadniczych metod:

- metody operacyjnej;
- metody statystyczno-demograficznej;
- metody określenia i porównania potencjałów;
- metody porównania potencjałów obronnych.

Jednocześnie skonfrontowane zostały możliwości ekonomiczne państwa z potrzebami sił zbrojnych, w tym na przykładach kilku innych krajów.

W następnej kolejności badana była hierarchia struktur organizacyjnych sił zbrojnych skupiona na analizie następujących szczebli dowodzenia wojsk lądowych:

- na szczeblu operacyjnym – korpuśno-dywizyjnym;
- na szczeblu taktycznym – brygadowo-batalionowym.

W wyniku przeprowadzonych analiz możliwe było pokazanie dobrych i złych walorów takiej hierarchii struktury organizacyjnej wojsk lądowych.

W dalszej kolejności rozważana była koncepcja modelu organizacyjnego sił zbrojnych w oparciu o ich zasadniczy komponent – wojska lądowe. Uzasadnione zostały dwa proponowane modele organizacyjne wojsk lądowych, biorąc pod uwagę ich możliwości i skład.

W zakończeniu rozdziału przedstawione zostały czynniki, od których zależą możliwości powiększania stanu osobowego sił zbrojnych w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Celowym jest zwrócenie uwagi czytelników na nowy sposób podejścia do zasygnalizowanych problemów mobilizacyjnych, które w konsekwencji powodują powiększenie sił zbrojnych do z góry zaplanowanych wielkości.

W rozdziale trzecim badano możliwości dostosowania naszego systemu gotowości bojowej do obowiązujących standardów w Sojuszu NATO. W konsekwencji tych rozważań przedstawione zostały propozycje dotyczące możliwości utrzymania stałej gotowości bojowej w siłach zbrojnych, a głównie w tej ich części, które stanowią siły reagowania i osłony strategicznej państwa. W aspekcie wygenerowanych zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski został pokazany mechanizm podnoszenia gotowości bojowej przez siły zbrojne w oparciu o zasygnalizowane trzy scenariusze tych zagrożeń.

W zakończeniu pracy wyspecyfikowane zostały te problemy, które zawarte były w sformułowanych pytaniach badawczych oraz ustosunkowano się do stopnia osiągnięcia założonego celu badań.

Pracę uzupełniają załączniki, które obrazują rozpatrywane problemy badawcze.

Metodologia badań tej części pracy była kontynuacją badań pierwszego etapu zawartą w opracowaniu „GOP-2000”. W drugim etapie badań skupiono się nad zastosowaniem trzech zasadniczych metod badawczych. Pierwsza to syntezy i uogólnienia (z wyjątkiem pierwszego rozdziału, w którym przeważała metoda analiz), które pozwoliły na określenie głównych kierunków rozwojowych badanych elementów sił zbrojnych (struktur organizacyjnych i utrzymywania przez nie gotowości bojowej). Druga metoda to modelowanie, która stanowiła podstawę do weryfikacji elementów w rozpatrywanych modelach struktur organizacyjnych wojsk. Trzecią metodą były opinie ekspertów od skrajnych do bardziej rzeczowych mogących mieć zastosowanie w praktycznym urzeczywistnieniu badanych modeli struktur organizacyjnych wojsk.

Te trzy zasadnicze metody badawcze miały swoje umocowanie w podejściu systemowym, do badania złożonego systemu wojskowego (militarnego).

Podłożem prowadzonych badań była dostępna literatura krajowa i zagraniczna. Pierwszą jej grupę stanowiły dokumenty normatywne, do których należały:

- Wytyczne MON do planowania i programowania obronnego w resorcie obrony narodowej, MON, 1999 r.;
- Założenia do kompleksowej przebudowy, utrzymania oraz doskonalenia systemu obronności RP (wytyczne RM z listopada 1999 r.);
- Program rozwoju Sił Zbrojnych RP na lata 2001 – 2006. (przyjęty przez RM w dniu 31.01.2001 r.);

- Strategia bezpieczeństwa RP z dnia 4.01.2000 r.;
- Strategia obronności RP z dnia 23.05.2000 r.

Drugą grupę stanowiły nieliczne publikacje zwarte (książkowe i studyjne):

- B. Balcerowicz, Sojusz a obrona narodowa, DW Bellona, Warszawa 1999 r.;
- J. Babula, Wojsko Polskie 1945 – 1989. Próba analizy operacyjnej, DW Bellona, Warszawa 1989 r.;
- P. Czerwiński, Wizja Sił Zbrojnych USA 2010, Warszawa 1992 r.;
- R. Szeremietiew, O bezpieczeństwie Polski w XX wieku (rozprawa habilitacyjna), AON, Warszawa 2000 r.;
- J. Wojnarowski, Utrzymanie i podnoszenie gotowości obronnej państwa w sytuacjach kryzysowych, AON, Warszawa 2001 r.

Istotną grupę literatury w zakresie wyrażania swoich przemyśleń i poglądów stanowiły artykuły publicystyczne zawarte w Myśli Wojskowej MON i w Zeszytach Naukowych AON, a także ciekawe wypowiedzi zamieszczone w Polsce Zbrojnej.

1. ZADANIA, SPOSOBY I OBSZAR DZIAŁANIA SIŁ ZBROJNYCH

Zasadniczym celem istnienia w naszym państwie Sił Zbrojnych jest ochrona niepodległości i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienie bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic¹. Z tego zapisu konstytucyjnego wynikają funkcje dla Sił Zbrojnych.

Funkcje zewnętrzne służące jako instrumenty polityki zagranicznej państwa realizujące się w poczynaniach dyplomatycznych, a w ostateczności jako środek do obrony i ochrony interesów narodowych. Wyrazem tych funkcji może być gotowość Sił Zbrojnych do prowadzenia działań (załącznik 1):

- osłonowych i przeciwdywersyjnych (przeciwterrorystycznych);
- demonstracyjnych w państwie;
- zbrojnych w obronie terytorium RP;
- wydzielonych sił w obronie innych państw NATO w ramach Sojuszu;
- w misjach pokojowych i humanitarnych.

Funkcje wewnętrzne służą do zapewnienia polityki wewnętrznej w państwie przez stosowanie pomocy dla ludności poszkodowanej w wyniku różnego rodzaju klęsk i katastrof oraz do użycia przemocy przy zwalczaniu terroryzmu i przestępczości zorganizowanej, zapobieganiu w rozprzestrzenianiu bmr i narkotyków, a także działań przeciwdywersyjnych. Istotną funkcją wewnętrzną realizowaną przez siły zbrojne jest kontynuowanie i rozwijanie dziedzictwa narodowego oraz tworzenie więzi społecznych w państwie (załącznik 2).

¹ Patrz Konstytucja RP, art. 26.

1.1. Analiza zadań dla sił zbrojnych wynikających z dokumentów normatywnych

Każde państwo realizujące swoją politykę musi posługiwać się określonymi narzędziami. Tymi podstawowymi narzędziami, obok gospodarki, są jego siły zbrojne. Aby one właściwie spełniały swoją funkcję, należy sformułować dla nich realistyczne i racjonalne zadania.

Przybliżając zadania dla naszych Sił Zbrojnych działających w Sojuszu NATO należy rozpatrzyć rysujące się trendy w światowej i europejskiej polityce bezpieczeństwa, a także istniejące warunki wewnętrzne w Polsce.

Niepodległość Polski, jej obszar położony w centrum Europy i kształt terytorium oraz relacje polityczne i ekonomiczne z otoczeniem zewnętrznym sąsiadów bliższych i dalszych są postrzegane przez mocarstwa światowe, które uprawiają politykę globalną. Polityka ta pomimo dużego stopnia ogólności wpływa na politykę i gospodarkę naszego państwa. Do głównych trendów uprawianej polityki globalnej należy zaliczyć:

- zamrożenie pułapów uzbrojenia, co spowodowało zahamowanie jądrowego wyścigu zbrojeń pomiędzy mocarstwami, ale powoduje również nabywanie przez państwa rozwijające się te same technologie w militarnych celach;
- zmniejszanie się liczebności sił zbrojnych na korzyść ich jakościowego wyposażenia w nowoczesne systemy uzbrojenia;
- widoczny wzrost używania „broni ekonomicznej” w połączeniu ze sterowaną inwazją psychologiczną²;

² Głos weterana i rezerwisty, listopad 2000 r. – gen. dr Rudolf Dżipanow:

„... najważniejszą siłą pozwalającą na osiągnięcie celów strategicznych jest siła zjednoczonych kapitałów – tzn. broń większa niż wojny z udziałem wielkich armii, ekonomicznie użyta do ekonomicznego, gospodarczego opanowania wybranego przeciwnika, stwarza niebywale możliwości do blokady, izolacji i uzależnienia, aż do całkowitego sparaliżowania gospodarki przeciwnika.”

- uwidocznił się proces przechodzenia od idei interwencji prowadzonej środkami dyplomatycznymi do urzeczywistnienia interwencji zbrojnej (przykłady: Iran, b. Jugosławia).

Obok oddziaływania polityki globalnej urzeczywistniają się uwarunkowania europejskie w regionie np.:

- wybieranie uniwersalnego (własnego) systemu bezpieczeństwa zbiorowego;
- tworzenie (rozszerzanie) polityki dotyczącej integracji gospodarczej (UE);
- istniejące traktaty, szczególnie dotyczące rozbrojenia, likwidują jedynie możliwość nagłego wybuchu wojny na dużą skalę. Natomiast nie eliminują zagrożenia wojnami lokalnymi.

Zmieniona sytuacja geopolityczna w Europie spowodowała, że Polska znajduje się obecnie między zintegrowaną Europą Zachodnią a zdezintegrowanymi państwami na wschodzie włącznie z Rosją (WNP). Zatem Polska jest obiektem oddziaływania polityczno-militarnego i gospodarczego, jednocześnie państwem granicznym Sojuszu NATO. Również sytuacja wewnętrzna Polski charakteryzuje się nieustanną dynamiką zmian społeczno-gospodarczych (narastające ciągle bezrobocie, nieudolne wprowadzanie wielkich reform) wpływających na potencjał militarny. Występujące komplikacje w środowisku zewnętrznym i wewnętrznym powodują określone zjawiska kryzysowe.

W stosunkach wewnętrznych Polski daje się zauważyć narastanie negatywnych zjawisk dotyczących aktywizacji mniejszości narodowej głównie żydowskiej. Utrzymywanie się i okresowe narastanie frustracji wielu grup społeczno-zawodowych, rozłamy w elitach politycznych, ich skłócenie oraz coraz większe zubożenie na wszelkie inicjatywy społeczne i polityczne.

Analizując prawdopodobne zadania dla Sił Zbrojnych RP należy przede wszystkim przyjąć i określić hipotetyczne scenariusze mogących wystąpić zdarzeń. Strategia obronności RP w założonej koncepcji przewiduje: **działania**

prewencyjno-stabilizacyjne polegające głównie na budowaniu wzajemnego zaufania w swoim otoczeniu; **reagowanie kryzysowe** zmuszające Polskę do szybkiego opanowania zaistniałej sytuacji zagrażającej interesom państwa lub społeczności międzynarodowej. Może ono przyjąć dwie formy:

- kryzysu społeczno-politycznego bezpośrednio zagrażającego Polsce lub jej sojusznikom, w ramach którego zajdzie potrzeba podwyższenia gotowości obronnej państwa, rozwinięcia części sił zbrojnych do osłony strategicznej oraz zapewnienia warunków do przyjęcia na terytorium RP sojuszniczych sił prewencyjnego wzmocnienia;
- reagowanie na kryzysy pośrednie zagrażające bezpieczeństwu Polski lub jej sojusznikom, które dotyczyć będzie operacji wymuszenia pokoju przez wsparcie militarne lub niemilitarne zwaśnionych stron;

działania wojenne w ramach lokalnego konfliktu zbrojnego lub też wojny na dużą skalę, rozgrywane na terenie Polski lub poza jej terytorium.

Urzeczywistnienie się tych scenariuszy może nastąpić kiedy w regionie wystąpią sytuacje kryzysowe lub ostre sytuacje kryzysowe spowodowane m.in.:

- stanami kryzysowymi w stosunkach dwustronnych między Polską i państwami sąsiadującymi;
- rozwojem niekorzystnych tendencji i problemów mniejszości narodowych w Polsce i w państwach sąsiadujących z nią;
- przekształceniami ustrojowymi w wyniku których mogą wystąpić zjawiska patologii społecznej, sprzyjające rozwojowi międzynarodowej przestępczości zorganizowanej.

Siłowe rozwiązanie tych sytuacji kryzysowych może przybrać formy:

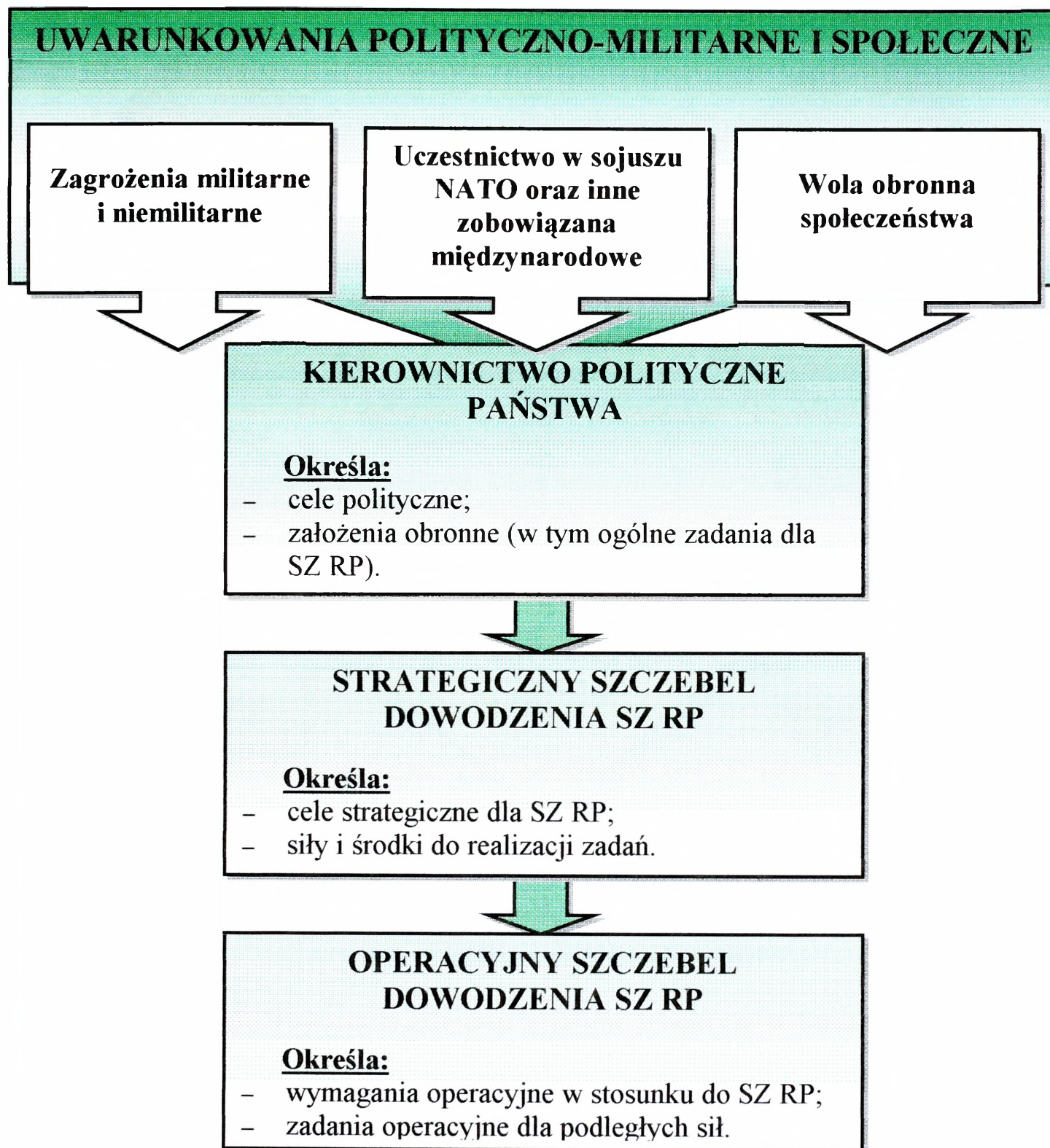
- starć granicznych na lokalnym obszarze działań;
- interwencji zbrojnych;

- napaści zbrojnych w postaci operacji zaczepnej o ograniczonym celu i rozmachu;
- napaści zbrojnych w postaci uderzenia najbardziej nowoczesnymi środkami walki na wybrane cele.

Przejdźmy zatem do analizy zadań Sił Zbrojnych RP w świetle hipotetycznych kryzysów i konfliktów (wojny).

Ogólne zadania dla Sił Zbrojnych RP są określane przez czynniki polityczne i zawarte w „Strategii obronności RP”, po ich wcześniejszym uzgodnieniu z Sojuszem NATO. Z prowadzonych analiz wynika, że spośród uwarunkowań politycznych, społecznych i militarnych priorytetowe znaczenie do określenia zadań mają (rys. 1):

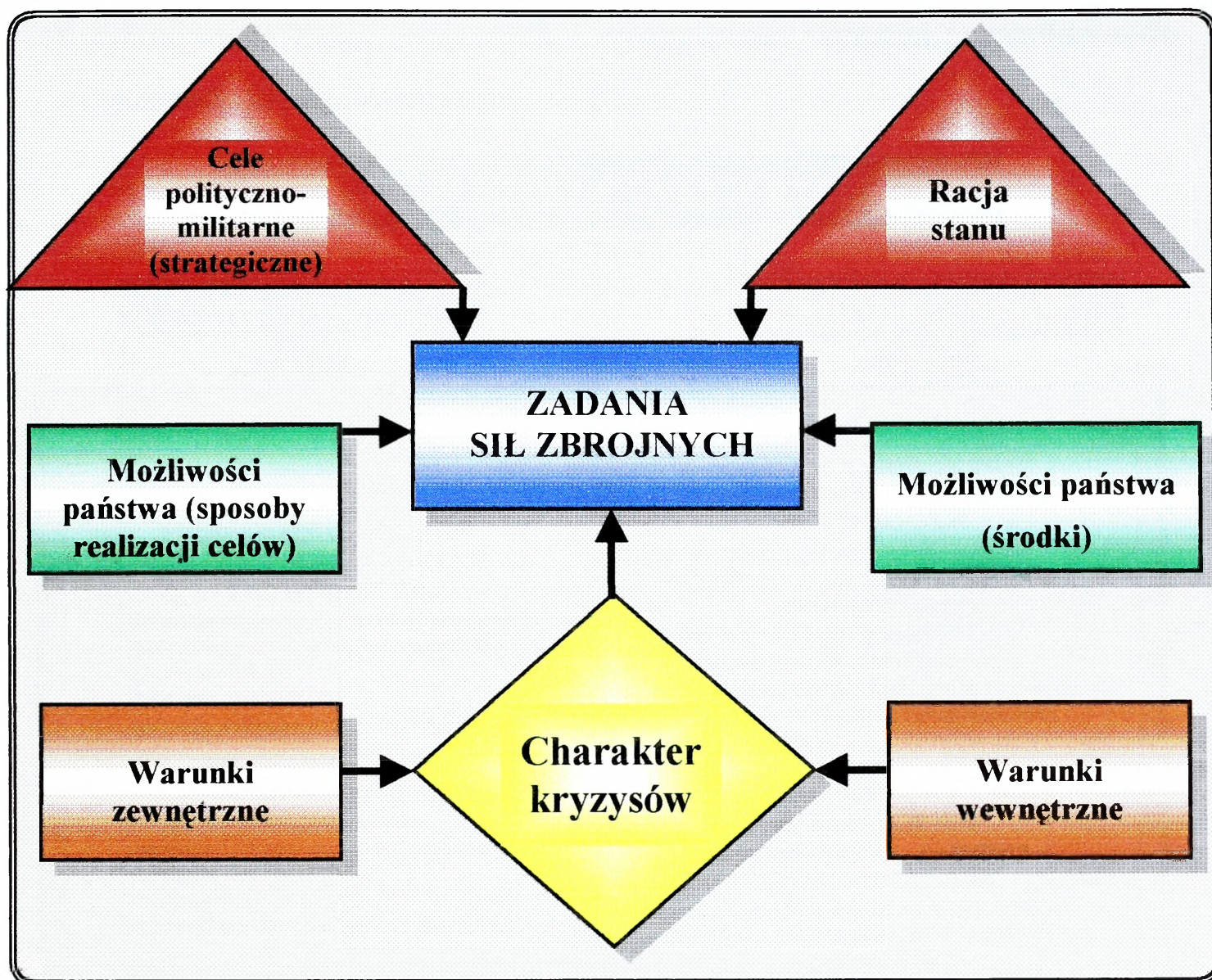
- hipotetyczne zagrożenia mogące wystąpić na obszarze RP lub w pobliżu jej granic;
- przynależność (członkostwo) do Sojuszu NATO (Unii Europejskiej) i innych organizacji międzynarodowych (ONZ);
- wola obrony wartości narodowych przez społeczeństwo.

Rys. 1. Ogólny algorytm określania zadań dla SZ RP.

źródło: „GOP-2000” – G. Lewandowski

Zmiany jakie mogą nastąpić w aktualnej sytuacji geopolitycznej i militarnej (często nie oczekiwane) w Europie pozwalają uzmysłwić sobie szereg czynników wpływających pośrednio lub bezpośrednio na charakter zadań dla Sił Zbrojnych RP (rys. 2).

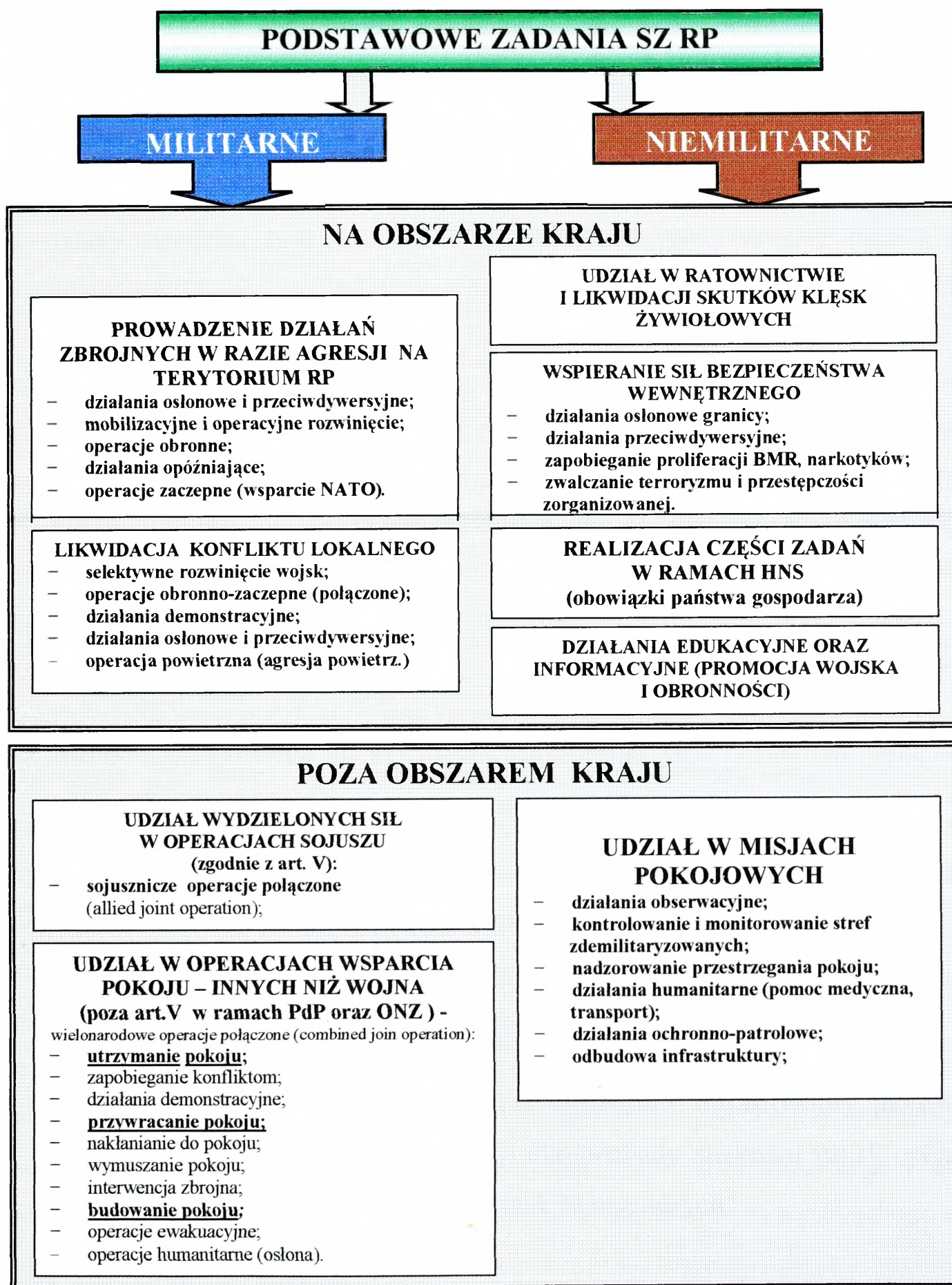
Rys. 2. Czynniki wpływające na zadania dla sił zbrojnych.

źródło: wykonanie własne autora

Nasze Siły Zbrojne (zgodnie z zapisem zawartym w Strategii Obronności RP) mają być przygotowane do wykonania czterech podstawowych zadań (rys. 3.):

- 1) odparcia bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udział w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze;
- 2) reagowania na zaistniały kryzys, także w ramach misji ONZ, UZE czy UE po przystąpieniu do niej;
- 3) wykonywania zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju i na rzecz utrzymania (wymuszenia) pokoju;

- 4) wykonywania zadań związanych z wystąpieniem zagrożeń pozamilitarnych (katastrofy, klęski ekologiczne).

Rys. 3. Podstawowe zadania SZ RP.

źródło: wykonanie autora na podstawie Strategii obronności RP

Zadanie pierwsze związane z odparciem bezpośredniej agresji na własne terytorium lub na inne państwo sojusznicze będzie polegało na:

- stopniowym lub alarmowym rozwijaniu sił zbrojnych, osiąganie stanu gotowości do działań oraz przeprowadzenie częściowej lub powszechnej mobilizacji;
- rozpoznawaniu zgrupowania inwazyjnego przeciwnika w celu przejęcia inicjatywy strategicznej;
- wzmocnieniu ochrony granicy i przestrzeni powietrznej oraz ochrony ważnych obiektów wojskowych, administracyjnych i gospodarczych;
- przeprowadzeniu połączonych operacji osłonowych i obronnych w początkowym okresie wojny przy użyciu sił znajdujących się na zaatakowanym obszarze oraz wojsk operacyjnych dodatkowo przerzuconych z innych kierunków i obszarów;
- doprowadzeniu do uzyskania przewagi strategicznej przez mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie głównych sił obrony oraz sił wzmocnienia;
- rozbiciu zgrupowania inwazyjnego i zniszczeniu jego potencjału ofensywnego przez zorganizowanie przeciwnatarcia strategicznego.

Powyższe zadania przewidziane dla wojsk operacyjnych będą wspierane działaniami sił obrony terytorialnej, polegającymi na:

- zorganizowaniu obrony miast i miejscowości ważnych operacyjnie rejonów i obiektów na całym terytorium Polski;
- ochronie bezpiecznego funkcjonowania elementów infrastruktury państwa (ekonomicznej i społecznej), istotnych dla swobody manewru wojsk operacyjnych i koniecznych dla wsparcia wojsk sojuszniczych;

- dezorganizowaniu operacji agresora przez przeprowadzenie zakrojonych na szeroką skalę masowych, nieregularnych działań na tyłach i w ugrupowaniu jego wojsk.

Do wykonania zadań operacyjnych w wypadku agresji na inne państwo sojusznicze wydzielone są i mogą być użyte polskie siły reagowania w strukturach NATO np. w następującym składzie: 12 DZ (obecnie 6 BK Panc), 10 BK Panc oraz część wojsk z sił głównych np. 11 DK Panc.

Sprawna realizacja zadań zapisanych w Strategii Obronności RP będzie możliwa jeśli w czasie pokoju Siły Zbrojne RP zostaną przygotowane do działań w ramach koalicyjnej obrony NATO i innych misji Sojuszu.

Również przez rozwijanie współpracy z armiami państw spoza NATO realizującymi program „Partnerstwo dla pokoju”, w tym konsultacje, wspólne ćwiczenia i pomoc wojskowa oraz tworzenie wielonarodowych formacji przygotowywanych do operacji wymuszania (wspierania) pokoju. Także przez przygotowanie i utrzymanie sił i środków do użycia w sytuacjach nadzwyczajnych (wyjątkowych) klęsk żywiołowych, awarii przemysłowych i katastrof, w postaci pododdziałów ratownictwa inżynieryjnego, czy chemicznych i radiacyjnych zespołów awaryjnych. Obecne wyzwania nakazują także przygotować wydzielone jednostki z sił zbrojnych do użycia ich w wypadku zagrożeń o charakterze paramilitarnym jak terroryzm, zorganizowana przestępczość, czy rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i wszelkiego rodzaju trucizn (narkotyków).

Stabilizujący się okres względnego pokoju w Europie może spowodować, że siły zbrojne będą spełniać głównie funkcje prewencji, interwencji i przywracania porządku³.

³ B. Balcerowicz, Sojusz a obrona narodowa, DW Bellona, Warszawa 1999 r., str. 36.

Kolejne zadanie dotyczy reagowania na zaistniały kryzys, także w ramach misji organizowanych pod egidą międzynarodową. To zadanie mogą realizować siły odpowiednio przygotowane o charakterze raczej policyjnym. Będą one izolowały rejony objęte konfliktem oraz wywierały militarną i pozamilitarną presję na zwaśnione strony, a także mogą udzielać pomocy organizacyjnej, humanitarnej i doradczej stronom konfliktu, a kiedy te działania zawiodą mogą bezpośrednio wymusić pokojowe rozwiązanie przez rozdzielanie stron i ich rozbrojenie. W tym celu przewiduje się szkolić i przygotowywać 15 BZ, 21 BSP, 6 BDSz i 25 BKPow wraz z jednostkami zabezpieczenia.

Wykonywanie zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju będzie zależało od utrzymania ciągłej gotowości sił do podjęcia działań poza granicami kraju, wspólnie z siłami zbrojnymi innych państw.

1.2. Sposoby użycia i działania SZ RP

1.2.1. Osiąganie gotowości do wykonania zadań

Narastanie kryzysu i konfliktu oraz konieczność reakcji będzie najprawdopodobniej procesem ciągłym, narastającym, a nie powstałym nagle. Jeśli jednak konflikt lub sytuacja kryzysowa pojawią się niespodziewanie, wówczas zajdzie potrzeba uruchomienia alarmowego systemu mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych.

Natomiast stopniowe narastanie kryzysu i konfliktu powinno być analizowane i może wywołać stosowną reakcję zapobiegawczą. Kierownictwo państwa i sił zbrojnych powinno selektywnie realizować przedsięwzięcia zwiększające zdolność obronną państwa. W sytuacji narastania zagrożenia konfliktem zbrojnym Sztab Generalny przeprowadzi selektywnie mobilizacyjne rozwinięcie wybranych jednostek wojskowych lub innych elementów systemu obronnego państwa.

Gdy narasta groźba masowego, niekontrolowanego i nielegalnego przekraczania granicy państwowej oraz pojawiają się rozruchy w pasie przygranicznym na skalę przekraczającą możliwości Straży Granicznej i policji, siły zbrojne mogą otrzymać zadanie wzmocnienia obrony granicy państwowej.

1.2.2. Osłona i obrona granicy państwowej

Jednostki wojskowe wydzielone do wzmocnienia ochrony granicy państwa powinny być zdolne do wykonania następujących zadań przy współdziałaniu ze Strażą Graniczną:

- patrolowania granicy oraz dróg i obszarów w jej pobliżu;
- wystawienia w pasie przygranicznym ubezpieczeń;
- bezpośredniej ochrony i obrony ważnych obiektów w strefie przygranicznej;
- rozpoznania wszystkimi dostępnymi środkami obszaru zagrożenia i przyległego.

Podczas realizowania wymienionych zadań należy uwzględnić następujące sposoby działania:

- patrolowanie (piesze, zmotoryzowane i na śmigłowcach);
- ubezpieczenie organizowane na zasadach obowiązujących przy ubezpieczaniu postoju wojsk;
- inżynierską rozbudowę rejonów (odcinków obrony i osłony);
- osłonę przeciwlotniczą;
- posiadanie ruchliwych odwodów w gotowości do interwencji w dowolnym rejonie strefy ubezpieczenia;
- ochronę i obronę ważnych obiektów, a także zdolność ich załóg do odparcia przeciwnika powietrznego i lądowego;
- kompleksowe wykorzystanie sił obrony terytorialnej;

- prowadzenie rozpoznania, a w miarę narastania zagrożenia – zwiększenie jego zasięgu i skuteczności.

Wiele zadań ochrony i osłony będą mogły zrealizować siły OT. Część z nich może jeszcze przed wybuchem konfliktu zbrojnego rozpocząć przygotowania do obrony określonej wybranych i dogodnych miejscowości. W razie uderzenia przeciwnika pododdziały OT stworzą ogniska oporu wiążące jego siły, spełnią zadania typowe dla jednostek fortecznych broniących określonych umocnień.

1.2.3. Rozbicie zgrupowań wojsk, które wtargnęły na obszar kraju

Funkcjonowanie sił zbrojnych w czasie konfliktu zbrojnego można podzielić na dwa okresy:

- prowadzenie lądowej operacji obronnej;
- prowadzenie działań systematycznych.

W toku lądowej operacji obronnej, prowadzonej w warunkach agresji przeciwnika na skalę wojenną, działania sił lądowych będą uzależnione od wsparcia lotniczego i osłony z powietrza realizowanej przez OP. Możliwość bojowego wykorzystania wszystkich jednostek będzie w miarę ograniczona i sprowadzona głównie do prowadzenia działań w ramach strategicznej operacji obronnej.

W razie braku warunków do prowadzenia lądowej operacji obronnej siły zbrojne mogą przechodzić do prowadzenia działań systematycznych, polegających na zbrojnym przeciwstawianiu się przeciwnikowi w dalszym zajmowaniu obszaru państwa, powiększaniu jego strat i tworzeniu warunków do kontynuowania obrony strategicznej państwa, a tym samym wymuszeniu zaniechania agresji.

1.2.4. Udział wojsk operacyjnych w wewnętrznych i zewnętrznych konfliktach zbrojnych

Siły zbrojne nie są, w tym wypadku, najskuteczniejszym środkiem zapobiegania i rozwiązywania takich konfliktów. Może jednak zaistnieć konieczność użycia wojska, jeżeli zawiodą lub okażą się zbyt słabe inne siły.

Można wyodrębnić dwie sytuacje, w których możliwe jest użycie sił zbrojnych:

- 1) działanie w celu przerwania walk i przystąpienia stron konfliktu do negocjacji;
- 2) działanie zapobiegające rozwojowi wydarzeń prowadzących do wybuchu walk między stronami konfliktu;

W drugim wypadku działanie wojsk może mieć charakter pomocniczy na korzyść sił MSW (patrowanie dróg i rejonów, prowadzenie rozpoznania, demonstracja siły itp.).

Natomiast w sytuacji, gdy dojdzie do walk, użycie sił zbrojnych może polegać na:

- wydaniu zarządzeń i dozorowaniu złożenia broni przez strony konfliktu;
- ściganiu ukrywających się grup zbrojnych;
- oczyszczaniu terenu walk z maruderów, band, min, niewypałów, broni itp.

Sytuacja może okazać się bardziej skomplikowana, gdy liczebność i uzbrojenie walczących stron konfliktu okażą się zbliżone do liczebności i uzbrojenia tych, którzy usiłują przywrócić spokój, albo gdy dojdzie do użycia wojsk sąsiednich państw w celu udzielenia pomocy. Wówczas działania mogą przybrać charakter regularnego starcia, bitwy na skalę być może nawet operacyjną, z użyciem dostępnych środków walki.

1.2.5. Wymagania co do przygotowania obrony

Analiza mechanizmów współczesnej agresji pozwala określić najważniejsze wymagania stawiane obronie państwa oraz sposoby ich spełnienia, obejmujące:

- przygotowanie skutecznej obrony powietrznej i ukryć dla sił i środków będących obiektami pierwszej kolejności rażenia;
- przygotowanie obrony terytorialnej;
- przygotowanie obronne terytorium (ukrycia, system zapór i niszczeń);
- zachowanie przez wojska operacyjne zdolności manewrowej oraz siły obronno-uderzeniowej;
- zespolenie działań wojsk operacyjnych z obroną terytorialną oraz działań regularnych z działaniami nieregularnymi (na obszarach zajętych przez przeciwnika).

Powyższe wymogi stanowią praktyczne rozwinięcie ogólnej teorii walki, która wyraża się w stwierdzeniu, że istotą strategii jest walka o swobodę działania, tj. dążenie do pozbawienia jej przeciwnika, a zapewnienie swobody działania siłom własnym.

Istotne znaczenie dla skuteczności działań w ramach obrony militarnej ma charakter SZ. Doświadczenia potwierdzają potrzebę i konieczność pełniejszego zespolenia i umiejętnego wykorzystania dwóch podstawowych komponentów SZ, a mianowicie wojsk operacyjnych i sił OT. Właśnie takie siły zbrojne pozwalają organizować przestrzenną obronę terytorium.

Wojska operacyjne powinny stanowić mobilną siłę obronno-uderzeniową przeznaczoną do realizowania głównych zadań, tj. prowadzenia obrony w rejonach (obszarach) głównego wysiłku, wykonywania zwrotów zaczepnych oraz odzyskania utraconych obszarów.

Wojska OT stanowić powinny siłę umożliwiającą prowadzenie obrony o charakterze powszechnym na całym terytorium. Odciążą jednocześnie wojska operacyjne od zadań drugorzędnych, stwarzając im warunki do działania (wykorzystania uzbrojenia i mobilności) na głównych kierunkach obrony.

W rozważaniach o zadaniach realizowanych przez siły zbrojne w obronie państwa nie sposób pominąć relacji między walką zbrojną, jako sposobem ostatecznym a odstraszeniem obronnym, które osiąga się dzięki posiadaniu odpowiednich sił i środków obrony oraz realizowaniu przygotowań obronnych. Czynniki te powinny stanowić wystarczającą i wiarygodną groźbę, powstrzymującą ewentualnych przeciwników od podjęcia decyzji o agresji, a nawet od podjęcia samych jej zamiarów i czynienia przygotowań. Należy sobie jednak zdawać sprawę, że odstrasząco działa tylko to, co jest gotowe lub w krótkim czasie osiągnie gotowość do skutecznych działań. Wątpliwe jest odstraszące oddziaływanie nie przygotowanych zawczasu wojsk i źle planowanych przedsięwzięć, obejmujących np. mobilizacyjne i operacyjne rozwijanie wojsk oraz ich przesunięcia na duże odległości, doraźna rozbudowa inżynieryjna itp.

Zgodnie z przedstawioną uprzednio rolą i miejscem w całym systemie obronnym państwa, siły zbrojne jako główny element tego systemu powinny zniechęcać potencjalnych agresorów do użycia siły jako szantażu militarnego, a w wypadku agresji – zagwarantować możliwości wyparcia go poza granice państwa.

W czasie pokoju najwyższą gotowość powinny utrzymywać siły i środki systemu OP, rozpoznania i WRE oraz siły szybkiego reagowania. Powinny być przygotowane do odparcia nagłych (pierwszych) uderzeń z powietrza, lądu i morza, wykonania zadań w wypadku konfliktów granicznych, ataków dywersji i terrorystyczno-sabotażowych, a także osłony mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia całości sił zbrojnych.

W zależności od rodzaju i skali agresji siły zbrojne powinny być gotowe do podjęcia różnorodnych działań bojowych, obronnych w wymiarze strategicznym, operacyjnym, a nawet taktycznym.

1.3. Obszar działań Sił Zbrojnych RP

Na obszar działań sił zbrojnych należy spojrzeć jak na środowisko, w którym mogą prowadzić działania wojska i będzie to:

- środowisko lądowe do działania wojsk lądowych;
- środowisko brzegowo-wodne do działania sił marynarki wojennej;
- przestrzeń powietrzna (kosmiczna) do działania sił powietrznych.

Zrozumienie specyfiki prowadzonych działań bojowych na tych (w tych) obszarach umożliwi nam spojrzenie historyczne. Można, a nawet należy ten przegląd rozpocząć od działań „załążków” kształtujących przyszłe siły zbrojne RP w czasie I wojny światowej.

14 sierpnia 1914 roku ruszyły na siebie ogromne siły zbrojne dwóch koalicji państw. Pierwsza koalicja tzw. „Trójprzymierze” obejmowała państwa centralne: Niemcy, Austro-Węgry i Włochy, nieco później przystąpiła Turcja i Bułgaria. Ta koalicja państw po czterech latach trwania wojny poniosła klęskę. Druga koalicja pod nazwą „Entanta – Trójporozumienie” obejmowała kraje: Rosję, Francję, Anglię, później doszły: Serbia, Belgia, Japonia, Rumunia i Stany Zjednoczone.

Potężne uderzenie w pierwszych dniach maja 1915 r. wojsk niemieckich i austro-węgierskich w rejonie Gorlic i Tarnowa zachwiało rosyjskim frontem w Galicji i w Królestwie Polskim. Armie rosyjskie, ciągle jeszcze silne, rozpoczęły cofanie się na wschód.

Utworzone u boku armii austriackiej w 1914 r. Legiony Polskie w składzie trzech brygad, walczyły razem z II Korpusem austriackim. Od 3 marca 1915 r. I Brygada Legionów dowodzona przez brygadiera Józefa Piłsudskiego rozpoczęła swoje boje w Małopolsce nad rz. Nidą przeciw jednostkom rosyjskim, wnosząc poważny wkład w wyzwolenie ziem Królestwa Polskiego, obszaru na którym od ponad 100 lat stacjonowały obce wojska w zbudowanych koszarach i fortach.

Minęło zaledwie cztery lata i jednostki tworzonego od podstaw WP rozpoczęły wojnę z Rosją Radziecką o granicę wschodnią na obszarze Litwy i Ukrainy, pod dowództwem marszałka Józefa Piłsudskiego. Obszar terenu, na którym prowadzone były działania wojenne to lasy, błota i jeziora, a więc tereny trudne do prowadzenia działań bojowych.

Koniec lat trzydziestych i początek lat czterdziestych XX wieku to działania wojenne prowadzone przez siły polskie początkowo jako działania obronne prowadzone na własnym terytorium, a następnie na frontach drugiej wojny światowej. Na tzw. froncie radziecko-niemieckim (1 i 2 AWP); na froncie zachodnim (Francja, Anglia, Belgia i Norwegia); na froncie włoskim (II Korpus gen. Andersa) i na froncie północno-afrykańskim (1 BSK, 7 DP). Charakterystyka obszarów, na których prowadziły działania zbrojne jednostki polskie była różna – od piasków pustynnych po fiordy i góry.

Działania wojenne zasadniczych Sił Zbrojnych Polski z Niemcami trwały zaledwie siedemnaście dni (1 – 17.09.1939 r.). Na froncie zachodnim we Francji gen. Sikorski organizuje cztery dywizje piechoty oraz samodzielną Brygadę Strzelców Podhalańskich, a także sześć dywizjonów lotniczych. Natomiast w Syrii organizowana jest Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich, która jako pierwsza w ramach korpusu ekspedycyjnego bierze udział w bitwie pod Narwikiem w płn. Norwegii, broniąc w ten sposób dostępu do zagłębia rudy żelaza. W zatokach Morza Północnego walczą cztery nasze okręty wojenne.

W obronie kanału Marna-Ren na ziemi francuskiej walczy 1 Dywizja Grenadierów, a na granicy francusko-szwajcarskiej 2 Dywizja Strzelców Podhalańskich. Nieopodal nad rz. Loarą w okrążeniu walczy 10 Brygada Kawalerii Pancernej, która rozbita niszczy broń i przedziera się z okrążenia.

Po kapitulacji Francji z 50-tysięcznej armii polskiej pozostaje ewakuowanych zaledwie 23 tysiące na Wyspy Brytyjskie.

W Anglii tworzy się I Korpus Polski mający za zadanie osłaniać przed inwazją niemiecką północną część wyspy w Szkocji. Powstaje także dwanaście (czternaście) dywizjonów lotniczych, które łącznie zniszczyły 203 samoloty niemieckie.

Trudne zadanie do spełnienia miała 1 Brygada Spadochronowa w walce pod Arhem we Francji z przeważającymi siłami niemieckimi we wnętrzu ich ugrupowania. Złożyły się na nie niekorzystna sytuacja operacyjna i taktyczna, wywołana natychmiastowym, zdecydowanym przeciwdziałaniem znaczących sił nieprzyjaciela, złe warunki atmosferyczne, które zdeorganizowały planowy przerzut brygady, a także brak środków przeprawowych, uniemożliwiający przerzucenie głównych sił na północny brzeg rzeki Lek i okazanie skutecznej pomocy walczącym jednostkom desantowym.

Na froncie wschodnim jako pierwsza podjęła walkę 1 DP im. T. Kościuszki pod Lenino. Bitwa pod Lenino była tragiczna w skutkach o czym świadczą liczby: 502 zabitych, 1776 rannych i 663 zaginionych żołnierzy.

W końcowym etapie wojny na froncie wschodnim działa 1 AWP i 2 AWP. 1 AWP uczestniczy w wyzwolaniu północnych i zachodnich ziem polskich oraz w zdobyciu Berlina. Natomiast 2 AWP wstąpiła się w wyzwoleniu Budziszyna i Drezna.

Front włoski wiąże się z działaniami II Korpusu gen. Wł. Andersa, przetransportowanego z Afryki (od grudnia 1943 r do kwietnia 1944 r.), który

w składzie: 3 DSK, 5 KDP, 2 BPanc, 2 Gr. Art. (cztery pa) i niespełna 56 tys. żołnierzy podjął nierówną walkę z Niemcami i w dniu 18 maja 1944 r. opanował Monte Casino.

Specyfika działań w tym trudnym – górskim terenie Apeninu Północnego polegała na zdobywaniu kolejnych rzek, przełęczy, wzgórz i szczytów. Działania II Korpusu we Włoszech były jakże różne od działań w Afryce o opanowanie Aleksandrii, czy Tobruku lub działań 1DPanc gen. St. Maczka w składzie wojsk sprzymierzonych na obszarze Francji (pod Falaise), Belgii pod Ypres i Gandawą, czy też na wybrzeżu Holandii w walce o port Wilhelmshaven.

Oprócz lądu siły polskie walczyły w powietrzu i na wszystkich szlakach komunikacyjnych. W wielu operacjach morskich uczestniczyły polskie okręty w składzie: 1 krążownik, 5 niszczycieli, 3 okręty podwodne, 5 ścigaczy torpedowo-artyleryjskich i kilka mniejszych jednostek pływających.

Nasze Siły Zbrojne działały również na różnych obszarach w czasie pokoju, poczynając od zbrojnej interwencji w Czechosłowacji w 1968 r. (cztery dywizje – 4DZ, 10, 11 DPanc, 6 DPD) po udział w misjach pokojowych i humanitarnych w wielu punktach zapalnych Europy i świata. Od 1953 r. oficerowie polscy pełnili służbę pokojową w Korei (520 osób), następnie w Kambodży, Laosie, Wietnamie Płd. W 1973 r. utworzono Polską Wojskową Jednostkę Specjalną (PWJS), która uczestniczyła w działaniach Doraźnych Sił ONZ do nadzoru rozdzielania wojsk na Wzgórzach Golan. Jednostka ta działała w odmiennych warunkach terenowych i klimatycznych wykonując zadania transportowo-inżynierskie w strefie buforowej.

Współcześnie w ramach partnerstwa dla pokoju, ONZ i NATO siły WP realizują zadania pokojowe w ramach misji na różnych obszarach od Bliskiego Wschodu po b. Jugosławię na Bałkanach. Jako członek NATO mamy przygotować ok. 30% sił stanu pokojowego przewidzianych do działania zgodnie z artykułem V Traktatu Waszyngtońskiego poza granicami kraju.

Nasz kraj znajduje się na głównym kierunku strategicznym Sojuszu w sąsiedztwie dwóch największych partnerów – Rosji i Ukrainy. Jest też w czasie pokoju państwem granicznym Sojuszu, które bierze na siebie odpowiedzialność za kontrolę przestrzeni powietrznej, morskiej i lądowej.

Przygotowując się do wypełniania zadań w ramach Sojuszu NATO, cennym doświadczeniem dla naszych Sił Zbrojnych jest udział polskich żołnierzy w misjach KFOR i SFOR. Okazuje się, że podstawowym środkiem łagodzenia konfliktu, trzymania wrogich stron na odpowiedni dystans, jest nie tylko obecność uzbrojonego żołnierza, lecz także jego wiedza o kulturze, religii, stosunkach walczących stron, a także zdolności mediacyjne. Mamy więc do czynienia z zupełnie nowymi formami wypełniania zadań bojowych na określonym obszarze działań, gdzie o sukcesie decydują nie tylko potencjał bojowy, lecz także szeroka wiedza oraz przygotowanie psychologiczne. Jest to jakby nowa cecha konfliktów, w których obok wielkiego wzrostu utechniczenia, informatyzacji i komputeryzacji stale rośnie rola człowieka.

Fizyczne środowisko walki stwarzać będzie czysto surowe warunki walczącym wojskom. W takiej sytuacji żołnierze nie mogą dążyć jedynie do przetrwania w tych warunkach terenowych czy pogodowo-klimatycznych. Warunki terenowe, obejmujące przede wszystkim właściwości rzeźby i pokrycia, w połączeniu z klimatem stały się jednym z wyznaczników określania specyfiki działań w poszczególnych środowiskach. W trudnych środowiskach występuje zwiększona konieczność prowadzenia działań w wymiarze powietrzno-lądowym. Sukces w walce na obrzeżach w trudnych środowiskach będzie zależał od umiejętnego wykorzystania tych warunków i stosowania odpowiednich metod działania.

Analizując obszar działania Sił Zbrojnych RP zintegrowanych z Sojuszem NATO, wyraźnie należy podkreślić przyjęte cele i ogólne założenia strategii

obronności państwa. Tym samym integracji należy powiedzieć tak, ale nie należy zapominać (i nie zapomina się) o interesach narodowych.

Relacje Polski z otoczeniem międzynarodowym determinować będą zewnętrzne warunki obronności państwa. Ich dwojaki charakter, wyzwania, zagrożenia, po pierwsze wymaga dostosowania się do zmieniających się warunków międzynarodowych, a po drugie reagowania na destrukcyjne oddziaływanie. Wskazuje także na to, że bezpieczeństwa w dzisiejszych czasach nie można zapewnić w pojedynkę. Należy więc czynić to współdziałając w ramach integracji.

Obszar działania w ramach Sojuszu wynikać będzie (wynika) z podstawowych zasad przygotowania i prowadzenia działań. Wśród nich wyróżnić można: odpowiedzialność narodową i powszechność obronną, zaufanie i stabilność militarną, odstraszanie i wiarygodność, elastyczność i adekwatność reagowania obronnego, współpracę cywilno-wojskową, bilansowanie potrzeb obronnych i możliwości kraju.

Chociaż obronność jest sprawą narodową to uczestnictwo w Sojuszu NATO wspomaga i pomnaża ją, ale nie zdejmuje odpowiedzialności narodowej. Powszechność wraz z zaangażowanym w obronę Polski potencjałem sojuszniczym jest fundamentem polskiej obrony narodowej.

Korelacja własnej strategii ze strategią Sojuszu wynika z art. 3 Traktatu Waszyngtońskiego. Nakłada utrzymanie i rozwijanie polskiego potencjału obronnego na poziomie stosownym do siły, roli i miejsca Polski w Sojuszu.

Zasadniczym obszarem działania w ramach integracji w czasie pokoju są przedsięwzięcia planowania obronnego umacniające narodowy potencjał obronny, planowanie operacyjne działalności militarnej i niemilitarnej, w tym zagadnień wsparcia narodowego dla sił sojuszniczych oraz wspólna realizacja związanych z tym inwestycji obronnych.

Współpraca i partnerstwo realizowane jest w ramach porozumień dwustronnych i wielostronnych. Obszarem współpracy (działania) są m.in. Partnerstwo dla Pokoju i Forum Euroatlantyckiej Rady Współpracy. Szczególną formą współpracy i partnerstwa jest tworzenie wspólnych jednostek wojskowych.

Szczególnym obszarem współpracy (działania) jest także wykonywanie zadań, przez siły zbrojne, w międzynarodowych operacjach pokojowych i kryzysowych.

Obszar działania Sił Zbrojnych RP zintegrowanych z Sojuszem w ramach umacniania i stabilności militarnej dotyczy uzgodnionej, regionalnej stabilności. Obszarem działania w ramach odstraszenia i wiarygodności jest kształtowanie sojuszniczej strategii.

Kolejny obszar działania dotyczy współpracy cywilno-wojskowej. Siły zbrojne muszą być przygotowane do wykonywania zadań w zakresie spraw operacyjnych, politycznych, społecznych, administracyjnych zarówno na własnym terytorium jak i poza nim, niejednokrotnie z różnymi zewnętrznymi podmiotami.

Prezentowane treści wskazują na „nieformalny” podział obszaru działań sił zbrojnych zintegrowanych z Sojuszem obejmujący obszar zadaniowy i obszar terytorialny rejonu działań, w tym obszar zainteresowania, obszar operacji, obszar oddziaływania.

Obszar zainteresowania, leżący poza obszarem operacji zależy od zasięgu środków walki przeciwnika i ich możliwości. Jest to obszar identyfikacji i śledzenia działań przeciwnika, które mogą wpływać na wynik zadania.

Obszar operacji, przydzielony podwładnemu, jako przestrzeń prowadzenia operacji, powinien zapewnić możliwość prowadzenia działań bojowych przez wojska i ich ochronę. W ramach tego obszaru dowódca ma szerokie

uprawnienia i obowiązek pełnej koordynacji działań pomiędzy wszystkimi szczeblami dowodzenia.

Obszar oddziaływania to określona przestrzeń działania wojsk, zależny od określonych możliwości bojowych określonej jednostki do podjęcia walki z przeciwnikiem. Na wyższych szczeblach dowodzenia obszar oddziaływania i obszar operacji może się czasami pokrywać.

Obszar działania Sił Zbrojnych RP zintegrowanych z Sojuszem w formie „fizyczno-geograficznej” jest także funkcją pośrednią obszaru operacji na którym prowadzone będą głębokie, bezpośrednie i tyłowe operacje.

Głębokie operacje osłabiają sprawność i tempo działania przeciwnika, utrudniają koncentrację, dezorganizują manewr, utrudniają swobodę działania, chronią wojska własne zanim przeciwnik zdąży skutecznie wykorzystać swoje.

Operacje bezpośrednie to walka z przeciwnikiem w celu pobicia go. Obejmuje głębokie, bezpośrednie i tyłowe działania szczebli podległych.

Operacje tyłowe zwiększają ogólną głębokość operacji, pozwolić mają na zachowanie tempa jej prowadzenia, powinny wzmocnić zamiar dowódcy.

Przynależność do Sojuszu wskazuje na to, że „terytorialne obszary działania” mogą (będą) występować zarówno na obszarze państwa jak i poza jego obszarem. Zależać to oczywiście będzie od założeń sytuacji i potrzeb obronnych Sojuszu. Podkreślić należy jednak, biorąc pod uwagę aktualną sytuację geopolityczną, że dla większości Sił Zbrojnych RP będzie to obszar obejmujący terytorium Polski. Dla części sił może (i będzie) znajdować się on poza granicami Rzeczypospolitej.

Jego wielkość, odległość od granic to pochodna założeń obronnych Sojuszu, prowadzonych operacji i wyznaczonej SZ RP roli w koncepcji strategiczno-obronnej. To także pochodna możliwości Sił Zbrojnych w czasie teraźniejszym i okresie perspektywicznym (późniejszym).

Nie mniej jednak „terytorialny obszar działania” sił zintegrowanych z Sojuszem powinien obejmować nie tylko terytorium Polski ale i całego Sojuszu. Podobnie, oceniając zagrożenia dokonywać tego należy nie tylko w odniesieniu do terytorium RP, ale i całego Sojuszu.

Podkreślają to założenia działań prewencyjno-stabilizacyjnych będące integralnym elementem międzynarodowych wysiłków rozpoznania potencjalnych zagrożeń, ich likwidacji oraz podejmowania działań w celu zapobiegania przerodzeniu się ich w realny kryzys lub wojnę. W działaniach tych Polska i jej siły zbrojne będzie występowała samodzielnie jak i ramach organizacji rządowych i militarnych.

Tym samym obszar działania wojskowego będzie wynikał z założeń politycznych. Główną formą będzie (jest) dwustronna i wielostronna współpraca wojskowa. Tym samym obszar działania będzie sprowadzał się (dotyczył) do wspólnego szkolenia, organizowania i funkcjonowania jednostek wielonarodowych, wymiany doświadczeń i informacji.

Występując w ramach zobowiązań układowych Siły Zbrojne RP, nawet te zintegrowane z Sojuszem, będą działały i współpracowały z państwami partnerskimi pozostającymi poza strukturami. Obszar działania obejmować będzie wymienione już „Partnerstwo dla Pokoju”, akcje pokojowe, humanitarne, poszukiwawczo-ratownicze, w których to Sojusz zakłada uczestnictwo. Udział SZ RP w tego typu działaniach stanowi istotny element budowy zaufania i bezpieczeństwa w Europie.

Z całą jednak wyrazistością należy powiedzieć, że przede wszystkim będzie to „obszar terytorialny” państwa w przypadku agresji dokonanej na Rzeczypospolitą. Dopiero później (w końcowym etapie) obszar przeciwnika (lub innego państwa) nie tylko przynależącego do Sojuszu. Wynika to bowiem z zasadniczego celu operacji połączonych, jakim jest końcowe rozstrzygnięcie

operacji związane ze zniszczeniem przeciwnika lub z załamaniem woli kontynuowania przez niego działań.

Charakterystyczne będzie również to, że terytorialny obszar działania dla wojsk operacyjnych może (i będzie) obejmować terytorium jednego lub kilku państw (niekoniecznie będących w Sojuszu), to dla wojsk obrony terytorialnej (obecnie tworzonych) będzie się on zamykał w obszarze granic państwa, z reguły w rejonach ich pokojowej dyslokacji, integralnie powiązanych z rejonami odpowiedzialności.

Zadaniowy obszar działania Sił Zbrojnych RP zintegrowanych z Sojuszem NATO wynika z wcześniej wymienionych etapów operacji połączonych. Obrona własnego terytorium to także pewien rodzaj operacji połączonych.

Szczególne znaczenia nabiera prowadzenie działań, zarówno pokojowych jak i wojennych, ze względu na występowanie w określonej zbiorowej wielonarodowej strukturze różnorodnych zakłóceń, barier itp. takich jak prawdopodobieństwo ograniczeń o charakterze militarnym, politycznym, zwolnienie czasu reakcji, braki z zakresie interoperacyjności (niezdolność do wspólnej pracy, różnice językowe, standaryzacja), odpowiedzialność w sprawach cywilnych czy osobiste relacje (animozje) pomiędzy dowódcami wyższego szczebla.

Oczywiście bariery te są i będą pokonywane, co zresztą ma miejsce już dzisiaj.

Charakterystyczne jest również to, że zadaniowy obszar działania w większości z pięciu etapów występować będzie szczególnie jako narodowy, a nie sojuszniczy. Wyraźnie to widać w przeprowadzaniu i rozwinięciu sił zbrojnych, powrotu do miejsc stałej dyslokacji po zakończeniu konfliktu, odtworzeniu stanu wyjściowego. Pośrednio także w planowaniu i przygotowaniu operacji połączonych.

Szczególny obszar działania Sił Zbrojnych RP zintegrowanych z Sojuszem dotyczy samej integracji. Ta integracja powinna dokonać się na płaszczyźnie strukturalnej, funkcjonalnej i personalnej. Płaszczyzna strukturalna obejmuje wybór i połączenie sił o zróżnicowanych właściwościach (szczególnie ważna w odniesieniu do SZ RP), funkcjonalna wskazuje na zespolenie specyficznych właściwości różnych rodzajów sił zbrojnych, a personalna oznacza gotowość do harmonijnego współdziałania między żołnierzami.

Mając na uwadze koalicyjność operacji połączonych w Siłach Zbrojnych RP należy uwzględnić ustalenia obowiązujące w państwach NATO. Podobnie Sojusz powinien uwzględniać założenia narodowe swoich członków.

Tworząc nowy model sił zbrojnych należy zadbać o ich wyposażenie i dostosowanie do hipotetycznie określonych obszarów przyszłych działań bojowych i misji pokojowych (humanitarnych).

W pierwszym okresie tworzone dywizje (brygady) Wład. przeznaczone byłyby głównie do obrony granic RP. Jedna ekwiwalentna dywizja powinna być przygotowana i odpowiednio wyposażona do realizacji zadań na obszarze kraju jako siły reagowania na zaistniałe kryzysy, głównie polityczno-militarne. W kolejnym etapie budowy sił zbrojnych należy uwzględnić udział zasadniczych naszych sił w ramach formacji wielonarodowych, które mogłyby być użyte poza obszarem Polski w celu udzielenia pomocy członkom Sojuszu.

W końcowym etapie tworzenia nowoczesnych sił zbrojnych należy przewidzieć ich udział w obronie rejonu Europy Środkowo-Wschodniej i do wykorzystania poza Europą, na innych teatrach działań wojennych.

Stosownie do tej wizji obszarów działań bojowych i humanitarnych sił zbrojnych należy zabezpieczyć dla nich nowoczesne uzbrojenie i wyposażenie do czego zobowiązuje nas przynależność sojusznicza.

1.4. Zadania sił zbrojnych w wymiarze sojuszniczym w ramach operacji połączonych

Rozpatrując zadania Sił Zbrojnych RP w wymiarze sojuszniczym w ramach operacji połączonych celowym wydaje się przypomnienie podstawowych założeń operacji. One to bowiem będą rzutować na zadania, formy i sposoby ich realizacji.

Dostępna literatura z tego tematu ujmuje, że operacja połączona odnosi się do działań bojowych wojsk, w których udział biorą siły (komponenty) co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych kierowane przez jednego dowódcę. Zakłada się i mocno podkreśla, że jest to działanie planowane i realizowane przez jednego dowódcę.

Nie wdając się w szersze rozważania terminologiczne operacji połączonych należy zaznaczyć, że ich istota (operacji połączonych) wyraża się większym stopniem integracji komponentów biorących w niej udział. Przy czym nie ma to być suma „zwykłych skutków” działania prowadzonych przez poszczególne rodzaje sił zbrojnych.

Jeśli w operacji połączonej biorą udział wyłącznie narodowe komponenty sił zbrojnych wówczas określa się terminem – operacja połączona (Joint Operation).

Operacje prowadzone wspólnie przez wojska dwóch lub więcej państw nazywamy operacjami sojuszniczymi (Combined Operations), zaś operacje w których biorą udział komponenty co najmniej dwóch rodzajów sił zbrojnych z co najmniej dwóch państw należących Sojuszu NATO określamy (dopiero!) operacjami połączonymi (Combined Joint Operations).

Występują także koalicyjne operacje połączone (Allied Joint Operation), w której udział biorą komponenty sił zbrojnych nie należących do Sojuszu.

Operacje połączone obejmują pięć etapów. Pierwszy z nich to planowanie i przygotowanie, drugi – przegrupowanie i rozwinięcie wojsk, trzeci – działania (wojenne, pokojowe itp.), czwarty to powrót do miejsc stałej dyslokacji po zakończeniu konfliktu i piąty dotyczący odtwarzania stanu wyjściowego (demobilizacja, przyjęcie struktur pokojowych) i analiza przebiegu operacji.

W ramach wymienionych etapów operacji pokojowych wyraźnie należy podkreślić etap trzeci, etap działań (wojennych, pokojowych), który rozpoczyna się wraz z podporządkowaniem sił narodowych wspólnemu dowódcy i kończy w momencie powrotu do narodowych struktur dowodzenia. Etap ten ma więc wielonarodowy charakter. Pozostałe etapy z reguły będą realizowane w obszarze odpowiedzialności narodowej. Pozwalają niemniej jednak na aktywne współkształtowanie struktur wielonarodowych odpowiednio do własnych potrzeb nie mówiąc już o potrzebach sojuszniczych.

Integracja w wymiarze sojuszniczym umożliwia udział w przedsięwzięciach niejednokrotnie niemożliwych do zrealizowania wyłącznie w wymiarze narodowym.

Wymiar sojuszniczy operacji połączonych wymaga stworzenia właściwych struktur wielonarodowych, a do tego potrzebna jest wola polityczna zainteresowanych. Wielonarodowe działanie to także pewne określone zagrożenia i ograniczenia wynikające z występujących różnic między partnerami (np. możliwości, struktury, obyczaje, zwyczaje, kultura). Przejawiać się to będzie przede wszystkim w:

- 1) ograniczaniu politycznej i wojskowej swobody działania;
- 2) wydłużaniu procedur podejmowania decyzji;
- 3) realizacji dodatkowych zadań i uwzględniania narodowych interesów każdego z partnerów.

Rolą sił militarnych Sojuszu NATO jest gwarancja bezpieczeństwa i zapewnienie integralności państw członkowskich, w tym także Rzeczypospolitej Polskiej. Ich rola w każdym ze stanów (pokój, kryzys, wojna) jest zdeterminowana poprzez otoczenie strategiczne i interesy państw członkowskich.

Stąd w okresie pokoju zadania sił zbrojnych sprowadzać się będą do eliminowania jakichkolwiek zagrożeń bezpieczeństwa oraz zapewnienia stabilności i równowagi Sojuszu NATO, a także utrzymywania zdolności obrony kolektywnej. Co więcej, siły zbrojne mogą być wezwane do wspierania pokoju wspólnie z Narodami Zjednoczonymi czy też Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Jednak we wszystkich operacjach, łącznie z kryzysowymi będą to działania uzupełniające i wzmacniające działania polityczne. Wśród tych zadań wyróżnić należy demonstrację siły, utrzymywanie linii komunikacyjnych, odstraszenie potencjalnych agresorów od użycia siły przeciwko Sojuszowi.

Realizując te zadania siły zbrojne mogą być użyte samodzielnie, z jednym lub większą liczbą elementów, w połączeniu z siłami narodowymi lub siłami państw członkowskich.

Według Sojuszu NATO, w czasie pokoju istnieją trzy kategorie sił, które są lub mogą być użyte w ramach operacji połączonych. Są nimi „siły dowodzenia”, a więc takie, które w okresie pokoju są oddawane przez poszczególne państwa pod dowództwo szczebla operacyjnego lub komendę operacyjną dowódcy NATO, siły wydzielone (przypisane do wykonania określonych zadań), które są oddawane pod dowództwo operacyjne – po ogłoszeniu określonej fazy reagowania – stosownie do porozumień i siły przeznaczenia, które państwo deklaruje do oddania pod wspólną komendę w przyszłości.

W czasie pokoju zadania sił zbrojnych obejmować też będą działania prewencyjno-stabilizacyjne. Wśród nich kształtowanie bezpiecznego środowiska międzynarodowego w otoczeniu Polski, budowanie strefy wzajemnego zaufania

w otoczeniu Polski oraz wspieranie wysiłków państw w bliższym i dalszym otoczeniu w bezkonfliktowym przeprowadzaniu transformacji ustrojowych.

Zakres zadań, trzeba wyraźnie podkreślić, dotyczy wczesnego rozpoznania wyzwań oraz potencjalnych zagrożeń i podejmowania działań dla sprostania owym wyzwaniom oraz zapobiegania przeradzania się zagrożeń w realny kryzys lub wojnę. I chociaż w działaniach tych siły zbrojne niejednokrotnie nie będą odgrywały wiodącej roli, to ich uczestnictwo stanowić może o możliwości prowadzenia tego typu działań. Działania te są elementem międzynarodowych wysiłków podejmowanych przez organizacje międzynarodowe i Sojusz NATO.

Zadania to: opracowanie i wdrożenie zasad i mechanizmów bezpieczeństwa, budowanie zaufania w dziedzinie militarnej, umacnianie siły i sprawności Sojuszu, rozwijanie pokojowego współdziałania wojskowego, przekształcanie struktur wojskowych, uczestnictwo w przedsięwzięciach (operacjach) pokojowych, akcjach humanitarnych, akcjach poszukiwawczo-ratunkowych, demonstrowanie (zwłaszcza podczas ćwiczeń) gotowości obronnej i sprawności operacyjnej do działania w każdych warunkach.

Aby tym zadaniom sprostać, siły zbrojne naszego państwa (i nie tylko) muszą być utrzymywane we właściwym stopniu gotowości, na poziomie adekwatnym do potrzeb, możliwości i wymogów Sojuszu.

W tym miejscu wyraźnie należy podkreślić, że udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej w operacjach poza granicami kraju może zwiększyć zagrożenie naszego kraju ze strony terroryzmu światowego. Stąd nawet w czasie pokoju mogą wzrosnąć zadania dla narodowych sił zbrojnych, sił pozostających na obszarze kraju.

W okresie zagrożenia (kryzysu) siły zbrojne muszą być przygotowane do reakcji na kryzys bezpośredni, stanowiący zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski lub sojuszników i kryzys pośredni, występujący w dalszym otoczeniu strategicznym Polski.

W pierwszym z nich zadania dotyczyć będą podwyższania gotowości bojowej, uruchamiania przedsięwzięć gotowości obronnej państwa, stosownego rozwinięcia określonych komponentów sił zbrojnych, przygotowanie do osłony i osłona (obrona) terytorium Polski lub udziału w osłonie terytorium innego państwa sojuszniczego. W drugim przypadku zadania obejmować mogą izolowanie rejonów objętych konfliktem, wywieranie presji militarnej i niemilitarnej na strony konfliktu, pomoc organizacyjną, humanitarną, doradczą, prowadzenia wojskowych operacji utrzymania pokoju, interwencyjne operacje militarne, rozbijanie lub rozbitcie formacji zbrojnych stron będących w konflikcie, czynne zwalczanie terroryzmu, izolowanie rejonów zagrożonych, ochrona ludności, rozbijanie zorganizowanych grup przestępczych.

Jedne z nich będą łatwiejsze do wykonania, inne trudniejsze. Każde jednak muszą być unormowane prawem międzynarodowym i prawem krajowym. Dotyczy to także polskich kontyngentów wojskowych w tego typu operacjach.

Działania wojenne to wyjątkowa sytuacja, stąd i zadania szczególne. Z punktu widzenia zbiorowej i indywidualnej odpowiedzialności każda agresja na członka Sojuszu, w tym na Polskę, to agresja przeciwko Sojuszowi.

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej mogą brać udział tylko w wojnie obronnej. Stąd, istotą tych działań jest odparcie agresji na własne państwo lub państwo sojusznicze.

Największe obciążenie i wysiłek Rzeczypospolita ponosić będzie w przypadku prowadzenia wojny obronnej na własnym terytorium. Stąd w przypadku agresji z zaskoczenia Siły Zbrojne Rzeczypospolitej, jako siły pierwszego rzutu strategicznego Sojuszu muszą być zdolne do odparcia ewentualnej agresji w pierwszej kolejności, a dopiero później korzystać z pomocy Sił Sojuszu.

W przypadku narastania zagrożenia działanie sił zbrojnych w bezpośredniej obronie Polski mogą i powinny być od samego początku prowadzone

w składzie wielonarodowych zgrupowań sojusznicznych, rozwiniętych zawczasu na naszym terytorium w ramach reagowania kryzysowego.

Zbrojne działanie wojenne na terytorium Polski (i nie tylko) mogą mieć charakter kampanii i operacji obronnych, w końcowej fazie działań zaczepnych, na lądzie, morzu i w powietrzu. Ich główne zadania wynikają ze wspólnych planów operacyjnych oraz narodowych planów obrony (jeśli ich nie ma, to powinny być). Istotną rolę w tych działaniach przypisuje się jednostkom narodowym (w tym siłom obrony terytorialnej) w powiązaniu z obronnym funkcjonowaniem struktury niemilitarnej państwa w okresie wojny.

O treści zadań militarnych będą decydować przede wszystkim rodzaj i charakter zagrożenia militarnego, koncepcja obrony a pośrednio rola sił zbrojnych w tej koncepcji i warunki ich realizacji wynikające z obszaru działań. I chociaż prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożeń wojennych jest niewielkie (jak to się ostatnio ocenia?!) to nie można ich całkowicie wykluczyć, pomimo tego, że na przestrzeni ostatnich lat znacznie obniżono w Europie potencjały bojowe wojsk.

Można zatem przyjąć tezę, że eliminacja bezpośredniego zagrożenia zwiększa znacznie bezpieczeństwo Polski i Sojuszu, ale nie zmniejsza zadań dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Wprost przeciwnie, zakres zadań w ramach operacji połączonych zdecydowanie wzrasta, a obszar ich realizacji wychodzi daleko poza granice kraju. Radykalnie zmieniają się również warunki ich realizacji.

Stąd ogólnie biorąc SZ RP w ramach operacji połączonych w wymiarze sojusznicznym powinny być przygotowane do realizacji zadań militarnych w przypadku konfliktu międzynarodowego o dużej skali, lokalnych konfliktów militarnych na obszarze Europy i innych zagrożeń militarnych.

Zadania sił zbrojnych w konflikcie na dużą skalę na obszarze obejmującym zasięgiem Polskę dotyczyć będą organizacji i prowadzenia obrony we

współdziałaniu z siłami Sojuszu NATO oraz udziału w przeciwuderzeniu sił sojuszników. Podobnie poza granicami kraju, z tą tylko różnicą, że będzie to udział w obronie terytorium państw sojuszników.

Do bezpośrednich działań mogą być skierowane wybrane jednostki lub większość sił operacyjnych. Zadaniem pozostałych sił operacyjnych i innych sił obronnych będzie zorganizowanie osłony granic RP i ochrona obiektów o znaczeniu militarnym.

Konflikt zbrojny o dużej skali wymagać będzie pełnego zaangażowania potencjału obronnego Polski i państw sojuszników. Stąd także obszerny zakres zadań i zaangażowanie wszystkich wojsk (operacyjnych i tworzonych jednostek obrony terytorialnej, przy głoszonych różnych, odmiennych poglądach na ich tworzenie).

Zadania wojsk operacyjnych przy niewielkiej ich liczebności (!?), ich ograniczonych właściwościach bojowych oraz charakterze ewentualnej agresji powinny być ograniczone do kierunków prawdopodobnych uderzeń. Stąd do głównych zadań należy zaliczyć:

- utrzymanie ważnych obszarów (rubieży);
- obniżanie potencjału bojowego zgrupowań przeciwnika;
- dezorganizowanie i opóźnianie bądź załamanie natarcia;
- izolowanie odwodów nieprzyjaciela;
- wykonywanie przeciwuderzeń i opanowywanie czasowo utraconych rejonów.

Wojska operacyjne wspomagać mogłyby wojska „obszaru kraju” poprzez realizację następujących zadań:

- organizowanie i prowadzenie obrony na drugorzędnych i trudnodostępnych kierunkach;

- obronę aglomeracji miejskich i ważnych obiektów o znaczeniu militarnym i gospodarczym;
- zabezpieczenie swobody manewru wojsk operacyjnych.

W lokalnych konfliktach zbrojnych zadaniem wojsk będzie:

- wzmocnianie ochrony ważnych obiektów o znaczeniu militarnym, gospodarczym i administracyjnym;
- wzmocnienie ochrony i obrony granicy;
- odpieranie ewentualnych ataków;
- likwidowanie desantów i grup dywersyjnych;
- monitorowanie rozwoju sytuacji na zagrożonych obszarach.

Wymienione zadania powinny być realizowane wspólnie z innymi elementami systemu obronności kraju.

Obecność Sił Zbrojnych RP w Sojuszu oraz praktykowane przez ONZ sposoby rozwiązywania sytuacji kryzysowych pozwalają przypuszczać, że powinny one być przygotowane do udziału w operacjach w celu wymuszenia pokoju na obszarach innych państw Europy lub poza jej granicami. Zadania w takim przypadku mogą mieć charakter bojowy, zabezpieczający lub rozjemczy.

Zadania w innych sytuacjach o charakterze militarnym dotyczyć będą (mogą) angażowania sił zbrojnych w walce z terroryzmem, zwalczania ich struktur i sił.

Szerokie spektrum zadań sił zbrojnych w ramach operacji połączonych w wymiarze sojuszniczym pozwala przypuszczać, że musi to mieć odzwierciedlenie w składzie bojowym, strukturach, programach szkolenia i stanach osobowych.

Podsumowując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić, że Siły Zbrojne RP działając w sojuszniczych operacjach połączonych powinny być zdolne do realizacji:

- zadań obronnych w razie wojny (odparcie bezpośredniej agresji na terytorium Polski lub udział w odparciu agresji na inne państwo sojusznicze);
- zadań reagowania kryzysowego (także w ramach misji organizacji międzynarodowych);
- zadań stabilizacyjnych i prewencyjnych w czasie pokoju;
- zadań reagowania na zagrożenia niemilitarne.

Prezentowane zadania dotyczą ogółu sił zbrojnych. Natomiast szczegółowe zadania wynikają (wynikać będą) ze specyfiki i przeznaczenia sił zbrojnych oraz wykorzystywanego ich komponentu.

Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że główne zadania w operacjach połączonych będą odgrywały wojska lądowe, choć nie końca tylko one same będą je realizowały. W operacjach połączonych kompozycja sił lądowych będzie zazwyczaj wielonarodowa. Operacje mogą być „rozrzucone” w czasie i przestrzeni, mieć zmienną intensywność i nie być ze sobą połączone w żaden sposób.

Operacje połączone wymuszają aby lądowe siły zbrojne były zdolne do:

- prowadzenia całego zakresu przedsięwzięć militarnych;
- prowadzenia działań bojowych w użyciu wszelkich rodzajów broni;
- osiąganie szybkiej koncentracji;
- prowadzenia całodobowej walki we wszystkich warunkach klimatycznych;
- prowadzenia operacji w połączeniu z innymi komponentami;
- reagowania na każdą sytuację;

- utrzymywania i korzystania z rezerw.

Do głównych zadań wojsk lądowych realizowanych na obszarze kraju, w ramach operacji połączonych, należy zaliczyć przygotowanie i prowadzenie powietrzno-lądowych operacji obronnych. W ich ramach należy również widzieć potrzebę wykonywania zwrotów zaczepnych (przeciwuderzenie, przeciwnatarcie), udzielanie wsparcia siłom obrony terytorialnej i prowadzenia operacji zaczepnych.

Główne zadania realizowane przez wojska lądowe poza granicami kraju dotyczyć będą udziału w operacjach militarnych prowadzonych przez wojska sojusznicze oraz uczestnictwa w operacjach pokojowych, organizowanych przez organizacje międzynarodowe.

Zakres zadań wojsk lądowych w sojuszniczych operacjach połączonych wskazuje, że w strukturze tych wojsk powinny występować ogólnowojskowe związki operacyjne i taktyczne oraz oddziały, specjalistyczne związki taktyczne i oddziały, związki taktyczne i oddziały wsparcia i zabezpieczenia działań.

Potencjalne możliwości powinny odpowiadać wymaganiom operacji połączonych, tym bardziej że to wojskom lądowym przypisuje się wiodącą rolę w tych operacjach. To one będą realizowały cel główny tych operacji. Powinny zatem być przygotowane do prowadzenia działań militarnych w wymiarze operacyjnym i taktycznym we wszelkich możliwych formach, z użyciem wszelkich rodzajów broni.

Specyficzne zadania spoczywają na wojskach (tworzonych) obrony terytorialnej, inaczej mówiąc tych (także) pozostających na obszarze kraju. Powinny one realizować zadania militarne (przygotowanie i prowadzenie obrony) na kierunkach drugorzędnych i potencjalnie małej aktywności przeciwnika, powinny zabezpieczać manewr wojsk operacyjnych oraz realizować zabezpieczenie materiałowe, techniczne i medyczne na ich korzyść. Powinny także uczestniczyć w akcjach ratunkowych, głównie na obszarze własnego województwa. Powinny

zatem być zdolne do podjęcia działań o charakterze zbrojnym i niezbrojnym ale z reguły w rejonach ich pokojowej dyslokacji (integralnie powiązanych z rejonami odpowiedzialności).

Zakres zadań przez nie realizowanych będzie uzależniony od ich struktur organizacyjnych i przeznaczenia. I tak brygada obrony terytorialnej może m.in.:

- prowadzić działania bojowe we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi;
- prowadzić samodzielnie działania obronno-blokujące;
- zwalczać mniejsze desanty powietrzne, morskie oraz grupy dywersyjnego rozpoznania;
- wzmacniać obronę zasadniczych elementów w systemie kierowania i dowodzenia obronnością państwa i sił zbrojnych;
- ochraniać, we współdziałaniu ze SG i policją granice państwa;
- bronić ważne dla obronności państwa obiekty gospodarki narodowej.

Mniejsze organizacyjnie jednostki (pot, bot) będą realizowały tylko część tych zadań lub wybiórczo niektóre z nich, zgodnie z otrzymanym zadaniem, możliwościami i specjalnością (np. boo, bfort.).

Siły powietrzne w operacjach połączonych mogą wspierać działania wojsk lądowych, tworzyć dogodne warunki działania zgrupowaniom lądowym oraz morskim.

Do podstawowych zadań realizowanych przez siły powietrzne w ramach operacji połączonych zaliczyć należy:

- kontrolowanie przestrzeni powietrznej;
- walkę o przewagę w powietrzu;
- izolację rejonu działań bojowych;
- rozpoznanie;

- ofensywne wsparcie lotnicze wojsk lądowych i morskich;
- prowadzenie specjalnych akcji powietrznych;
- realizację przerzutu (transportu) wojsk;

Mając na uwadze aktualny stan naszych sił powietrznych i ich możliwości należy zaznaczyć, że powinny one być zdolne do realizacji zadań o charakterze operacyjno-strategicznym na korzyść pozostałych rodzajów sił zbrojnych, głównie nad własnym terytorium z dyżurowania w strefach, na lotniskach wspólnie z samolotami innych państw Sojuszu, lecz w ograniczonym zakresie (w ramach osiągania interoperacyjności). Przy braku kompatybilności z lotnictwem innych państw nie mogą być użyte w siłach głównych lecz raczej na samodzielny kierunek. Stąd do działań zewnętrznych możemy użyć niewiele sił (ok. dwóch eskadr LMB, część samolotów transportowych, eskadrę LMB), a w operacjach połączonych prowadzonych na obszarze Polski całe lotnictwo uwzględniając uwagi przedstawione wcześniej.

Integralną częścią składową sił powietrznych są wojska obrony powietrznej i wojska radiotechniczne. Wojskom tym postawiono zadania zapewnienia nienaruszalności obszaru powietrznego państwa i obronę terytorium objętego działaniami bojowymi. W operacjach połączonych prowadzonych na obszarze kraju będą to te same zadania.

Wykorzystanie tych wojsk w operacjach połączonych prowadzonych poza granicami Polski jest wątpliwe.

Z kolei wojska radiotechniczne w operacjach połączonych prowadzonych na obszarze kraju będą odpowiedzialne za rozpoznanie radiotechniczne, zabezpieczenie radiolokacyjne, śledzenie przelotów, powiadamianie i ostrzeganie o zagrożeniu, koordynacje przedsięwzięć obrony radiotechnicznej. Z uwagi na minimalne możliwości współpracy z sojusznikami będą one w operacjach połączonych spełniały rolę pomocniczego źródła informacji. Nie przewiduje się

także ich wykorzystania w operacjach połączonych prowadzonych poza terytorium państwa.

Reasumując należy założyć, że siły lotnicze i obrony powietrznej będą, póki co, realizowały zadania pomocnicze wobec zadań zasadniczych wykonywanych przez siły Sojuszu.

Siły morskie w operacjach połączonych powinny realizować zadania wynikające z przyjętej w NATO klasyfikacji użycia sił morskich, powietrznych i desantowych. Stąd podstawowe zadania to:

- zapewnienie systematycznego monitoringu sytuacji morskiej w strefie obrony i rejonach przyległych (samodzielnie i we współdziałaniu z siłami morskimi nadbałtyckich państw NATO);
- zapewnienie bezpieczeństwa żeglugi na liniach komunikacji morskiej przechodzących wzdłuż strefy obrony MW;
- utrzymywanie ciągłości funkcjonowania systemu ratownictwa morskiego w polskiej strefie odpowiedzialności SAR;
- utrzymywanie w gotowości sił i środków zdolnych do natychmiastowego reagowania w sytuacjach incydentalnych na morzu lub przeciwdziałanie nagle powstałym zagrożeniom w strefie obrony, do czasu rozwinięcia sił Sojuszu;
- działania bojowe przeciwko okrętom podwodnym;
- działania bojowe przeciwko siłom nawodnym;
- działania wojenne okrętów podwodnych;
- wojenne działania minowe;
- działania wojenne desantów morskich.

Podstawowym rejonem działania dla sił MW będzie i jest Morze Bałtyckie. Obecność morska jest stale demonstrowana w strefie zainteresowania

państwa (w tym około 32,8 tys. km² wyłącznej strefy ekonomicznej oraz w ok. 10 tys. km² obszaru wód terytorialnych).

Warunkiem uczestnictwa MW w operacjach połączonych i realizacji wymienionych zadań jest dysponowanie określonym potencjałem bojowym, kompatybilnym z wojskami Sojuszu. Specyfika sił Marynarki Wojennej pozwala na realizację tylko niektórych zadań z tak szerokiego ich wachlarza. W ramach operacji połączonych mogą to być: wdarcie lotnicze i ogniowe, kontrola morską transportów, minowanie, rozpoznanie hydrologiczne, poszukiwania i ratownictwo.

Jest to zasadne chociażby z tego powodu, że niewiele (lub tylko znikomą część Marynarki Wojennej) można wydzielić do sił stacjonarnych, grup operacyjnych, rozszerzonych sił operacyjnych. Nie przekreśla to oczywiście wykorzystania Sił Marynarki zadeklarowanych do Sojuszu, tzw. sił terytorialnych, które mogą być użyte w każdym rejonie, stosownie do specjalności jaką sobą reprezentują.

Pełna realizacja zadań przypisanych MW w ramach operacji połączonych wymaga także ujednolicenia procedur szkolenia i ćwiczeń, wdrożenia struktur organizacyjnych, przyjęcie standardów dowodzenia, standaryzacji dokumentów oraz dysponowania infrastrukturą baz morskich i lotnisk dopasowaną do wymogów technicznych Sojuszu. Stąd oprócz zadań bojowych Sojuszu dla MW wynikają także zadania zabezpieczenia operacji połączonych.

W strukturach SZ RP występują też wojska specjalne. Wykonują one operacje specjalne, generalnie małe, precyzyjne i dostosowane do określonych potrzeb. Mogą być prowadzone potajemnie, w sposób skryty i dyskretny w całym obszarze operacji połączonych. Zadania to: rozpoznanie specjalne (ocena obszaru, rozpoznanie działań, zdobywanie celów, lokalizacja i śledzenie krytycznych lub wrażliwych instalacji), akcje bezpośrednie (atak na cele wrażliwe, opanowanie, zniszczenie lub neutralizacja ważnych instytucji, lokalizacja,

pojmanie lub uwolnienie personelu, blokowanie newralgicznych linii), wsparcie militarne (szkolenie, wyposażenie i kierowanie ruchem oporu) działań towarzyszących operacjom połączonym.

Charakter zadań i elitarność sił realizujących te operacje wskazuje, że mogą być do nich włączone SZ RP – oczywiście do ich możliwości i przygotowania.

Analiza tych struktur pod kątem możliwości ich wykorzystania w operacjach połączonych wskazuje na nowe zadania, które muszą one zrealizować. Dotyczy to m.in. likwidacji luk w systemie naboru i szkolenia, umiejscowienie w systemie obronności, rozwiązań logistycznych, zasad użycia i osiągnięcie pełnej interoperacyjności ze strukturami Sojuszu.

W operacjach połączonych niezwykle ważna będzie też realizacja zadań psychologicznych skierowanych na przeciwnika, sojusznika lub ludzi neutralnych. Celem jest osłabienie woli przeciwnika, wzmocnienie elementów wsparcia wojsk sojuszniczych, zdobycie wsparcia osób niepewnych i ochrona własnych stanów osobowych przed napływem wrogich informacji.

Częścią integralną wszystkich operacji, także operacji połączonych jest walka elektroniczna. Zadania realizowane w jej ramach to wsparcie walki, przeciwdziałanie i zabezpieczenie radioelektroniczne.

Zadania sił zbrojnych w ramach operacji połączonych obejmuje także zabezpieczenie logistyczne i medyczne. Zarówno jedno, jak i drugie musi spełniać standardy, które są akceptowane przez wszystkie państwa biorące udział w operacji. Narodowe kontyngenty powinny dążyć do standaryzacji i być na tyle dynamiczne, elastyczne, ruchliwe i zdolne do reagowania, jak siły, które są przez nie wspierane.

Omawiając zadania sił zbrojnych w operacjach połączonych nie należy pomijać współpracy cywilno-wojskowej. Przestało już bowiem wystarczać pole-

ganie na podejmowanych doraźnie działaniach w celu nawiązania współpracy. To dowódcy wojskowi Sojuszu powinni nawiązać kontakty z władzami i organizacjami cywilnymi. Tym samym to współpraca cywilno-wojskowa może stać się centralną częścią misji, jak to ma miejsce w przypadku katastrof, klęsk żywiołowych czy niesienia pomocy humanitarnej.

Pragnie się podkreślić, że kierunki działalności CIMIC należą do zakresu obowiązków dowódcy, który powinien mieć świadomość swojej odpowiedzialności za ludność cywilną i efekty swoich działań.

Wielonarodowe operacje połączone wymagają ustanowienia efektywnej polityki jeszcze przed rozpoczęciem operacji. Z tą dziedziną wiążą się takie zadania jak: akredytacja korespondentów, przydzielenie i realizacja ochrony, zakwaterowanie, wyżywienie, transport itp.

Bardzo znaczącym przedsięwzięciem dla sił zbrojnych jest wypełnianie szczególnych zadań w ramach operacji militarnych, innych niż wojna. Termin ten można zdefiniować jako „szeroki zakres działań, podczas których możliwości militarne są wykorzystywane do celów innych niż działania bojowe na wielką skalę, zwykle kojarzone z wojną”.

Zadania sił zbrojnych w tych operacjach mogą dotyczyć:

- zapobiegania konfliktom;
- kontroli zbrojeń i przeciwdziałania rozpowszechnianiu uzbrojenia;
- operacji wspierania pokoju;
- budowanie pokoju;
- niesienie pomocy humanitarnej;
- ewakuacji o charakterze niebojowym.

Oczywiście nie ogranicza to realizacji innych zadań.

Zapobieganie konfliktom obejmuje inicjatywy dyplomatyczne, prewencyjne użycie sił, poszukiwanie faktów, konsultacje, ostrzeżenia, inspekcje, monitorowanie.

Kontrola zbrojeń i przeciwdziałanie rozpowszechnianiu uzbrojenia jest w przeważającej części działalnością polityczną. Siły zbrojne mogą eskortować dostawy uzbrojenia, demontować je lub niszczyć, przejmować broń masowej zagłady.

Operacje wspierania pokoju obejmują wykorzystanie środków militarnych do powstrzymywania, łagodzenia lub przywracania pokoju przez kierowane międzynarodowo bezstronne siły.

Budowanie pokoju to cywilne i wojskowe działanie po zakończeniu konfliktu. Podstawowe zadania to m.in. umacnianie i utrwalanie ustaleń politycznych, wspieranie militarne i cywilne struktur zmierzających do konsolidowania pokoju, zapewnienie normalnego życia, zapewnienie zaufania i dobrobytu.

W ramach operacji niesienia pomocy humanitarnej wykonuje się zadania związane z niesieniem ulgi ludziom cierpiącym, na tych obszarach, gdzie nie mogą lub nie chcą z tym zadaniem poradzić sobie władze lokalne.

W ramach ewakuacji o charakterze niebojowym realizuje się przemieszczania nie biorących udziału w walce, a zagrożonych (w obcym kraju) z terenów, na których sytuacja polityczna i zagrożenie jest takie, że ich bezpieczeństwo nie może być dłużej gwarantowane przez rząd lokalny. Realizując to zadanie siły powinny posiadać możliwości zapewnienia bezpieczeństwa, przyjęcia logistycznego zabezpieczenia osób, które mogą być ewakuowane.

Rozpatrując zadania sił zbrojnych w operacjach połączonych należy widzieć siły reagowania stanowiące 10 – 15% ich ogólnego stanu osobowego,

będące podstawowym czynnikiem reagowania na konflikty i kryzysy. Stanowią je siły natychmiastowego reagowania i siły szybkiego reagowania.

Pierwsze z nich (ok. 15 tys.) tworzą wydzielone kontyngenty z 11 państw (nie ma w nich sił polskich), drugie (ok. 150 tys.), w których może występować i występuje kontyngent polski. Brak decyzji o włączeniu do tych sił nie oznacza, że w nich nie wystąpimy. Stąd konieczność dostosowania części naszych sił zbrojnych do tych struktur.

Kończąc rozważania nad obszarem zadaniowym Sił Zbrojnych RP w wymiarze sojuszniczym operacji połączonych należy podkreślić, że realizacja wspólnych zadań nie przekreśla, a wręcz potwierdza konieczność posiadania narodowego systemu obrony, zdolnego do utrzymania i obrony naszego terytorium oraz zapewnienia funkcjonowania państwa przynajmniej do czasu zorganizowanego przeciwdziałania sił sojuszniczych. Stąd większość zadań sił zbrojnych będzie taka sama jak w wymiarze narodowym.

Perspektywiczny model SZ RP powinien więc być adekwatny do zadań przewidzianych dla nich w systemie obronnym państwa i Sojuszu, realizowanych w operacjach narodowych, sojuszniczych lub międzynarodowych oraz w operacjach połączonych. W obecnej sytuacji nie są one przygotowane do organizowania i prowadzenia operacji połączonych, co oczywiście należy uznać za niewystarczające.

Nasze siły zbrojne, niezależnie od gwarancji sojuszniczych, powinny być zdolne przynajmniej do przejęcia wiodącej roli w początkowym etapie połączonej operacji obronnej prowadzonej na własnym terytorium.

Wnioski:

1. Opracowane główne zadania dla Sił Zbrojnych RP i zawarte w Strategii obronności powinny wytyczać kształt organizacyjny przyszłych wojsk (lądowych, powietrznych i marynarki wojennej).

2. Przygotowania co do sposobów ewentualnej realizacji przyjętych zadań dla Sił Zbrojnych RP muszą być rozpatrywane w oparciu o założone scenariusze zagrożeń militarnych i różnych form kryzysów.
3. Obszaru działania SZ RP nie należy ograniczać tylko i wyłącznie do terytorium prowadzenia ewentualnych działań bojowych. To także inne obszary takie jak: współpraca i partnerstwo, współpraca cywilno-wojskowa, tworzenie wspólnych jednostek.

Brak pełnej kompatybilności z siłami NATO powoduje, że terytorium działania dla większości SZ RP będzie obejmowało obszar Polski, a tylko dla części może znajdować się poza jej granicami.

4. Realizacja zadań w ramach sojuszniczych operacji połączonych stawia przed Siłami Zbrojnymi RP nowe wymagania, wymusza konieczność przygotowania się ich do reagowania (nawet) na zagrożenia niemilitarne, wymusza utrzymanie ich w stosownej gotowości bojowej, właściwą ich organizację i konieczność wyposażania w stosowny sprzęt.

2. GENEROWANIE MODELU ORGANIZACYJNEGO SIŁ ZBROJNYCH WEDŁUG POTRZEB I MOŻLIWOŚCI PAŃSTWA

2.1. Potrzebna i możliwa liczebność Sił Zbrojnych RP na czas pokoju i wojny

Przystępując do określenia potrzebnej i możliwej (optymalnej) liczebności Sił Zbrojnych RP na czas pokoju (kryzysu) i wojny, należy rozstrzygnąć odwieczny dylemat (znaleźć kompromis) pomiędzy dwoma zasadniczymi elementami warunkującymi wielkość armii w danym państwie, to jest:

- **celami** (po operacjonalizacji – zadaniami) jakie siły zbrojne mają realizować;
- **możliwościami ekonomicznymi i demograficznymi⁴ państwa.**

Omawiając pierwszy element, można stosunkowo łatwo określić, że **celami głównymi SZ RP** (wynikającym z istoty państwa) będzie obrona suwerenności państwa, a także wspieranie jego polityki (wewnętrznej i zewnętrznej) przy pomocy środków militarnych, czyli górny pułap liczebności sił zbrojnych winien być taki, aby zapewniał realizację założonych celów głównych. W tym miejscu należy nadmienić, że w Europie po 1991 roku (mimo drastycznych zmian politycznych) górne limity w zakresie wielkości zasadniczego uzbrojenia i żołnierzy w siłach zbrojnych czasu pokoju ogranicza dodatkowo układ CFE-1, który jest nadal respektowany przez państwa europejskie⁵.

Kolejnym krokiem powinna być wnikliwa ocena: położenia międzynarodowego Polski; zagrożeń dla jej rozwoju i bezpieczeństwa; zobowiązań międzynarodowych (umowy sojusznicze, a także umowy w ramach organizacji typu – ONZ, UE). Powyższa ocena, stanowiąca bazę do zoperacjonalizowania celu

⁴ Aktualnie ze względu na powszechną wśród krajów europejskich profesjonalizację i zmniejszanie stanów osobowych sił zbrojnych czynnik demograficzny odgrywa coraz mniejszą rolę.

⁵ Układ CFE-1 został ostatnio nieznacznie zmodyfikowany 16.11 1999 r. na szczycie OBWE w Istambule (wejście w życie 01.01.2000 r.), podpisało go 55 państw.

głównego, prowadzi w dalszej kolejności do wygenerowania **zadań dla armii** (powyższe lepiej lub gorzej zostało dokonane w opracowanej „Strategii bezpieczeństwa RP” i „Strategii obronności RP” oraz sprecyzowane w dyrektywie obronnej)⁶. Dopiero na tej podstawie można rozpocząć dokładniejsze określanie, jakie siły zbrojne oraz jakiej wielkości są nam potrzebne na czas **pokoju (kryzysu) i wojny**.

2.1.1. Metody obliczania liczebności SZ RP (wojsk lądowych)

Na podstawie dostępnych materiałów, a także konsultacji z oficerami Sztabu Generalnego WP, można z całym przekonaniem stwierdzić, że w naszym kraju **nie wypracowano dotychczas specjalnej (uniwersalnej) metody ustalania ich liczebności** w czasie pokoju i wojny. Poszczególne ośrodki (organy dowodzenia i sztaby) posługiwały się różnymi metodami, stosownie do istniejących potrzeb, poziomu nauki i możliwości intelektualnych zespołów rozwiązujących powyższy problem.

Uogólniając można przyjąć, że dawniej stosowano **dwie główne metody ustalania liczebności sił zbrojnych**:

- metoda operacyjna;
- metoda statystyczno – demograficzna.

Metoda operacyjna – uznawana przez specjalistów wojskowych za podstawową, polegała na ustalaniu liczebności sił zbrojnych danego państwa w czasie wojny (I kolejność prac) na podstawie potrzeb wynikających z aktualnie wypracowanej koncepcji obrony kraju (planu wojny), a następnie ich liczebności na czasu pokoju (II kolejność prac) na podstawie koncepcji mobilizacji.

⁶ Własną propozycję zadań dla SZ RP wygenerował zespół autorski w I części niniejszej pracy badawczej – GOP 2000.

W koncepcji obrony kraju (I kolejność prac) uwzględniane są zarówno czynniki militarne, jak i polityczne (zagrożenia, sojusze, warianty wojny), przestrzenne (obszar kraju, układ i długość granic, charakterystyka obszaru) oraz czasowe (przewidywany czas wojny). Innymi słowy w tym miejscu należy zastosować inne dostępne metody przydatne w uwzględnianiu wyżej wymienionych czynników (np. porównanie potencjałów stron⁷).

W koncepcji mobilizacji (II kolejność prac) uwzględniane są zarówno potrzeby sił zbrojnych (relacje między stanem czasu pokoju i wojny, warianty mobilizacji, niezawodność i elastyczność procesu), możliwości ekonomiczne i demograficzne oraz możliwości systemu mobilizacyjnego.

Na podstawie doświadczeń wielu państw, zbieranych od czasu pierwszej mobilizacji, uznawanej za nowoczesną (wojna francusko-pruska 1870), uznaje się, że najlepsze warunki do przeprowadzenia mobilizacji sił zbrojnych są przy ich 2-3 krotnym powiększeniu, a maksymalny wysiłek w tym względzie wynosi 5-6 krotne powiększenie. Jest również możliwy większy wysiłek mobilizacyjny, lecz wymaga on znacznych nakładów finansowych w czasie pokoju.

Metoda operacyjna uwzględnia istotę i przeznaczenie sił zbrojnych (zdolność do skutecznej obrony kraju), a także umożliwia przedstawienie pełnego uzasadnienia liczebności sił zbrojnych czasu pokoju i wojny.

Metoda statystyczno – demograficzna uznawana przez specjalistów wojskowych za metodę pomocniczą, polegała na ustaleniu (obliczeniu) liczebności sił zbrojnych danego państwa w czasie pokoju i wojny dwoma sposobami.

Pierwszy, to kierowanie się procentowym wskaźnikiem liczby żołnierzy czynnej służby wojskowej w stosunku do ogółu ludności państwa (np. 0,5%, 1%, 1,5% w czasie pokoju i odpowiednio 1,5%, 3%, 5% czasu wojny).

⁷ Powyższa metoda będzie omawiana w dalszej części rozdziału.

Drugi, to przyjmowanie określonych wskaźników. Dla przykładu w okresie międzywojennym przyjmowano według doświadczeń francuskich możliwości mobilizacyjne państwa – dwie dywizje piechoty na jeden milion mieszkańców. Powyższa zależność mogła mieć miejsce w warunkach, kiedy podstawową siłą bojową były dywizje piechoty, a jej głównym wyposażeniem broń strzelecka (karabiny i karabiny maszynowe) oraz artyleria. W miarę wyposażania wojsk w coraz bardziej skomplikowaną i droższą technikę bojową stało się niemożliwe tworzenie tak licznej armii, dlatego też w końcu lat czterdziestych zaczęto przyjmować wskaźnik – jedna dywizja piechoty na milion mieszkańców danego kraju.

Podobny pogląd wyrażał gen. Wł. Sikorski pisząc, że *„armie stałe reprezentują obecnie (w czasie pokoju) od 1/100 do 1/50 ludności państwa, natomiast w czasie wojny zmobilizować można było około 1/8 ludności”*⁸. Przytoczone normy przełożone na liczby, pozwalały stworzyć armię liczącą około 4,4 mln żołnierzy przy 35,1 mln ludności Polski w 1939 roku. Takie poglądy były często wynikiem niekorzystnego usytuowania geostrategicznego Polski względem sąsiadów, wystarczy przypomnieć, że zgodnie z obowiązującymi wówczas normami taktycznymi do obsadzenia 1600 km odcinka granicy z Niemcami potrzeba było 70-100 dywizji piechoty, a to ze względów gospodarczych i demograficznych było nierealne.

Wojsko Polskie jakie zamierzano zmobilizować według planu mobilizacyjnego „W” z 1938 roku, miało posiadać 40 dywizji piechoty z 1,5 mln żołnierzy. Stan liczebny armii w czasie pokoju także odbiegał od zakładanego przez gen. Sikorskiego. Wojsko Polskie w latach 1926 –1935 liczyło średnio 314 000 żołnierzy (*przestrzegając wyżej wymienionych wskaźników powinno było liczyć od 385 do 770 000 ludzi*).

⁸ Wł. Sikorski, „Przyszła wojna”, wyd. MON 1984, s.142.

Druga wojna światowa, to kolejna weryfikacja możliwości zasobowych państw uczestniczących w konflikcie, które zmobilizowały przeciętnie 10 % swoich populacji i do 40% w tych państwach, gdzie korzystano z niewolniczej siły roboczej (Niemcy).

Okres po drugiej wojnie światowej to czas szybkiego rozwoju nowych technologii wojskowych, co z jednej strony powoduje wzrost możliwości ogniowych i manewrowych bojowej części sił zbrojnych, a z drugiej strony rosnące zaplecze logistyczne. Doświadczenia z prowadzonych w tym okresie konfliktów pozwalają wysnuć generalny wniosek, że siła wojska, jego zdolność bojowa zależy w mniejszym stopniu od liczebności, a w zasadniczej mierze od wyposażenia i jakości dowodzenia. Ponadto, potrzeby walczących stron angażują znaczne ilości ludzi na zapleczu jako czynnik produkcyjny w realizacji zadań na rzecz wojny. Aby móc zapewnić niezbędne wyposażenie i uzbrojenie gwarantujące skuteczność w walce, na zapleczu powinna pracować odpowiednia liczba ludzi. Przyjmuje się według obliczeń amerykańskich, że jednego żołnierza uczestniczącego w walce zabezpiecza 12 robotników, w krajach europejskich podaje się liczbę 5–7 robotników.

W warunkach polskich, przy populacji 38 654 000, maksymalnym wysiłkiem byłoby uzyskanie po mobilizacyjnym rozwinięciu sił zbrojnych liczby 1.100.000 – 1.200.000 żołnierzy. Zaspokojenie potrzeb tak licznej armii wymaga zaangażowania w gospodarce związanej bezpośrednio z potrzebami wojska około 5.750.000 osób, co stanowi 25,5% ludności kraju i 49,5% mężczyzn w wieku produkcyjnym.

W krajach Europy zachodniej kierując się w większym stopniu możliwościami gospodarczymi państwa przyjęto, że siły zbrojne w czasie pokoju nie mogą przekraczać 0,5 % populacji kraju. Warto przy tym zaznaczyć, że przy stosunkowo niskim bezrobociu, zasadnicza część ludności w wieku produkcyjnym bierze bezpośredni udział w pomnażaniu dobra narodowego. W Polsce, przy

stosunkowo wysokim bezrobociu ponad 15%, utrzymywanie licznej armii pomniejsza to bezrobocie, jest jednak poważnym konsumentem dochodu narodowego. Dlatego w miarę poprawy sytuacji gospodarczej kraju, a także zmierzając do przestrzegania europejskich standardów optymalnym wysiłkiem będzie utrzymywanie w czasie pokoju armii nie przekraczającej 150 – 180 tysięcy żołnierzy. Przyjęcie takiej liczebności sił zbrojnych według etatu czasu pokojowego pozwala na ich powiększenie 2,53-krotnie, na czas wojny do 450.000–540.000 żołnierzy.

Metoda ta nie posiadała uzasadnienia operacyjnego, dlatego była wykorzystywana wyłącznie w różnego rodzaju studiach (obronnych, historycznych, ekonomicznych) oraz analizach politycznych i społecznych

Inną metodą pomocniczą jest określanie i porównanie potencjałów stron, wyrażone w liczbach, bez uwzględnienia innych, bardzo ważnych, choć nie decydujących czynników. W czasie badań prowadzonych w Wydziale Strategiczno – Obronnym pod kryptonimem „WENA” przyjęto metodę porównania potencjałów w stosunku do sąsiada – Ukrainy. Badania wskazały, że liczebność naszych sił zbrojnych na okres wojny powinna wynosić ponad 1.900.000 żołnierzy, aby możliwe było przeciwstawienie się potencjałowi militarnemu Ukrainy. Takie określono potrzeby, lecz biorąc pod uwagę czynnik „możliwości” okazało się, że można będzie powiększyć SZ RP w stosunku do przydzielonego limitu (CFE-1) – 250.000 żołnierzy w czasie pokoju do liczby maksymalnej 750.000, czyli trzykrotnie. Zaprezentowane powyżej wyniki nie w pełni oddają rzeczywistość, gdyż do obliczeń przyjmowano wartości liczbowe, nie uwzględniające cech potencjałowych oraz możliwości ekonomicznych porównywanych państw.

Dlatego dokładniejszą wydaje się **metoda porównania potencjałów obronnych**⁹ Polski i krajów mogących w bliższej lub dalszej perspektywie

⁹ Zaprezentowana w swoich opracowaniach przez K. Ficonia (kierownik Zakładu Logistyki AMW).

stanowić dla niej zagrożenie (przede wszystkim ze względu na mało stabilną sytuację polityczno-gospodarczą oraz posiadany duży potencjał militarny). Państwami takimi z pewnością będą: Rosja, Ukraina i Białoruś. W tym sposobie potencjał obronny został rozdzielony na trzy składowe:

- **masę krytyczną [MK]**, obliczaną na podstawie takich parametrów jak: powierzchnia państwa, liczba ludności, liczba mężczyzn do 32 lat, produkt krajowy brutto;
- **potencjał wojskowy [POW]**, to taksonomiczna funkcja takich cech potencjałowych jak: liczebność sił zbrojnych, liczba mężczyzn do 32 lat, wielkość przeszkolonych rezerw osobowych, budżet obronny;
- **potencjał operacyjny państwa [POP]**, to suma cząstkowych potencjałów poszczególnych rodzajów wojsk, gdzie dla:
 - **wojsk lądowych** wyodrębniono takie cechy potencjałowe jak: stan wojsk lądowych, czołgi, BWP, artyleria powyżej 100 mm, wyrzutnie rakiet ziemia-ziemia i ziemia-powietrze;
 - **sił powietrznych** wyodrębniono takie cechy potencjałowe jak: stan sił powietrznych, liczba lotnisk, liczb samolotów bojowych, pomocniczych, liczba śmigłowców bojowych i pomocniczych;
 - **sił morskich** wyodrębniono takie cechy potencjałowe jak: stan sił morskich, liczba baz, liczba okrętów podwodnych, nawodnych (dużych, małych i zabezpieczających).

Wyniki obliczonych przedstawioną powyżej metodą obrazuje (tabela 1), gdzie zaprezentowano klasyfikację potencjałów militarnego otoczenia RP, przy czym poziomem odniesienia jest jednostkowy potencjał Polski.

Tabela 1. Klasyfikacja potencjałów państw według jednostkowego potencjału Polski

PAŃSTWO	POTENCJAŁ OBRONNY	MASA KKRYTYCZNA	POTENCJAŁ WOJSKOWY	POTENCJAŁ OPERACYJNY	POTENCJAŁ WOJSK LĄDOWYCH
Rosja	+19,57	+12,24	+11,49	+10,10	+8,31
Ukraina	+2,17	+1,27	+1,91	+2,34	+2,48
Polska	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Białoruś	-5,53	-4,42	-6,67	-2,72	-1,62

źródło: K. Ficoń, *Charakterystyka potencjałów państw militarne otoczenia Polski*, *Myśl Wojskowa* nr 5/2000, s. 28

Zaprezentowana tabela daje nam wskazówki na temat optymalnej wielkości całych sił zbrojnych oraz wielkości wojsk lądowych potrzebnych dla zrównoważenia sił potencjalnych przeciwników. Wojska lądowe Rosji są osiem razy silniejsze, Ukraina posiada 2,5-krotną przewagę, a Białoruś jest ponad 1,5-krotnie słabsza. Stąd wniosek, że dla zrównoważenia przewagi Rosjan nasze siły lądowe musiałyby zwiększyć swoją liczebność czterokrotnie, by móc prowadzić skuteczną operację obronną. W stosunku do Ukrainy mamy prawie wystarczający potencjał do przeciwstawienia się jej siłom lądowym.

W kolejnej metodzie obliczania liczebności SZ RP, przedstawionej w studium „MOB-SOB-1”¹⁰, zastosowano uproszczony wzór, obejmujący zasadnicze elementy, decydujące o potrzebach, ale uwzględniający także możliwości państwa:

$$L_{SZ} = (f) P, M, t$$

gdzie przyjęto:

- L_{SZ} – liczba sił zbrojnych na czas „P” i „W”
 f – funkcja

¹⁰ „Przygotowanie do mobilizacyjnego rozwinięcia systemu obronnego państwa”, studium pod redakcją J. Wojnarowskiego, AON – Wydział Strategiczno-Obronny, Warszawa 1996 r.

- P – potrzeby, to wielkość sił zbrojnych wynikająca z konieczności taktycznego i operacyjnego zabezpieczenia granic, zdolności przygotowania żołnierzy rezerwy w niezbędnych do zaspokojenia potrzeb mobilizacyjnych specjalności wojskowych, to zdolność gromadzenia sił celem odparcia agresji;
- M – możliwości ekonomiczne i ludnościowe państwa w stosunku do utrzymania Sił Zbrojnych;
- t – czas niezbędny na realizacją przedsięwzięć mobilizacyjnych przed agresją.

Bardziej dokładny sposób obliczania potencjału ludzkiego (liczby żołnierzy) w siłach zbrojnych koniecznych w czasie pokoju i wojny, zaprezentowany także w omawianym studium, pokazuje poniższy wzór:

$$Pl_p^n(t) = \sum Pl_g + \sum Pl_z + \sum Pl_d + \sum Pl_k$$

$Pl_p^n(t)$ – potencjał ludzki

Pl_g – liczba ludzi potrzebna do obsługi sprzętu bojowego limitowanego

Pl_z – liczba ludzi potrzebna do zabezpieczenia logistycznego

Pl_d – liczba ludzi potrzebna do obsługi sprzętu bojowego nielimitowanego

Pl_k – liczba ludzi potrzebna do kierowania

Do bezpośredniej obsługi sprzętu limitowanego w czasie pokoju zaangażowanych zostanie około 75.000 żołnierzy, dodatkowo około 60.000 żołnierzy do obsługi sprzętu nielimitowanego.

Dowodzenie wojskami w czasie pokoju wymaga utrzymania sztabów w których zaangażowanych będzie 55.000 żołnierzy oraz zasilanie logistyczne około 10.000 żołnierzy.

Z przedstawionych kalkulacji wynika, że optymalną liczbą stanu osobowego SZ RP w czasie pokoju będzie 200.000 żołnierzy.

Stało się normą, że siły zbrojne czasu pokoju powiększa się w warunkach kryzysu i wojny kilkakrotnie, zależy to od:

- celu działania przeciwnika;
- sposobu rozpoczęcia wojny;

- wielkości użytych sił i środków przez przeciwnika;
- sposobu prowadzenia wojny przez przeciwnika;

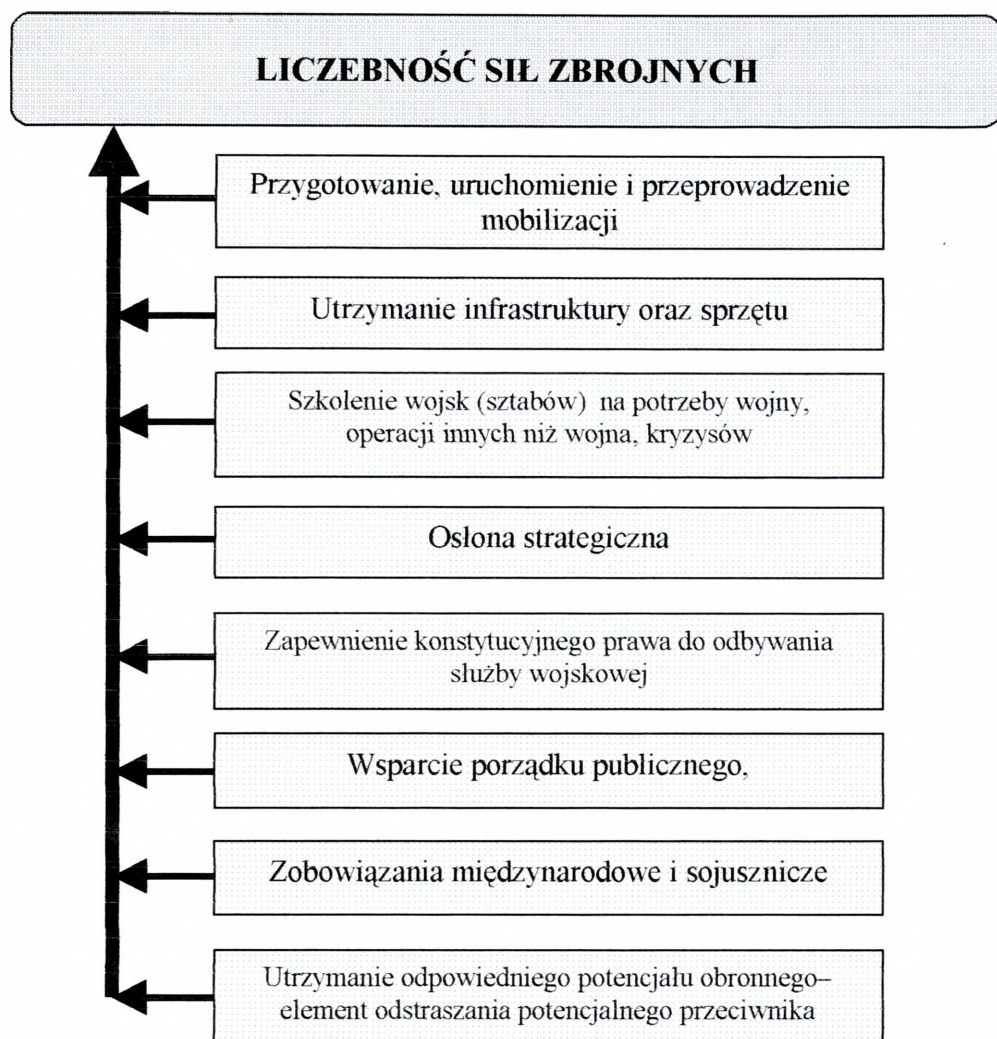
Wraz z momentem zarządzenia mobilizacji, sukcesywnie powiększaniu będą podlegać:

- bezpośrednia obsługa sprzętu limitowanego do około 120.000 żołnierzy;
- obsługa sprzętu Nielimitowanego do około 800.000 – 900.000 żołnierzy;
- dowodzenie wojskami do 110.000 – 120.000 żołnierzy (około 10% stanu wojsk);
- zabezpieczenie logistyczne może osiągnąć 70.000 do 90.000 żołnierzy;

Według opracowania „MOB-SOB” optymalnym wysiłkiem wojennym Polski powinno być przygotowanie sił zbrojnych w czasie pokoju w taki sposób, aby mogły osiągnąć po całkowitym zmobilizowaniu (co jest mało prawdopodobne) około 1,1 – 1,2 mln żołnierzy. Powyższa liczba oznacza, że na zaspokojenie potrzeb mobilizacyjnych konieczne jest około 1 mln żołnierzy rezerwy oraz blisko 100.000 żołnierzy rezerwy na uzupełnienie wojsk w czasie wojny w wyniku ponoszonych strat.

Chcąc jak najdokładniej określić potrzeby w zakresie liczby żołnierzy w Siłach Zbrojnych RP, po obliczeniu wielkości sił zbrojnych na czas „W” muszą być uwzględnione pewne uwarunkowania (determinanty¹¹) dotyczące czasu wojny, kryzysu oraz pokoju (rys. 4).

¹¹ Powyższe sformułowanie jest używane w opracowaniach naukowych gen. dyw. B. Balcerowicza.

Rys. 4. Determinanty wpływające na ustalanie liczebności SZ RP (potrzeb operacyjnych)

Wśród wymienionych wyżej determinantów, szczególnie jeden jest bardzo istotny przy określaniu liczebności sił zbrojnych na czas pokoju – **zobowiązania międzynarodowe i sojusznicze**. Zobowiązania te powodują, że znacząca liczba wojsk może być zaangażowana w różnorodne misje oraz przedsięwzięcia poza obszarem kraju i nie będzie można ich wykorzystać (przynajmniej w początkowym okresie kryzysu) dla potrzeb obrony terytorium Polski. Dla przykładu 12 DZ wydzielana do Korpusu Płn.–Wsch. to około 12.000 żołnierzy (dywizja może wykonywać zadania wynikające z art. V, ale także reagowania kryzysowego, misji humanitarnych oraz usuwania skutków katastrof), LITPOLBAT to 435 żołnierzy, POLUKRBAT to około 391 żołnierzy, 10 BKPanc (odwód strategiczny KFOR/SFOR) stanowi około 3000 żołnierzy, siły zadeklarowane do Brygady Sił Szybkiego Rozwinięcia (SHIRBRIG) to batalion

zmechanizowany¹² – 400 żołnierzy, ponadto w misjach pokojowych ONZ zaangażowanych jest około tysiąca żołnierzy (UNDOF-359, UNFIL-634). Ponadto istnieje realna perspektywa utworzenia polsko–czesko–słowackiej brygady szybkiego reagowania działającej w ramach Unii Europejskiej lub NATO, gdzie udział strony polskiej stanowiłby ekwiwalent batalionu.

Sumując aktualnie poza obszarem kraju może być zaangażowanych około 20.000 żołnierzy polskich, co stanowi blisko 25% etatu czasu „P” wojsk lądowych. Szczegółowy wykaz sił przewidzianych do wypełniania misji w ramach zobowiązań międzynarodowych i sojuszniczych przedstawia (załącznik 3).

Przytoczone wielkości liczbowe pokazują jaka wielkość sił lądowych, może być w danej sytuacji (np. kryzysu polityczno–militarnego w bezpośrednim otoczeniu RP) niemożliwa do operacyjnego wykorzystania przez dowództwa narodowe. Powyższe powoduje, że należy uwzględnić te czynniki przy obliczaniu potrzebnej liczby wojsk koniecznych dla osłony mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia.

2.1.2. Możliwości ekonomiczne państwa w aspekcie obliczania liczebności sił zbrojnych (wojsk lądowych)

Określenie potrzeb w zakresie liczebności sił zbrojnych to nie wszystko, gdyż potrzeby te (nawet w pełni uzasadnione) mogą być niemożliwe do praktycznego zrealizowania. Dlatego w drugiej kolejności należy **skonfrontować obliczone potrzeby z możliwościami ekonomicznymi** państwa i wybrać kompromis, oparty na solidnych podstawach teoretycznych.

Przed przystąpieniem do omawiania istoty problemu warto zaznaczyć, że redukcja wydatków MON w latach 1990 –1995 spadała szybciej niż wynikałoby to z tendencji odprężeniowych i rozbrojeniowych oraz była większa niż w większości krajów europejskich¹³, dopiero od 1996 r. zaczęto odnotowywać

¹² Gotowość operacyjna polskiego batalionu – 01.07. 2001 r.

¹³ J. Płaczek, Kształtowanie wydatków wojskowych we współczesnym świecie, AON, 2001 r., s. 23.

powolny wzrost realnych wydatków (średnio o 4% rocznie). Powyższe spowodowało: obniżenie kondycji bojowej i intensywności szkolenia wojsk, degradację wyposażenia technicznego i dekapitalizację infrastruktury przy zachowaniu warunków socjalno-bytowych na skromnym poziomie. Sytuacja ta wpłynęła negatywnie na realizację kolejnych reform modernizacyjnych w SZ RP.

Przechodząc do konkretów należy pamiętać, że w latach 1994–1999 państwa NATO obniżyły swoje wydatki wojskowe z pułapu średnio 2,5% do 2,15% PKB, Polska obniżyła z 2,43% w 1994 r. do 1,93% PKB w 2001 r. W tym miejscu warto zaznaczyć, że wytyczne ministrów obrony krajów NATO zalecają utrzymywanie poziomu wydatków wojskowych na poziomie 2,1% PKB. Przy średnich redukcjach stanów osobowych armii (średnio o 11%) wydatki na zakup sprzętu malały jedynie o 1% (w Polsce o 10%). **Ważnym spostrzeżeniem dla naszego kraju jest fakt, że państwa flankowe sojuszu (Turcja, Grecja, Norwegia) nie redukują swoich wydatków i nie redukują sił zbrojnych (tabela 2).**

Tabela 2. Udział wydatków wojskowych w PKB wybranych państw NATO oraz kształtowanie się wielkości sił zbrojnych w latach 1994–1999

WYSZCZEGÓLNIENIE		1994	1995	1996	1997	1998	1999
Grecja	Siły zbrojne	206.000	213.000	212.000	206.000	202.000	205.000
	PKB [%]	4,4	4,4	4,5	4,6	4,8	4,9
Turcja	Siły zbrojne	811.000	805.000	818.000	828.000	788.000	797.000
	PKB [%]	3,5	3,3	3,3	3,3	3,3	3,5
Norwegia	Siły zbrojne	33.000	38.000	38.000	33.000	33.000	33.000
	PKB [%]	2,6	2,3	2,2	2,1	2,2	2,1

źródło: NATO Review, Spring/Summer 2000, s. 33

Biorąc pod uwagę globalną wielkość budżetu wojskowego Polski (około 3,2 mld USD), zajmuje ona 13 miejsce w Europie pod względem jego udziału

w PKB, natomiast 14 miejsce w przeliczeniu na udział w wydatkach na jednego żołnierza (15.000 USD) i 17 miejsce w wydatkach na jednego mieszkańca (84 USD). Z drugiej strony mając na uwadze liczbę ludności (8 miejsce), powierzchnię kraju (9 miejsce) oraz potencjał gospodarczy (18 miejsce) można wywnioskować, że nasz kraj jako państwo średniej wielkości, będące państwem granicznym NATO, niestety znajduje się w końcu państw europejskich względem ponoszonego wysiłku obronnego.

Dla zespołu badawczego ważne jest przy obliczaniu możliwej wielkości sił zbrojnych spostrzeżenie, że średnia kwota przeznaczana na jednego żołnierza w SZ RP wynosi obecnie około 15.000 USD. Dążąc do osiągnięcia w tym względzie średniej wielkości jaką na jednego żołnierza przeznaczają biedniejsze państwa NATO-wskie (Portugalia – 32.000 USD, Grecja – 25.000 USD, Hiszpania – 32.200 USD), budżet sił zbrojnych RP winien dążyć do osiągnięcia pułapu około 30.000 USD.

W związku z powyższym nasze siły zbrojne przy budżecie 3,2 mld USD, mogą liczyć maksymalnie około 120-130 tys. żołnierzy (chcąc osiągnąć poziom najbiedniejszych państw sojuszu w zakresie poziomu wydatków na jednego żołnierza).

2.1.3. Wnioski do podrozdziału 2.1.

- 1) Dotychczas nie wypracowano uniwersalnej metody ustalania liczebności sił zbrojnych czasu pokoju i wojny.
- 2) Wyciągając wnioski z przedstawionych powyżej rozważań, można stwierdzić, że w celu najdokładniejszego ustalenia liczebności sił zbrojnych RP na czas pokoju i wojny należy łączyć wszelkie dostępne metody.
- 3) Metoda operacyjna zapewnia dokładne ustalenie tych wielkości z punktu widzenia potrzeb obronnych państwa (potrzeb operacyjnych sił zbrojnych)

i zachowuje aktualnie pełną przydatność. Jedynym warunkiem tej przydatności jest uwzględnienie wszystkich czynników (*danych*).

- 4) W każdym wypadku obliczenie liczebności sił zbrojnych należy wyraźnie rozróżniać ich liczebność czasu pokoju i czasu wojny.
- 5) W czasie pokoju liczba sił zbrojnych powinna zapewnić:
 - utrzymanie gotowości mobilizacyjnej;
 - zapewnienia szkolenia poborowych w kontekście gromadzenia przyszłych zasobów rezerw osobowych;
 - utrzymywanie stałej gotowości bojowej i mobilizacyjnej.
- 6) Podstawowym warunkiem właściwego funkcjonowania sił zbrojnych czasu pokoju (przygotowania ich do wojny) oraz czasu wojny (wykorzystania sił zbrojnych) są dokładnie ustalone relacje między tymi stanami (liczebność, ilość, rodzaje JW., uzbrojenie i wyposażenie, itd.).
- 7) Zespół autorski wyliczył, że chcąc zachować standardy NATO w zakresie uzbrojenia i wyposażenia, przy zakładanym budżecie na najbliższe lata, wielkość SZ RP na czas „P” może wynosić 120–130 tys. żołnierzy, natomiast sił lądowych odpowiednio 72–76 tys. (60% całości wojsk).
- 8) Zakładając możliwość trzykrotnego powiększenia sił zbrojnych na czas „W” mogły by one osiągnąć 360–390 tys., a wojska lądowe 216–228 tys. żołnierzy.
- 9) Dla zrównoważenia potencjałów wojsk lądowych Rosji i Ukrainy istniałaby potrzeba znacznego podwyższenia liczebności sił lądowych RP, ale w aktualnej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej, mogłoby się to odbyć kosztem wyposażenia i uzbrojenia wojsk.

2.2. Hierarchia struktur organizacyjnych sił zbrojnych.

Zastanawiając się nad usprawnieniem struktury organizacyjnej SZ RP, a w szczególności wojsk lądowych, zespół autorski zgodnie doszedł do wniosku, że należy uwzględnić zasadnicze trendy istniejące od pewnego czasu w teorii i praktyce organizatorskiej:

- I. **Tworzenie możliwie płaskiej struktury hierarchicznej (szczególnie w strukturach czasu pokoju),** kiedy liczebność sił zbrojnych jest mocno ograniczona – powyższe zostało częściowo osiągnięte w modelu armia 2006 (załącznik 4);
- II. **Tworzenie struktur zadaniowych (modułowych), uzupełniających struktury stałe, także na szczeblach taktycznych;**
- III. **Potrzeba konstruowania uniwersalnych i autonomicznych jednostek bojowych zdolnych do prowadzenia działań w przewidywanym (różnorodnym) środowisku walki.**

Analizując aktualną hierarchię struktur organizacyjnych w wojskach lądowych SZ RP można stwierdzić, że występują tam: **pododdziały; oddziały; związki taktyczne i operacyjne.** W polskiej tradycji wojskowej przytoczony wyżej podział na szczeble organizacyjne wynika w większym stopniu z potrzeb administracyjno-gospodarczych¹⁴ niż z potrzeb operacyjnych (znaczenie danej struktury w prowadzonej walce lub operacji).

Stąd w SZ RP do pododdziałów (najmniejszych ogniw organizacyjnych) zalicza się: drużyny (działony, załogi), plutony, kompanie (baterie, szwadrony), bataliony (dywizjony).

Do oddziałów zalicza się: pułki, brygady oraz samodzielne bataliony (przeważnie rodzajów wojsk).

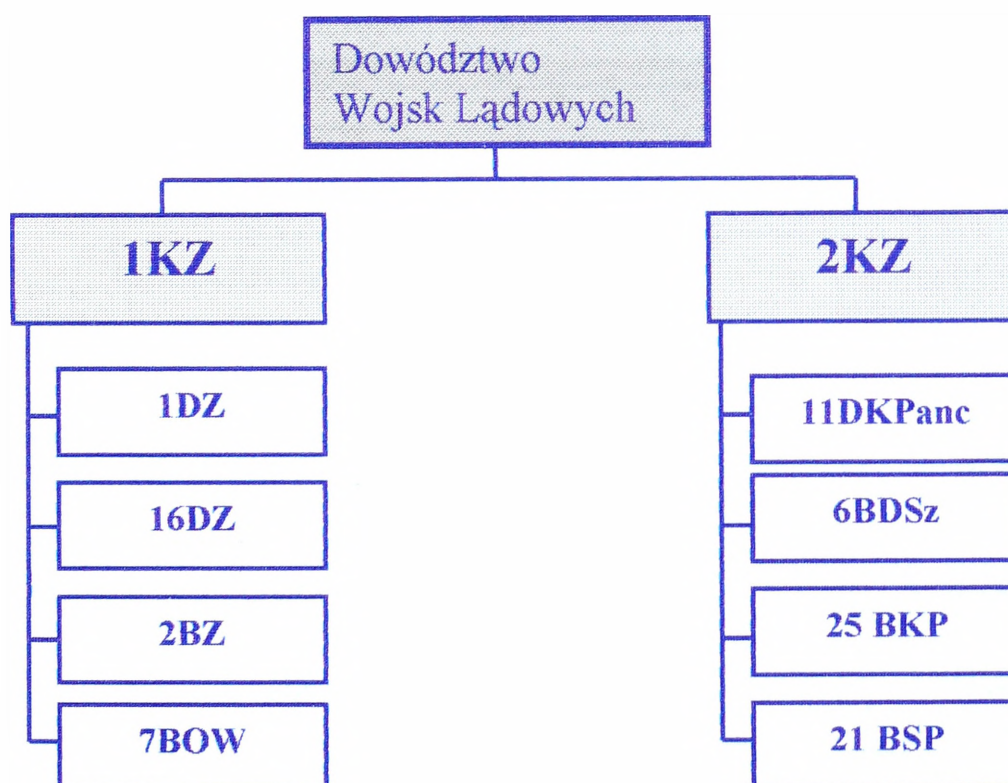
¹⁴ Według Leksykonu Wiedzy Wojskowej - pododdział to część jednostki wojskowej nie mająca samodzielności gospodarczo-administracyjnej, dla odróżnienia oddział to jednostka wojskowa o stałej strukturze organizacyjnej, samodzielna pod względem gospodarczym i administracyjnym.

Związki taktyczne to przede wszystkim dywizje oraz samodzielne brygady.

Związki operacyjne stanowią korpusy oraz doraźnie organizowane na okres wykonania zadania – grupy operacyjne.

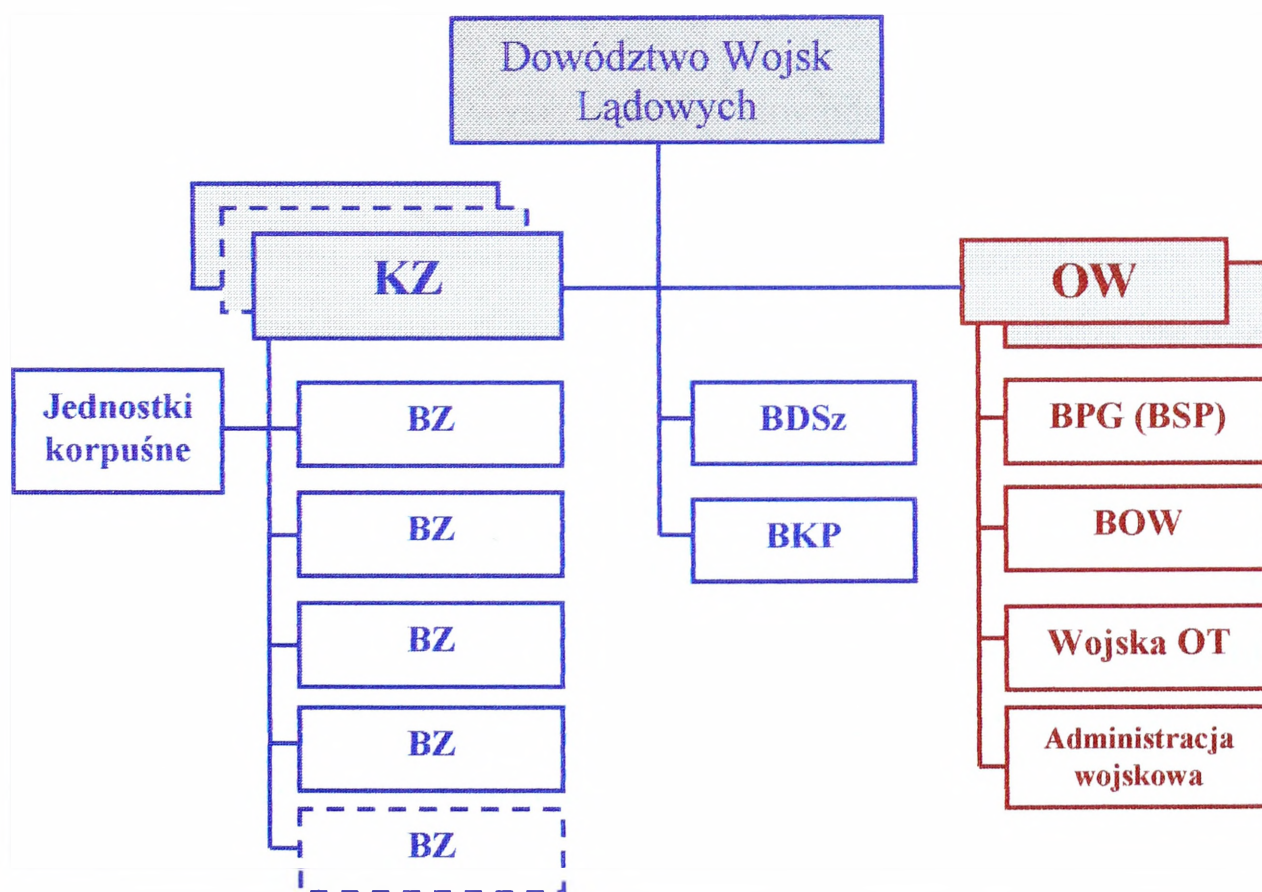
2.2.1. Korpus zmechanizowany (KZ) wojsk lądowych

Korpus zmechanizowany, a bardziej adekwatna nazwa to **korpus ogólnowojskowy** w perspektywie kilku lat będzie nadal podstawowym elementem składowym wojsk lądowych, traktowany jako związek operacyjny zdolny do realizacji zadań w ramach strategicznej operacji obronnej (we współdziałaniu z innymi związkami operacyjnymi, rodzajami sił zbrojnych RP oraz siłami NATO-wskimi), a także wszelkich postawionych przed nim zadań (często na samodzielnym kierunku operacyjnym – w wypadku konfliktu o mniejszej intensywności). Natomiast pod znakiem zapytania pozostaje jego struktura wewnętrzna. Aktualnie stworzone w modelu „Armii-2006” korpusy zmechanizowane mają strukturę mieszaną, czyli dywizyjno-brygadową (rys. 5).

Rys. 5. Struktura KZ według „Modelu 2006”
źródło: opracowanie własne

Należy sądzić, że tendencja do spłaszczania struktur będzie powodować likwidację szczebla dywizyjnego z jednoczesnym usamodzielnianiem, ujednoczeniem i wzmocnieniem brygad ogólnowojskowych oraz traktowaniem ich jako związków taktycznych (rys. 6). Rozważając wewnętrzną hierarchię struktur w korpusie trzeba zauważyć, że jeśli liczba ogólnowojskowych ZT i brygad może być zmienna w zależności od wykonywanego zadania, to w przyszłej strukturze należałoby się zastanowić czy siły i środki rodzajów wojsk, nie powinny być stałym elementem struktury KZ już w czasie pokoju, jeśli ma to być związek operacyjny przygotowany do spełniania skomplikowanych zadań na zmiennym i nieprzewidywalnym polu walki. Pierwszy wariant struktury wojsk lądowych „Modelu 2006” zakładał tworzenie dowództw korpusów nie przyporządkowując im w czasie „P” ani ogólnowojskowych ZT, ani oddziałów RW (patrz załącznik 4). Natomiast poprawiony Model Wojsk Lądowych – 2006 (załącznik 5) zmierza w postulowanym kierunku i tworzy dowództwa korpusów z podległymi wojskami już w czasie „P”.

Rys. 6. Zasadnicze elementy struktury wojsk lądowych oraz KZ (wariant)
źródło: opracowanie własne

Ponadto należałoby się zastanowić nad podporządkowaniem specyficznych związków taktycznych (BOW i BPG) podległych KZ, przecież może nastąpić sytuacja, w której korpus zostanie przegrupowany do innego obszaru. W tym momencie niecelowe byłoby przemieszczanie tych brygad wraz z korpusem, dlatego BPG oraz BOW mogłyby być podległe pod dowództwa terytorialne, tj. pod okręgi wojskowe i wykonywać zadania związane z ochroną granic państwa, a w razie konieczności mogą być przydzielone związkom operacyjnym działającym na ich kierunkach.

2.2.2. Dywizja zmechanizowana (DZ) wojsk lądowych

Dywizja ogólnowojskowa (zmechanizowana, kawalerii pancernej), według zgodnej opinii zespołu badawczego, ze względu na przyjętą przez czynniki polityczne wielkością sił zbrojnych RP (150 tys. – czas „P” oraz odpowiednio powiększoną – według możliwości mobilizacyjnych na czas „W”) staje się strukturą organizacyjną w naszej armii – przejściową, a w konsekwencji – niepotrzebną. Jeszcze w perspektywie kilku lat będzie funkcjonować przekształcona w uniwersalny ZT ogólnowojskowy¹⁵ (raczej ze względu na tradycje i niemożność zagospodarowania wyższej kadry dowódczo-sztabowej). Poparciem dla przedstawionej tezy niech będzie fakt podawania przez literaturę fachową oraz znawców tematu, że dywizja może tworzyć zasadnicze elementy ugrupowania operacyjnego (I rzut, II rzut lub odwód). Zatem zachodzi pytanie, jak tworzyć takie ugrupowanie skoro w korpusie jest jedna lub dwie dywizje (porównaj rys. 5)?

Niezgodnie z zasadami zarządzania będzie przebiegał także proces dowodzenia, gdyż stawianie zadania przez dowódcę korpusu dla dywizji, stanie się wydłużeniem drogi przebiegu informacji, skoro w korpusie może być około 5–6 brygad i kilka oddziałów rodzajów wojsk.

¹⁵ W pierwszym etapie być może zanikną DPanc i DZ (choć mogą nadal zachować tradycyjne nazwy), podobna sytuacja występuje w armii niemieckiej od 1994 roku.

Dlatego też nasuwa się kolejne pytanie, który szczebel jest zbędny: dywizji, czy korpusu?

Za zlikwidowaniem szczebla dywizji przemawia ponadto fakt, że należy dążyć do autonomiczności danego szczebla organizacyjnego sił zbrojnych w zmiennym powietrzno-lądowym środowisku walki. W wymiarze praktycznym oznacza to, że dywizja powinna być samowystarczalna pod względem manewrowym, ogniowym, elektronicznym (WRE) oraz logistycznym, a nawet posiadać własne wsparcie lotnicze (porównaj strukturę i wyposażenie amerykańskiej dywizji – załącznik 6). Czy tak jest na dzień dzisiejszy, na pewno nie i przy planowanych nakładach finansowych na siły zbrojne takiego państwa jak Polska na powyższą autonomiczność ZT po prostu nas nie stać. Należałoby zatem odejść od fikcji organizacyjnej i skierować swoje wysiłki na osiągnięcie bardziej perspektywicznego celu – **stworzenie autonomicznych brygad i batalionów jako podstawowych jednostek organizacyjnych naszych Sił Zbrojnych.**

2.2.3. Brygada zmechanizowana (BZ)

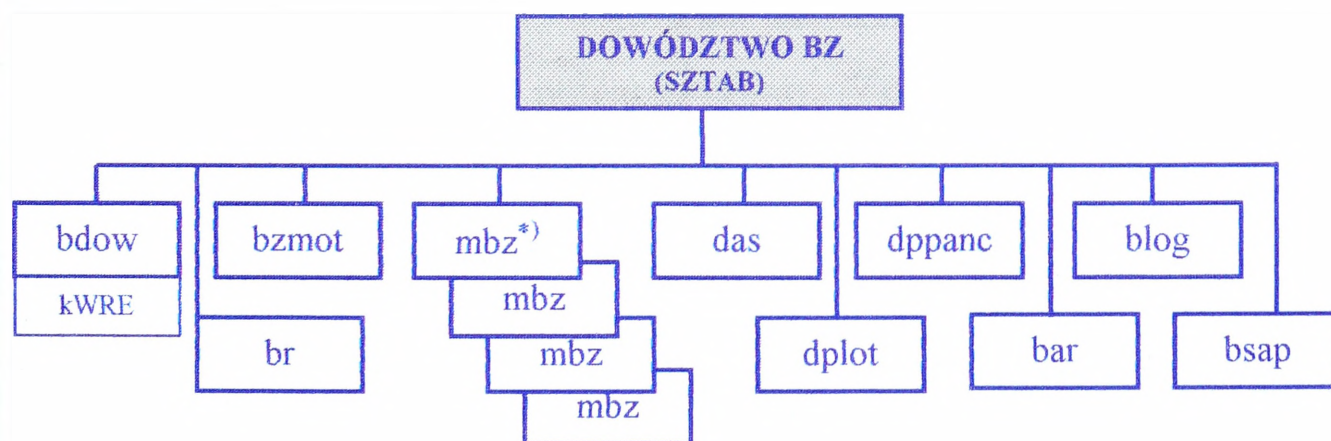
Przechodząc do rozważań nad miejscem **brygady ogólnowojskowej** w hierarchii struktur organizacyjnych wojsk lądowych oraz jej kształtu organizacyjnego, trzeba wyjść od przewidywanych dla niej zadań i roli jaką ma pełnić w przyszłym środowisku walki. Zadania dla brygad będą wynikały z konkretnych zagrożeń przewidywanych dla naszego Państwa, a z drugiej strony drastyczne zmniejszenie liczby wojsk spowoduje, że zwiększą się znacznie rejony odpowiedzialności, szczególnie w czasie kryzysu i początkowym okresie działań zbrojnych.

Aktualnie według przekształcanego „Modelu-2012” oraz tworzono „Modelu-2006” w wojskach lądowych występują dwa rodzaje brygad ogólnowojskowych (różniących się znacząco potencjałem bojowym), są to brygady pancerne i zmechanizowane wchodzące w skład dywizji oraz samodzielne

brygady podlegające dowódcy Korpusu Powietrzno-Zmechanizowanego¹⁶ (załączniki 4 i 5). Proponowana wcześniej przez autorów niniejszego opracowania likwidacja szczebla dywizji, a także ogólnie akceptowana tendencja do wzmocnienia siły bojowej batalionów, powinna zaowocować stworzeniem samodzielnych **brygad zmechanizowanych – będących związkami taktycznymi**. Te związki taktyczne powinny się charakteryzować kilkoma ważnymi cechami:

- **wysoką mobilnością i siłą ognia** (w związku ze zwiększeniem obszaru działania);
- **uniwersalną strukturą** (rezygnacja z podziału na brygady zmechanizowane i kawalerii pancernej) pozwalającą wykonywać różnorodne zadania bojowe, w tym także kryzysowe oraz w ramach misji pokojowych;
- **autonomicznością na polu walki** polegającą na wykonywaniu dużej części zadań bez potrzeby angażowania sił i środków ze szczebla nadzrędnego.

Biorąc pod uwagę wyżej wymienione cechy przyszłych brygad zmechanizowanych, to ich struktura organizacyjna mogłaby być następująca (rys. 7).

Rys.7. Struktura BZ jako związku taktycznego – wariant
źródło: opracowanie własne

¹⁶ KP-Z ma funkcjonować do końca 2001 r.

*) mieszany batalion zmechanizowany.

Przedstawiany wariant BZ zawiera w stosunku do aktualnej struktury kilka istotnych innowacji, między innymi: zasadniczym elementem bojowym są mieszane bataliony zmechanizowane¹⁷ (złożone z dwóch kcz i dwóch bz – 40 wozów bojowych) oraz batalion zmotoryzowany wyposażony docelowo w kołowe transportery opancerzone, element rozpoznawczy i inżynieryjny zwiększa się do batalionu. Znacznie poprawiają się możliwości ogniowe brygady w związku z posiadaniem około 200 wozów bojowych, a także baterii artylerii raketowej (kosztem likwidowanych oddziałów artylerii z DZ). Dążenie do autonomiczności zostanie osiągnięte przez utworzenie w strukturach br, bar, kWRE. Zaproponowana struktura brygady daje duże możliwości w zakresie tworzenia ugrupowania bojowego (sześć batalionów – łącznie z batalionem rozpoznania), mieszane bataliony będą w stanie wykonywać różnorodne zadania (także kryzysowe – bzmot). W tym miejscu należy podkreślić, że bez pewnych inwestycji finansowych (nie mówiąc o transporterach kołowych, czy PPK) nie da się odejść od fikcji. Teoretycy i praktycy wojskowi wypowiadają się o wpływie wymiaru powietrznego i elektronicznego na współczesne działania bojowe. Gdzie zatem na dzień dzisiejszy w wojskach lądowych na szczeblach taktycznych znaleźć pododdziały walki radioelektronicznej, czy aeromobilne?

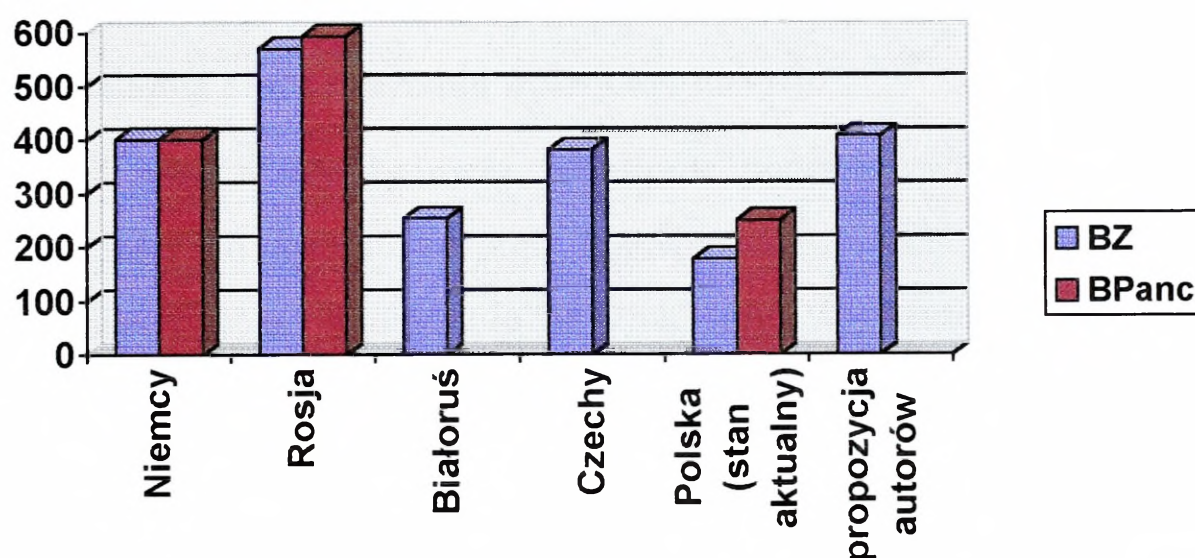
Przedstawiona zatem przez zespół autorski nowa struktura BZ znacznie zwiększa jej potencjał bojowy¹⁸ i pozwala nadrobić występujący aktualnie dystans (około 20–50% mniejszy potencjał bojowy) do brygad będących w składzie sił zbrojnych państw sąsiednich (patrz – wykres 1).

Oceniając współczesne zasady prowadzenia działań taktycznych oraz zmiany organizacyjne i techniczne jednostek wojsk lądowych w Europie oraz w kraju, autorzy pracy badawczej przychylają się do twierdzenia, że **brygada ogólnowojskowa** pozostanie w perspektywie kilkunastu lat zasadniczym

¹⁷ Szczegółowo mbz zostaną omówione w następnym podrozdziale.

¹⁸ **Potencjał bojowy** – liczba niemianowana stanowiąca sumę iloczynów liczby środków walki i ich współczynników jakościowych.

elementem organizacyjnym wojsk lądowych. Jednak aby zachować jej skuteczność na zmiennym (nieprzewidywalnym), powietrzno-lądowym i elektronicznym polu walki, należy spełnić wymienione w podrozdziale warunki, wówczas – stanie się ona związkami taktycznymi, czyli zasadniczym elementem ugrupowania korpusu wojsk lądowych.

Wykres 1. Porównanie potencjałów bojowych brygad SZ RP, sił zbrojnych wybranych sąsiadów Polski oraz potencjału BZ zaproponowanej przez autorów pracy

źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Zajdziński, Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne państw sąsiadujących RP, AON, 1997 r. oraz J. Wolejszo, Sposoby obliczania potencjału bojowego, AON 2000 r.

2.2.4. Batalion wojsk lądowych

Najwięcej niejasności i kontrowersji wzbudza **batalion** będący zasadniczym (bojowym) elementem BZ i BPanc, a jednocześnie podstawową jednostką kalkulacyjną sił zbrojnych, który w naszych siłach zbrojnych traktowany jest jako pododdział mimo posiadania w swoim składzie pododdziału artylerii (dokładniej w skład batalionu zmechanizowanego wchodzi bateria moździerzy), natomiast w krajach NATO-wskich pododdział składa się z broni jednorodnych. Dla kontrastu można stwierdzić, że bataliony rodzajów wojsk oraz bataliony

logistyczne, spełniające role zabezpieczające często są samodzielne i zalicza się je do grupy oddziałów. Patrząc na funkcje i zadania jakie batalion ogólnowojskowy ma wykonywać na teraźniejszym i przyszłym polu walki, większość znawców tematu przychyliła się do opinii, że należałoby go jeszcze w większym stopniu usamodzielnąć oraz wzmocnić. Wówczas można by zaliczyć go do oddziałów.

Przybliżając skład bojowy batalionu należy popatrzeć na koncepcje modernizacyjne batalionu, które zmierzają w dwu kierunkach:

- **wzmocnienie siły bojowej batalionu** poprzez zwiększenie liczby zasadniczego sprzętu (czołgi, bojowe wozy piechoty, transportery opancerzone) od 40 do około 50 sztuk¹⁹ oraz wyposażenie go w jednorodny sprzęt. Batalion czołgów ma posiadać na swoim wyposażeniu czołgi, a batalion zmechanizowany (zmotoryzowany) bojowe wozy piechoty lub transportery opancerzone;
- usamodzielnienie batalionu przez stworzenie z niego **taktycznego zgrupowania broni połączonych**, posiadającego czołgi, bojowe wozy piechoty, transportery opancerzone, środki artyleryjskie, środki przeciwlotnicze oraz inne specjalistyczne wyposażenie.

Kierunek rozwoju batalionów ogólnowojskowych jest na dzień dzisiejszy trudny do rozstrzygnięcia i nie należy ślepo naśladować innych państw, ponieważ w czołowych armiach NATO-wskich zauważalny jest renesans jednorodnych batalionów. Takie bataliony występują w nowej strukturze amerykańskiej typu „D XXI”, także niemiecka armia zrezygnowała z mieszanych batalionów czołgów i zmechanizowanych na rzecz jednorodnych. Z drugiej strony w armii rosyjskiej i czeskiej widzimy tendencje odwrotne²⁰. Czesi

¹⁹ Obecnie batalion czołgów (zmechanizowany) posiada 31 wozów bojowych.

²⁰ W. Kaczmarek, Natarcie związku taktycznego, Warszawa 1997, s. 98.

w swoim batalionie posiadają dwie kompanie czołgów i dwie kompanie zmechanizowane.

W ostatnich kilku latach w polskim piśmiennictwie wojskowych pojawiły się głosy brzmiące raczej jednorodnie, że należy bataliony wzmocnić, usamodzielić i uczynić z nich oddziały²¹. Podobne poglądy wyrażają autorzy licznych artykułów w „Przeglądzie Wojsk Lądowych”²². Poszczególne propozycje różnią się jedynie zaproponowanymi strukturami, lecz brakuje rozważań nad podstawowymi zadaniami jakie te bataliony powinny wykonywać (czyli brakuje elementu od którego należy rozpocząć rozważania nad daną strukturą) na polu walki, sami autorzy twierdzą, że „...proponowana struktura wynika z realnych możliwości naszej armii”²³. Powyższe rozumowanie jest jakimś nieporozumieniem.

W tym miejscu należy przypomnieć, że SZ RP - państwa granicznego NATO muszą być nade wszystko przygotowane do obrony własnego terytorium (jest to także terytorium sojuszu) przed zagrożeniami wojennymi i kryzysowymi z zaskoczenia (raczej w skali operacyjnej lub taktycznej) – czyli jest to zasadniczy czynnik wpływający na budowę systemu obronnego państwa, a dalej na zadania dla całości i poszczególnych składników sił zbrojnych.

Batalion jako podstawowy element organizacyjny brygad wojsk lądowych, powinien zachować gotowości do natychmiastowego marszu do rejonu zagrożonego, czynnie przeciwstawić się agresorowi lub innym kryzysowym sytuacjom (szczególnie w strefie przygranicznej). Stąd przyszły batalion powinien się charakteryzować:

- wysoką mobilnością;

²¹ Porównaj: W. Kaleta, „Dmuchanie” w bataliony, Polska Zbrojna nr51/2000;
G. Szmagliński, Pancerne warianty, Polska Zbrojna nr 2/2001
S. Koziej, Priorytety państwa granicznego, Polska Zbrojna nr 17/2001.

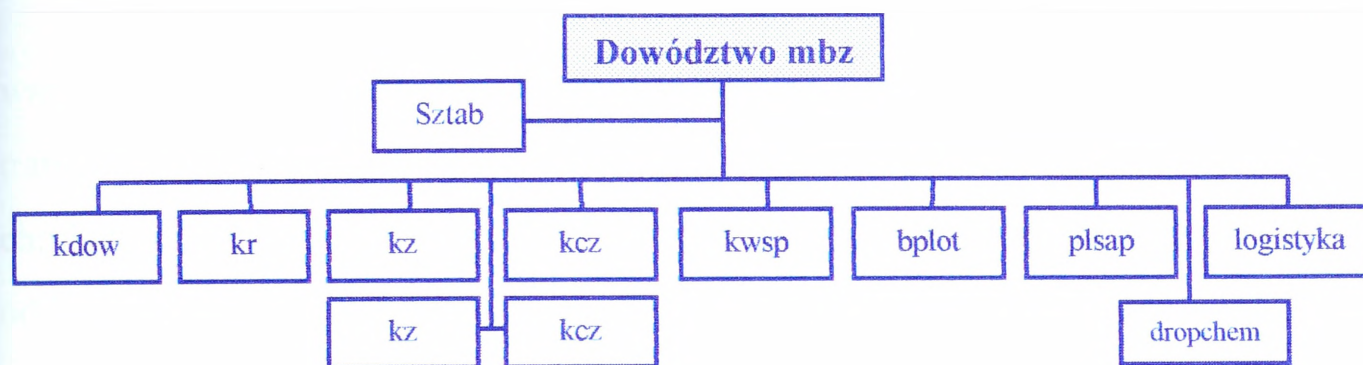
²² Porównaj: D. Walczak, D. Wartalski, Batalion jako podstawowy moduł bojowy, PWL;
R. Widzisz, Nowy batalion w aspekcie natarcia, PWL;
M. Fordon, Czy polski batalion jest samowystarczalny, PWL.

²³ D. Walczak, D. Wartalski, Batalion jako podstawowy moduł bojowy, PWL, s. 40;

- wysoką gotowością do działań;
- uniwersalnością;
- względną samodzielnością;
- możliwie dużym potencjałem bojowym.

Na podstawie powyższych wymagań zespół autorski proponuje zorganizowanie **mieszanych batalionów zmechanizowanych**, będących zasadniczym elementem bojowym brygad zmechanizowanych (patrz rys. 7), opartych na dwóch kompaniach czołgów i dwóch kompaniach zmechanizowanych wspartych odpowiednimi pododdziałami rodzajów wojsk (rys. 8). Zaproponowane rozwiązanie znacznie *usamodzielni i wzmocni siłę ognia* batalionu przez wprowadzenie nowych elementów do struktury organizacyjnej: kompanii rozpoznawczej wyposażonej w bojowe wozy rozpoznawcze, samobieżnej baterii przeciwlotniczej, kompanii wsparcia z samobieżnymi moździerzami i zestawami PPK, plutonu saperów oraz drużyny ochrony przeciwchemicznej. Wysoką *mobilność* batalion uzyska zastępując środki ciągnione (np. moździerz 120 mm) zestawami samobieżnymi oraz wprowadzeniem na wyposażenie nowych samobieżnych środków przeciwlotniczych, podstawowe wyposażenie nowego batalionu obrazuje tabela 3. *Uniwersalność* zostanie osiągnięta przez posiadanie w strukturze batalionu zarówno pododdziałów czołgów, jak i piechoty zmechanizowanej. Konieczność stworzenia bardziej uniwersalnego batalionu dała się zauważyć już wcześniej w czasie prowadzenia działalności szkoleniowej, kiedy to w zależności od zadań wzmocniano bataliony czołgów - kompanią zmechanizowaną, a batalion zmechanizowany (szczególnie w natarciu) – kompanią czołgów. *Wysoką gotowość* batalionu do działań można by osiągnąć przez większe uzawodowienie wojsk operacyjnych (do około 70%), oraz wysoki poziom wyszkolenia oraz przygotowań mobilizacyjnych. Dla przykładu posiadanie w mieszanym batalionie zmechanizowanym dwóch kompanii zmechanizowanych oraz dwóch kompanii czołgów umożliwiłoby skadrowanie po jednej

kompanii każdego rodzaju i pełne szkolenie na bazie dwu pozostałych kompanii o wysokim stopniu ukończenia. Wydaje się, że taki zabieg organizacyjny przyniósłby znaczne oszczędności w czasie pokojowego szkolenia i znacznie uprościłoby mobilizacyjne rozwijanie i osiągnięcie gotowości do działań.

Rys. 8. Zasadnicze elementy struktury mieszanego batalionu zmechanizowanego BZ (wariant)
źródło: opracowanie własne

Tabela 3. Zestawienie podstawowego sprzętu mieszanego batalionu zmechanizowanego BZ

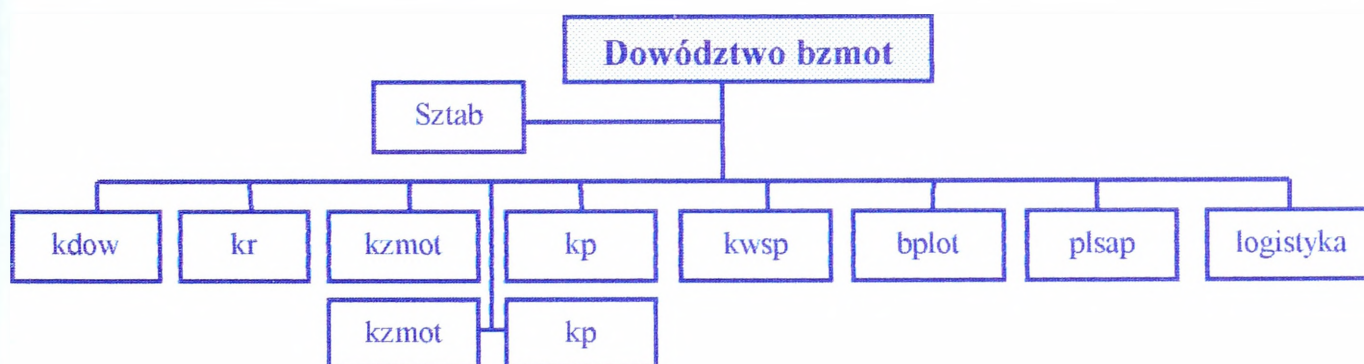
SPRZĘT	kr	2 x kz	2 x kcz	kdow	kwsp	bplot	RAZEM
BWR	6						6
BWP/TO		20		2			22
czołgi			20				20
samobieżne moździerze					6		6
samobieżne zestawy plot						6	6
rakietowy zestaw plot (strzała)						9	9
PPK na pojazdach					6		6
RAZEM	6	20	20	2	12	15	75

źródło: opracowanie własne

Po omówieniu struktur i zasadniczego wyposażenia batalionu, należałoby wspomnieć o liczebności poszczególnych kompanii w zakresie podstawowego sprzętu bojowego, jakim są czołgi i BWP (TO). Znaczna część znawców tematu podkreśla, że ideałem byłoby posiadanie 12-13 wozów bojowych w kompanii,

co przy czterech pododdziałach w batalionie dawałoby łącznie około 50 wozów i znaczną siłę bojową. Jednak zespół autorski opowiada się za mniejszą liczbą, czyli 10 wozów bojowych w kompanii, ze względu na stosunkowo niski procent uzawodowienia pododdziałów, co mogło by spowodować problemy w kierowaniu walką.

Zaproponowany w nowej strukturze samodzielnej brygady zmechanizowanej batalion zmotoryzowany (patrz rys. 9) posiadałby dwie kompanie na transporterach kołowych (po 10 TO w kompanii) i dwie kompanie na samochodach przygotowane do przewozu transportem powietrznym. Pozostałe pododdziały rodzajów wojsk (wsparcia) były by podobne jak mieszanym batalionie zmechanizowanym, ale ich wyposażenie mogło by być lżejsze (moździerze oraz armaty przeciwlotnicze - ciągnięte, PPK – przenośne).

Rys. 9. Zasadnicze elementy struktury batalionu zmotoryzowanego BZ (wariant)

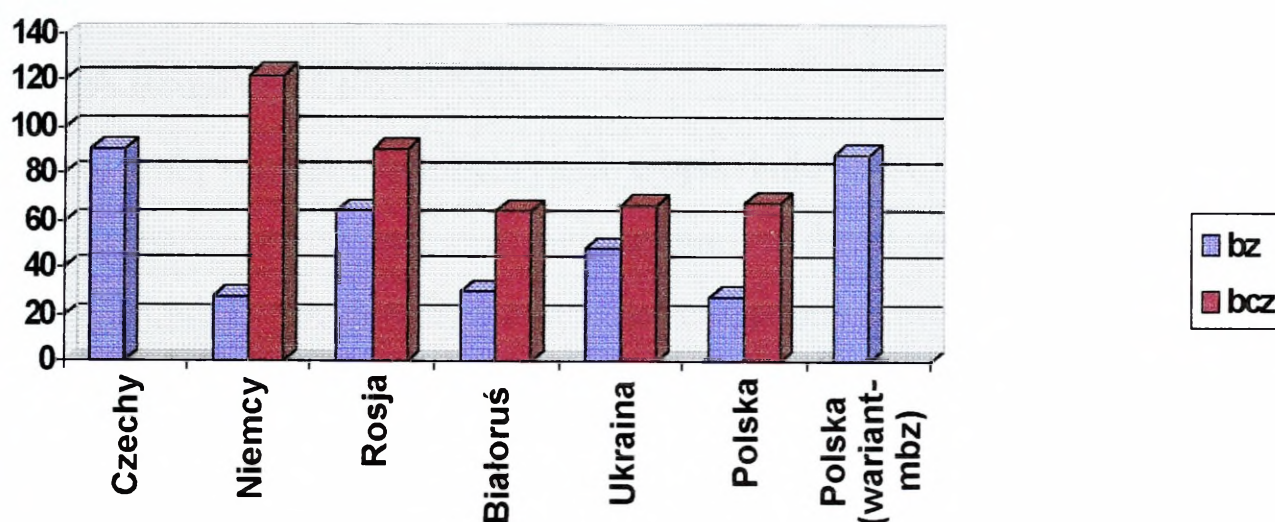
źródło: opracowanie własne

Powyższa struktura przygotowywałaby brygadę do działań w wymiarze powietrznym oraz umożliwiałaby wydzielanie sił do realizacji zadań kryzysowych – także poza granicami Polski.

Przytoczone przykłady wskazują, że głównymi kryteriami jakimi należy się kierować przy tworzeniu optymalnej struktury organizacyjnej batalionu są przewidywane zadania (funkcje), jakie będzie spełniał na przewidywanym (prognozowanym) środowisku prowadzenia działań taktycznych. Ponadto należy

uważnie śledzić zmiany oraz tendencje organizacyjne w czołowych armiach europejskich, szczególnie w armiach państw sąsiednich (w Rosji, Niemczech i Ukrainie) i na tej podstawie wyciągać konstruktywne wnioski.

Brak tego typu działań powoduje, że polski batalion przedstawia znacznie mniejszą siłę bojową niż bataliony Rosji, Niemiec oraz innych sąsiednich państw (porównaj wykres 2). Na dzień dzisiejszy nie widać żadnych konkretnych działań zmierzających do realnej poprawy przedstawionej sytuacji.

Wykres 2. Porównanie potencjałów bojowych batalionów SZ RP, sił zbrojnych wybranych sąsiadów Polski oraz nowego mbz zaproponowanego przez autorów

źródło: opracowanie własne na podstawie: W. Zajdziński, Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne państw sąsiadujących RP, AON, 1997 r. oraz J. Wolejszo, Sposoby obliczania potencjału bojowego, AON 2000 r.

2.2.5. Wnioski do podrozdziału 2.2

Analizując aktualną hierarchię struktur organizacyjnych wojsk lądowych SZ RP, jednocześnie biorąc pod uwagę zadania przewidziane do realizacji przez wojska, możliwości ekonomiczne państwa (w tym ograniczenia narzucone przez czynniki polityczne), zespół autorski określił, że należałoby dążyć do przek-

sztalcenia struktur organizacyjnych (zarówno na szczeblu operacyjnym, jak i taktycznym) w następującym kierunku:

- spłaszczenia struktury hierarchicznej w wojskach lądowych poprzez likwidację szczebla dywizji w jednym wariantcie, a w drugim wariantcie przez rezygnację ze szczebla korpusu na rzecz znacznie mniejszych dowództw zgrupowań bojowych, którym podporządkowywano by potrzebne siły do wykonania zadania;
- zwiększenia siły bojowej, mobilności, batalionu, który powinien stać się oddziałem i zrównania się w zakresie potencjału bojowego do batalionów wojsk rosyjskich i niemieckich;
- stworzenia uniwersalnych brygad wojsk lądowych (brygad zmechanizowanych) będących związkami taktycznymi o dużej zdolności do wykonania różnorodnych i trudno przewidywalnych zadań (skutecznej walki z potencjalnym przeciwnikiem, zwalczania kryzysów w tym niemilitarnych) na obszarze kraju jak również poza granicami RP;
- modernizacji struktur oraz wyposażenia brygad i batalionów w aspekcie autonomiczności (maksymalnej niezależności od sił i środków przełożonego), co spowodowane jest znaczącym zmniejszeniem ilości wojsk operacyjnych i jednoczesnym powiększaniem obszaru odpowiedzialności poszczególnych szczebli dowodzenia;
- przygotowanie organów dowodzenia oraz struktur zarówno brygad jak i batalionów do tworzenia zgrupowań zadaniowych i działania w ich ramach.

2.3. Koncepcja modelu organizacyjnego sił zbrojnych (wojsk lądowych)

Pierwszym etapem stanowiącym podstawę do tworzenia modeli organizacyjnych Sił Zbrojnych RP jest sprecyzowanie dla nich zadań i określenie wymagań operacyjnych (ten etap został już zakończony w pierwszej części niniejszej pracy badawczej – GOP 2000). Następnym krokiem jest generowanie tych modeli stosownie do strategii wykorzystania sił zbrojnych dla obrony własnego państwa i obywateli oraz do wywiązania się ze zobowiązań sojuszniczych w realnych warunkach polityczno-społecznych i ekonomicznych kraju. Ten problem będzie tematem rozważań w kolejnym podrozdziale pracy badawczej.

2.3.1. Określenie celu, założeń i ograniczeń tworzonych modeli organizacyjnych SZ RP (Wojsk Lądowych)

Cel tworzonych modeli organizacyjnych SZ RP będzie wynikał z założeń przyjętych w strategicznych dokumentach rangi państwowej („Strategii bezpieczeństwa RP” oraz „Strategii obronności RP”) i będzie się sprowadzał przede wszystkim do:

„Zapewnienia ochrony państwa i obywateli Rzeczypospolitej Polskiej przed zewnętrznymi zagrożeniami kryzysowymi i wojennymi”

W szczególności zaprezentowany cel główny tworzonych modeli organizacyjnych wojsk lądowych SZ RP może się przedstawiać następująco:

- obrona terytorium RP przed agresją lądową potencjalnego przeciwnika (zapewnienie nienaruszalności granic lądowych) – siły wojsk lądowych muszą być tak zaprojektowane aby były w stanie prowadzić ciągle rozpoznanie, osłonić rejony mobilizacji i operacyjnego rozwinięcia, prowadzić w określonym wymiarze czasowo-przestrzennym operację obronną lub obronno-zaczezną zarówno samodzielnie, jak i we współdziałaniu z siłami sojuszników;

- **ochrona i obrona wszystkich obywateli RP** przed wszelkimi zagrożeniami niemilitarnymi – wojska lądowe powinny posiadać wydzielone i przygotowane siły do wspierania pozamilitarnych ogniw obronnych, administracji publicznej i innych organizacji państwa w przewyciężaniu wszelkich kryzysów (ratownictwo, zwalczanie klęsk żywiołowych, itp.);
- **możliwość udziału w obronie innych państw NATO** zgodnie z art. V Traktatu Waszyngtońskiego – oznacza to konieczność dążenia do interoperacyjności, kompatybilności z armiami NATO oraz odpowiednio wysokiego stopnia nowoczesności pododdziałów, oddziałów wojsk lądowych, które mogłyby zostać użyte do kolektywnej obrony innego państwa (państw) Sojuszu;
- **możliwość reagowania na wszelkie kryzysy (poza art. V)** zgodnie z umowami międzynarodowymi – przygotowanie odpowiednio wyszkolonych i wyekwipowanych (lekki sprzęt) wojsk, zdolnych do szybkiego przerzutu w rejon objęty kryzysem (poza obszarem RP) i prowadzenia operacji innych niż wojna;
- **możliwość udziału w kształtowaniu bezpiecznego otoczenia Polski** (np. tworzenie wielonarodowych jednostek wojskowych i sztabów, prowadzenie wielonarodowych ćwiczeń, wydzielanie sił do misji w ramach „Partnerstwa dla pokoju”).

Analizując powyższe rozważania należy pamiętać, że projektowany model SZ RP (wojsk lądowych) powinien uwzględniać w swojej strukturze wewnętrznej możliwość alternatywnej realizacji przedstawionych celów.

Po przeanalizowaniu celu tworzonych modeli organizacyjnych niezbędnym staje się ujęcie proponowanych rozwiązań w pewne ramy. Realnie będą to **założenia dla tworzonego modelu SZ RP** (wojsk lądowych) narzucone przez

czynniki polityczne, a wynikające przede wszystkim z możliwości ekonomicznych państwa, woli politycznej elit rządzących oraz standardów obowiązujących w sojuszu NATO. Ograniczenia takie są zawarte przede wszystkim w „Programie przebudowy i modernizacji technicznej SZ RP na lata 2001-2006”. Zespół autorski biorąc pod uwagę realia oraz własne badania i praktykę wypracował następujące założenia do modelu organizacyjnego SZ RP:

- Siły zbrojne mają docelowo liczyć na czas „P” od 120.000 do 130.000 żołnierzy, w tym wojska lądowe (ze względu na główne środowisko prowadzenia walki zbrojnej) odpowiednio od 72.000 do 76.000 oraz dysponować siłami stanowiącymi równowartość około 6 dywizji²⁴;
- Wojska lądowe (podobnie jak pozostałe rodzaje wojsk) powinny się dzielić na dwa główne komponenty:
 - ✓ *wojska i siły operacyjne* (wcześniej były to Siły Reagowania i Główne Siły Obronne) wyposażone w ofensywne środki walki, o wysokim stopniu nowoczesności, mobilności i przeznaczone do czynnego prowadzenia walki zbrojnej – uzawodowienie około 80%;
 - ✓ *wojska i siły wsparcia* (w tym jednostki obrony terytorialnej oparte na zasadniczej służbie wojskowej i wyposażone w defensywne środki walki) przeznaczone do zapewnienia dogodnych warunków działania wojsk operacyjnych – uzawodowienie około 20%;
- W wojskach lądowych utrzymywane będą wojska o:
 - ✓ *wysokim stopniu gotowości* do działania (wojska gotowości operacyjnej), zdolne w strukturach i ukompletowaniu czasu „P” do szybkiego reagowania na każdy rodzaj zagrożenia, w tym przede wszystkim do odparcia nagłej agresji na terytorium RP (będą to siły osłony strategicznej RP, siły

²⁴ Według programu rządowego Armia-2006 całość SZ RP ma liczyć w czasie „P” 150.000 żołnierzy (wojska lądowe – 89.045).

reagowania NATO, siły ratownictwa oraz siły przeznaczone do operacji pokojowych) – około 30% całości wojsk;

- ✓ *zróżnicowanym stopniu gotowości* (w tym gotowości mobilizacyjnej) do działania, przeznaczone do wspierania i kontynuowania już prowadzonych operacji po mobilizacyjnym rozwinięciu – około 50% całości wojsk;
- ✓ *niskim stopniu gotowości*, są to pozostałe siły przygotowane do uzupełnienia wojsk prowadzących operacje lub do mobilizacyjnego rozwinięcia nowych wojsk – około 20% całości wojsk.

Znacznym **ograniczeniem tworzonych modeli organizacyjnych** będą warunki ekonomiczne (budżet MON na 2001 rok wyniesie 1,9 PKB – 14,9 mld zł)²⁵. W tym miejscu należy zaznaczyć, że modernizacja techniczna pochłonie jedynie 12% budżetu MON²⁶, a wydatki osobowe 60%! Przedstawiona sytuacja pokazuje, że siły zbrojne po wycofaniu z użytkowania nieperspektywicznego uzbrojenia i sprzętu²⁷ będą posiadały ograniczone zasoby (aktualny stan oraz perspektywy w zakresie uzbrojenia obrazuje tabela 2). Powyższe będzie wpływać na możliwości tworzenia (przekształcania) oraz wyposażania poszczególnych pododdziałów i oddziałów, jeżeli chcemy ostatecznie odejść od tworzenia aplikacyjnych struktur organizacyjnych SZ RP.

Liczba czołgów (988 sztuk, minus 42 sztuk szkolnictwo), bojowych wozów piechoty (1159 sztuk, minus 40 BWR i 130 sztuk szkolnictwo), pozwoli na stworzenie około 47 mieszanych batalionów zmechanizowanych²⁸, mających na wyposażeniu 20 czołgów i 20 BWP (porównaj rys. 8 oraz tabela 4), co w dalszej kolejności pozwoli na zorganizowanie około 11 samodzielnych brygad zmechanizowanych mających być związkami taktycznymi.

²⁵ Deklarowana przez rząd w „Strategii bezpieczeństwa RP” wysokość nakładów na obronę – 2,1 PKB

²⁶ Średnia NATO-wska to 20-30%.

²⁷ W 2001 roku mają być wycofane czołgi T-55 oraz armaty ppanc. 85 mm.

²⁸ Struktura mieszane batalionu zmechanizowanego została zaproponowana przez autorów w poprzednim podrozdziale.

Wyszczególnienie	Stan na 01.01.2001 r.	Wycofanie UiSW w latach 2001-2006	Zakup (modernizacja) UiSW w latach 2001-2006	Stan do osiągnięcia na koniec 2006 r.
CZOLGI ŚREDNIE	1 697	-815	78	988
PT- 91	206		27	233
T - 72	685	-9		598
T - 55AM	560	-560		
T - 55A	246	-246		
T-72 zmod. do standardów NATO			51	51
Pozyskane jakościowo nowych			106	106
BOJOWE WOZY OPANCERZONE	1 368	218	120	1270
BWP - 1, BWP-1D	1 368	218		1150
KTO uzbrojony			120	120
SPRZĘT ARTYLERYJSKI	1 555	-467		1088
Wyrzutnia artyl. BM-21	228			228
Wyrzutnia artyl. RM- 70	30			30
122 mm sħb "GOŹDZIK"	533			533
152 mm saħb DANA	111			111
203 mm sa PION	8			8
120 mm mōdzierz wz. 38	214	-51		163
120 mm mōdz. SANI	16	-1		15
ŚRODKI PRZECIWPANCERNE	1 314	-775	52	591
Zestaw ppk 9P148 KONKURS	18			18
Zestaw ppk 9K115 METYS	7	-1		6
Zestaw ppk 9K111 FAGOT	116	-6		110
Zestaw ppk 9P133 MALUTKA-P	190	-43		147
85 mm armata D-44	648	-648		
Zestaw ppk nowej generacji			52	52
SYSTEMY PLOT.	1 823	303	366	1886
Wyrzutnia rakiet plot. KUB	122	-30		92
Wyrzutnia rakiet plot. OSA	64			64
Samob. wyrzutnia plot. LOARA			9	9
Przeñośne zestawy plot	760	-16	311	1055
23 mm sam. zestaw plot. ZSU-23-4	68	-28		40
23 mm zestaw plot. ZU-23-2./ZUR	360		46	406
57 mm armata plot. S-60	434	214		220
ŚMIGŁOWCE uderzeniowe	70	-8	52	74
Mi-24PL (zmodernizowany)			36	36
Mi-24 SAR			4	4
Śmigłowce nowego typu			12	12
Mi-2 uzbr. (URP/G)	22			22
INNE ŚMIGŁOWCE	103	-17	34	86
Mi-8/17	32			32
W-3W - doposażenie	34		34	34
pozostałe	37	17		20

Tabela 4. Liczba zasadniczego uzbrojenia przewidywana do osiągnięcia do roku 2006

źródło: opracowanie własne na podstawie danych SG WP

Niestety przewidywany stan kołowych transporterów opancerzonych na koniec 2006 r. – 120 sztuk oraz specjalistycznych wozów rozpoznawczych

wydaje się być daleko niewystarczający w stosunku do zaproponowanych przez zespół autorski struktur. Ponadto całkowicie brak jest w uzbrojeniu sił lądowych samobieżnych moździerzy i PPK, które mogłyby w znacznym stopniu poprawić autonomiczność i mobilność batalionów, a przez to i brygad.

Chęć stworzenia dodatkowych środków dla budżetu MON²⁹ kosztem zwalnianej kadry zawodowej (docelowo do 2006 r. około 23.000) oraz redukcji infrastruktury (likwidacja 73 garnizonów) i sprzętu stanie się powodem do maksymalnego „odchudzenia” oraz spłaszczania struktur organizacyjnych sił zbrojnych, a szczególnie: sztabów, szkolnictwa, logistyki stacjonarnej, administracji wojskowej. Stąd zespół autorski w zaproponowanych modelach wojsk lądowych starał się wygenerować możliwie płaską strukturę hierarchiczną, która może i powinna być realizowana w poszczególnych etapach (sześcioletnich programach rozwoju SZ RP) przygotowań obronnych RP.

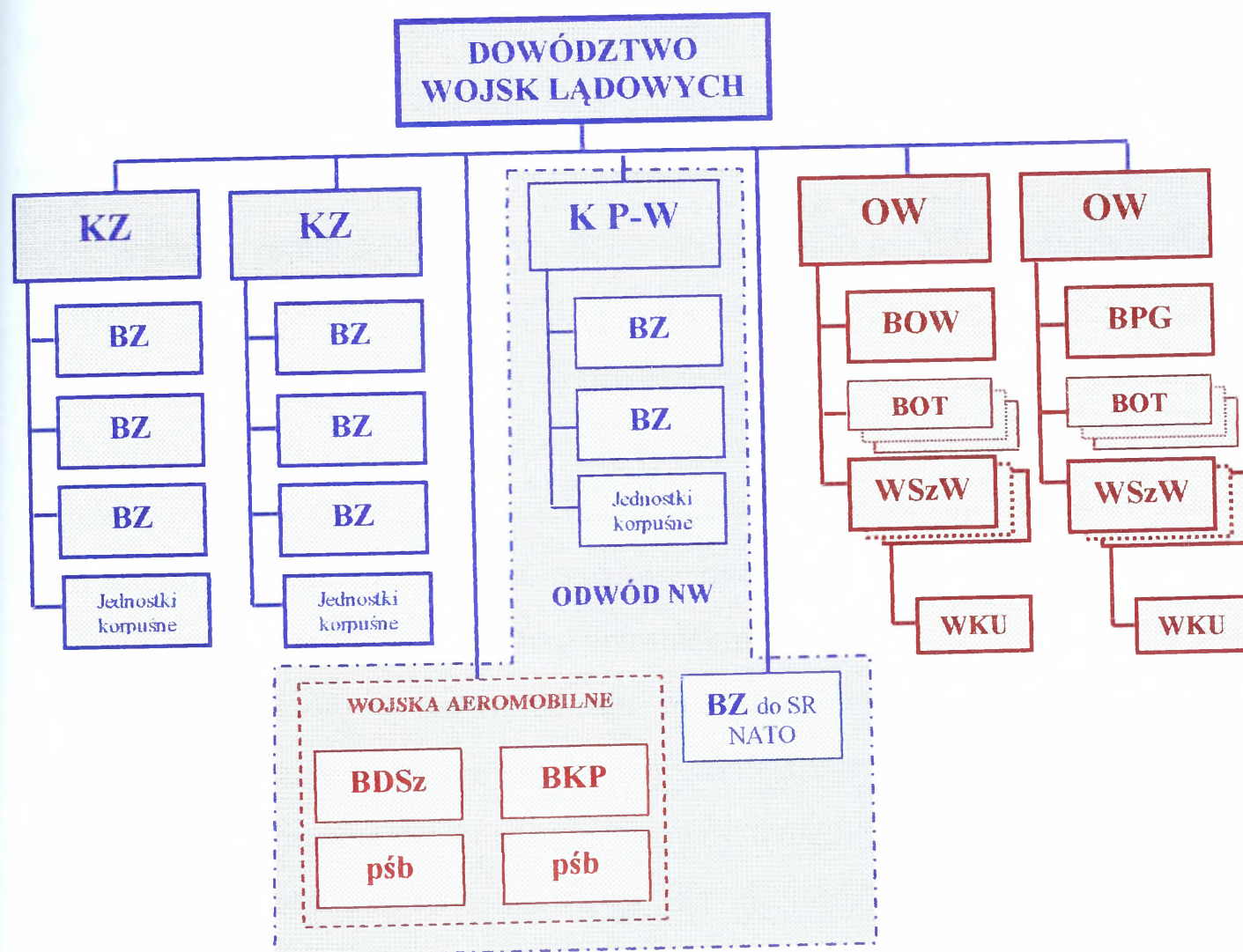
2.3.3. Istota wygenerowanych modeli organizacyjnych Wojsk Lądowych

Po określeniu celu (przeciwstawienie się określonym zagrożeniom), założeń (konieczna liczebność, skład, struktura wewnętrzna) i ograniczeń (możliwości ekonomiczne i realny stan uzbrojenia) w stosunku do budowanych modeli wojsk lądowych, zespół autorski wygenerował dwa projekty.

Proponowany **model organizacyjny wojsk lądowych – wariant „A”** (rys. 10) opiera się na strukturze korpuśno-brygadowej. Zmianą w stosunku do realizowanego obecnie Modelu SZ RP–2006 (patrz załączniki 4 i 5) jest likwidacja szczebla dywizji, ponadto samodzielne BZ oraz korpuśne jednostki rodzajów wojsk podlegają już w czasie „P” dowódcy korpusu. Powyższe podyktowane jest przede wszystkim koniecznością zgrywania dowództw i wojsk oraz przygotowaniem do realizacji przewidywanych zadań. Inna podległość związków taktycznych (oddziałów) korpusu w czasie „P” i „W” niepotrzebnie komplikuje

²⁹ MON przewiduje, że do 2006 r. uda się zaoszczędzić 6-7 mld PLN.

szkolenie i dowodzenie wojskami. Oczywiście dopuszczalna jest zmiana składu korpusu, jeśli będzie tego wymagało aktualnie wykonywane zadanie. Ponadto specyficzne związki taktyczne (brygada obrony wybrzeża oraz brygada piechoty górskiej) powinny zostać podporządkowane dowództwom terytorialnym – odpowiednim okręgom wojskowym³⁰.

Rys. 10. Model organizacyjny wojsk lądowych – wariant „A”

źródło: opracowanie własne

Jeśli chodzi o liczbę korpusów prezentowanego wariantu, to najlepszym rozwiązaniem byłoby zorganizowanie trzech KZ, co pozwalałoby naczelnemu dowódcy (przy najtrudniejszym scenariuszu jeśli chodzi o zagrożenia RP) stworzyć racjonalne ugrupowanie i prowadzić operację obronną dwoma KZ, natomiast trzecim wykonać przeciwuderzenie (np. przy wsparciu lotniczym NATO).

³⁰ Argumenty w tej kwestii zostały przytoczone w podrozdziale 2.3.1.

Jednak bardziej realnym rozwiązaniem ze względu na ogólną ilość BZ, których może być według wyliczeń autorów maksymalnie jedenaście, będzie zorganizowanie dwóch KZ (nie licząc polskiej części Korpusu Płn.–Wsch.). Ze względu na możliwość prowadzenia przez SZ RP strategicznej operacji obronnej samodzielnie (przynajmniej w początkowym okresie konfliktu), wynika konieczność istnienia (jeśli nie trzeciego korpusu) odwodu Naczelnego Wodza, w którego skład wchodziłyby wojska aeromobilne, jednostki przeznaczone dla sił reagowania NATO, a także siły wydzielane do Korpusu Płn.–Wsch.

Ważnym problemem jeśli chodzi o generowanie modeli organizacyjnych SZ RP (wojsk lądowych) jest także dyslokacja sił na obszarze Polski, umożliwiaiąca szybką reakcję na możliwe zagrożenia. Zdaniem zespołu autorskiego już w czasie pokoju rozmieszczenie wojsk lądowych powinno zapewnić szybkie reagowanie na ewentualny kryzys (osiągnięcie obszarów zagrożonych) głównymi siłami obrony. Dlatego KZ powinny być dyslokowane odpowiednio do zagrożeń, jeden korpus na kierunku ukraińskim, drugi na kierunku północno-wschodnim, a odwód w centrum kraju. Powyższe wynika przede wszystkim z konieczności przygotowania się do najtrudniejszego wariantu zagrożenia – agresji w skali operacyjnej. Niektórzy znawcy tematu twierdzą, że jeśli rozpatrujemy agresję zbrojną, to niemożliwa jest niespodziewana inwazja w skali strategicznej (można się zgodzić z tym twierdzeniem), ale możliwa jest agresja w wymiarze lokalnym (operacyjno-taktycznym) z miejsc dyslokacji czasu pokoju. W związku z powyższym postuluje się jedynie wykorzystanie sił reagowania (sił o wysokiej gotowości) dla zażegnania kryzysu³¹. I tu nasuwa się pytanie, jak liczne mają być siły reagowania, skoro tylko w rejonie kaliningradzkim w czasie „P” stacjonuje około 30.000 wojsk rosyjskich (1 i 18DZ, 2 i 10 Bpanc, BPM, BA, BR, BPlot)³², które po powołaniu rezerwistów na

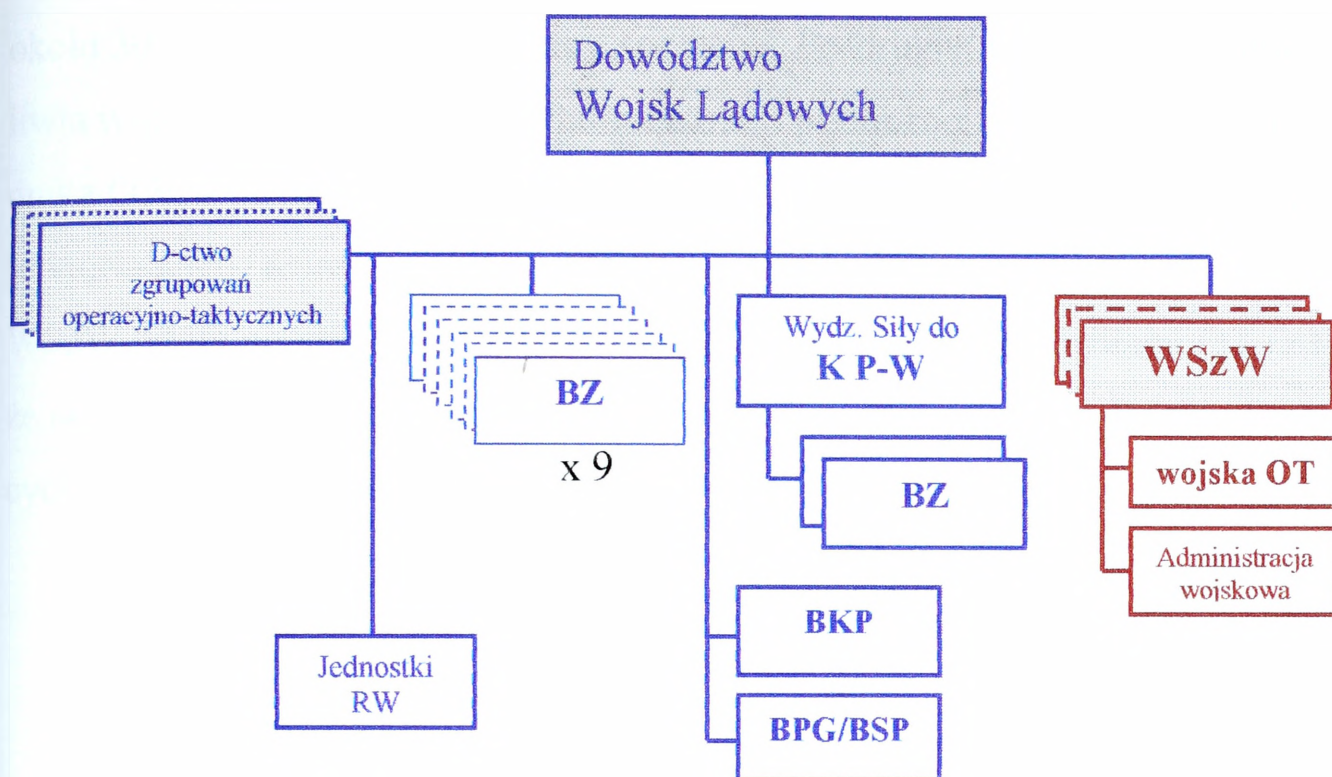
³¹ Porównaj artykuły gen. S. Koziej, Nowa strategia i problemy przyszłego modelu sił zbrojnych, Myśl Wojskowa nr 5/2000, s.43 oraz Priorytety państwa granicznego, Polska Zbrojna nr 17/2001.

³² A. Kiński, Czy zagraża nam Kaliningrad? NTW nr 2/2001.

ćwiczenia lub wstrzymaniu zwolnienia ze służby wojskowej poborowych, mogą skrycie podwyższyć swoje stany osobowe do liczby około 40.000 żołnierzy.

Proponowany **model organizacyjny wojsk lądowych – wariant „B”** (rys. 11) opiera się na strukturze brygadowej, zespół autorski ocenił go jako bardziej wybiegający w przyszłość. W modelu tym rezygnuje się zarówno ze szczebla dywizji, ale także ze szczebla korpusu. Na czas pokoju wszystkie związki taktyczne (silne samodzielne brygady) jak i jednostki (rodzajów wojsk), czyli wszystkie wojska operacyjne, podlegałyby dowódcy wojsk lądowych (część sił dowództwom wielonarodowym). Natomiast możliwość wystąpienia zróżnicowanych konfliktów regionalnych oraz trudności w określeniu wielkości zaangażowania sił lądowych, wymusza potrzebę elastycznego działania, czasami w ramach wielonarodowych sił koalicyjnych. Do realizacji tych zadań można przewidzieć utworzenie 3–4 dowództw zgrupowań operacyjno-taktycznych, przygotowanych do dowodzenia w operacjach narodowych, wielonarodowych i kryzysowych, którym w razie potrzeby mogą zostać podporządkowane odpowiednie siły do wykonania przewidywanego zadania (maksymalnie do około ekwiwalentnej dywizji). Ponadto dowództwa te miałyby znacznie ograniczony skład w czasie „P” w stosunku do dowództw KZ (nie byłyby zaangażowane w działalność logistyczno-administracyjną), natomiast funkcjonowałyby z możliwością powiększania ich ukończenia (w czasie kryzysu lub wojny) według potrzeb³³. Podobne rozwiązanie realizują siły zbrojne Francji na podstawie przyjętego planu restrukturyzacji na lata 1997-2002 (załącznik 7).

³³ Na przykład kadrami z uczelni wojskowych (AON, WAT, AMW)

Rys. 11. Model organizacyjny wojsk lądowych- wariant „B”

źródło: opracowanie własne

W przedstawianej koncepcji proponuje się przekształcenie brygady obrony wybrzeża w standardową BZ. Wynika to z tego, że na dzień dzisiejszy brygada ta nie różni się ani wyposażeniem, ani strukturami od innych BZ oraz w perspektywie czasowej nie przewiduje się dla niej zakupu specjalistycznego wyposażenia.

Zespół autorski ze względu na ekonomiczne możliwości państwa³⁴ i urealnienie struktur sił zbrojnych opowiada się za przekształceniem istniejących dwóch brygad aeromobilnych (25BKP i 6BDSz) oraz pułku specjalnego w jedną brygadę, ale dobrze wyposażoną w perspektywiczny sprzęt lotniczy i specjalistyczne środki pola walki.

W modelu „B” postuluje się także likwidację okręgów wojskowych, wynika to przede wszystkim z dwóch względów. Po pierwsze, istota dowództw terytorialnych polega na tym, że mają one wymiar lokalny. Dlatego stworzony

aktualnie model, gdzie okręgi wojskowe dowodzą jednostkami OT w promieniu około 300-400 km budzi naturalny sprzeciw. Po drugie, taka sytuacja uniemożliwia współpracę ze strukturami administracji publicznej, gdzie nie ma odpowiednika OW, a przecież do takiego głównie celu powołany jest organ dowodzenia terytorialnego. Korzystniejszym rozwiązaniem będzie rozszerzenie kompetencji WSzW, które powinno stać się także organem dowodzenia wojskami OT (z tym, że struktura WSzW winna być dynamiczna³⁵ i dostosowana do ilości stacjonujących na jej terenie jednostek OT).

2.3.4. Oczekiwane rezultaty wygenerowanych modeli Wojsk Lądowych

W poprzednich podrozdziałach zaprezentowano cele, założenia i ograniczenia tworzonych modeli organizacyjnych, na tej podstawie zespół autorski wygenerował dwa warianty struktury organizacyjnej Wojsk Lądowych SZ RP.

Przed omówieniem wad i zalet poszczególnych modeli organizacyjnych należy wspomnieć, że wspólnym elementem obydwu rozwiązań, stanowiącym jednocześnie podstawowy ich budulec, są nowej jakości bataliony oraz brygady³⁶, których powstanie zaowocowało:

- wzmocnieniem i usamodzielnieniem ogniw taktycznych: brygada stałaby się związkim taktycznym, a batalion – oddziałem;
- zoptymalizowaniem podstawowego ogniwa taktycznego – batalionu, który stał się taktycznym zgrupowaniem broni połączonych i może samodzielnie wykonywać różnorodne zadania bojowe;

³⁴ Dla przykładu Bundeswehra, armia państwa dziesięciokrotnie bogatszego niż Polska posiada dwie brygady powietrzno-desantowe.

³⁵ Dynamiczna struktura organizacyjna sił zbrojnych utworzona wg aktualnych możliwości ekonomicznych państwa, uwzględniająca zobowiązania międzynarodowe, w strukturze tej każda z jednostek ma określoną perspektywę rozwoju lub może ulec „zwinięciu” do struktury skadrowanej (nawet do załączków mobilizacyjnych), ale ona jest – żyje w uśpieniu. W wypadku kiedy poprawiają się warunki ekonomiczne można ją stopniowo ożywić.

³⁶ Zostały one szczegółowo zaprezentowane w podrozdziale 2.2 - Hierarchia struktur organizacyjnych.

- stworzeniem takiej struktury wewnętrznej BZ, która tworzy z nich związki taktyczne, autonomiczne, mobilne, ale zarazem uniwersalne mogące wydzieląć siły do zadań niemilitarnych oraz wsparcia pokoju (posiadanie silnego batalionu zmotoryzowanego z dwoma kompaniami zmotoryzowanymi na transporterach kołowych i dwoma kompaniami piechoty na samochodach).

W przedstawionych modelach wojsk lądowych, tak jak w każdym skonstruowanych wariantach istnieją ich silne i słabe strony. Oto zalety i wady przedstawionych rozwiązań:

Model wojsk lądowych – wariant „A”

- Przez likwidację szczebla dywizyjnego została spłaszczona struktura hierarchiczna wojsk lądowych, został zlikwidowany nadmiar pośrednich organów dowodzenia, co przy stosunkowo ograniczonej liczbie wojsk (11 samodzielnych BZ) wydaje się rozwiązaniem logicznym i uzasadnionym;
- Posiadanie dwóch KZ na zagrożonych kierunkach operacyjno-strategicznym stanowi element odstraszania dla potencjalnego przeciwnika, ponadto umożliwia stworzenie ugrupowania do prowadzenia operacji obronnej;
- Silny odwód w czasie pokoju stanowi źródło wydzielania sił do realizacji umów i zobowiązań międzynarodowych, natomiast w czasie kryzysu i wojny jest elementem ugrupowania operacyjnego, mogącym wykonać przeciwuderzenie;
- Podległość pod korpus brygad zmechanizowanych, a także jednostek korpuśnych rodzajów wojsk w czasie pokoju pozwoli na lepsze szkolenie oraz zgrywanie (przygotowanie) wojsk i dowództw do wykonywania wszelkich przewidywanych zadań;
- Korzystnym wydaje się także podporządkowanie specyficznych ZT (BOW, BPG/BSP) pod dowództwa terytorialne, co pozwoli tym brygadam wykonywać zadania zgodnie z przeznaczeniem i posiadany wyposażeniem;

- Wadą tego modelu będzie zbyt pionowo rozbudowana hierarchia struktur w obszarze terytorialnym, gdzie występuje: okręg wojskowy, WSzW, WKU, jednostki OT.

Model wojsk lądowych – wariant „B”

- Przewidując w przyszłości dalszą redukcję liczebności wojsk, a z drugiej strony ich profesjonalizację ulega likwidacji zarówno szczebel dywizji jak i korpusu, brygady zmechanizowane oraz jednostki rodzajów wojsk są podporządkowane dowódcy Wojsk Lądowych. Natomiast istnieją już w czasie „P” trzy lub cztery *dowództwa zgrupowań taktyczno-operacyjnych* (o stosunkowo ograniczonym składzie), którym można będzie podporządkować odpowiednie siły (moduły brygadowe) do wykonania danego zadania. Powyższe rozwiązanie będzie korzystne przy reagowaniu na wszelkie kryzysy, kiedy to stosownie do potrzeb będzie można organizować struktury zadaniowe;
- Spłaszczenie struktury hierarchicznej w omawianym modelu spowoduje likwidację okręgów wojskowych, co zaowocuje wyrównaniem poziomów współpracy terytorialnych organów wojskowych i administracji publicznej. Ponadto rozszerzenie kompetencji WSzW (kierowanie siłami OT) zakończy nierealność rozwiązania, gdzie OW dowodził wojskami OT na połowie obszaru Polski;
- Wyrazem urealnienia struktur organizacyjnych i liczenia się z możliwościami ekonomicznymi państwa będzie stworzenie jednej brygady aeromobilnej, co pozwoli ją wyposażyć w odpowiedni sprzęt i śmigłowce.

2.4. Czynniki wpływające na powiększenie sił zbrojnych w czasie kryzysu i wojny

System mobilizacyjno-uzupełnieniowy stanowi instrument służący do kilkrotnego powiększania sił zbrojnych na czas kryzysu i wojny. W swoim założeniu wpływa na zmiany ilościowe, jakościowe i organizacyjne sił zbrojnych.

Zmiany ilościowe polegają na:

- włączeniu do struktur organizacyjnych sił zbrojnych, w tym do pojedynczych jednostek wojskowych, dużej liczby stanu osobowego – żołnierzy rezerwy i środków transportowych (maszyn) pobranych z zasobów gospodarki narodowej;
- przyjęciu z utrzymywanych rezerw państwowych (mobilizacyjnych i gospodarczych) środków logistycznych w tym: artykułów rolno-spożywczych, produktów naftowych, produktów specjalnych (papierosy, zapalki, środki do utrzymywania czystości i higieny), leków i materiałów medyczno-sanitarnych o krótkich terminach przechowywania (antybiotyki, surowica, szczepionki, środki przeciwbólowe, plazma, krew, materiały rentgenowskie), materiałów wybuchowych, aparatów prądotwórczych, akumulatorów i baterii, urządzeń do wydobywania i oczyszczania wody, telefonów i radiostacji, materiałów budowlanych (cegły, cementu, blachy, farb i lakierów oraz tworzyw sztucznych);
- tworzeniu nowych jednostek wojskowych w oparciu o wydzielone załączki mobilizacyjne i przygotowywaną bazę.

Zmiany jakościowe będą uzależnione od:

- posiadania odpowiedniej liczby wyszkolonych rezerw osobowych;
- utrzymywania w sprawności technicznej i eksploatacyjnej uzbrojenia, wyposażenia oraz bojowych środków pola walki;

- zorganizowania sprawnego systemu alarmowania, powiadamiania i dowozu żołnierzy rezerwy do miejsc prowadzenia mobilizacji.

Zmiany organizacyjne sprowadzają się do:

- rozwinięcia brakujących ogniw w strukturach organizacyjnych sił zbrojnych i poszczególnych jednostek wojskowych;
- zmiany charakteru jednostki wojskowej po mobilizacyjnym rozwinięciu (np. sanatorium w szpital);
- przejścia jednostki na wyższy szczebel organizacyjny lub podzielenie zmobilizowanej jednostki wojskowej na samodzielne pododdziały;
- utworzenie nowej jednostki wojskowej.

Pragnąc zrozumieć istotę i funkcjonowanie mobilizacji sił zbrojnych oraz jej otoczenie należy jednoznacznie zdefiniować obiegowe i praktyczne pojęcia z tym związane.

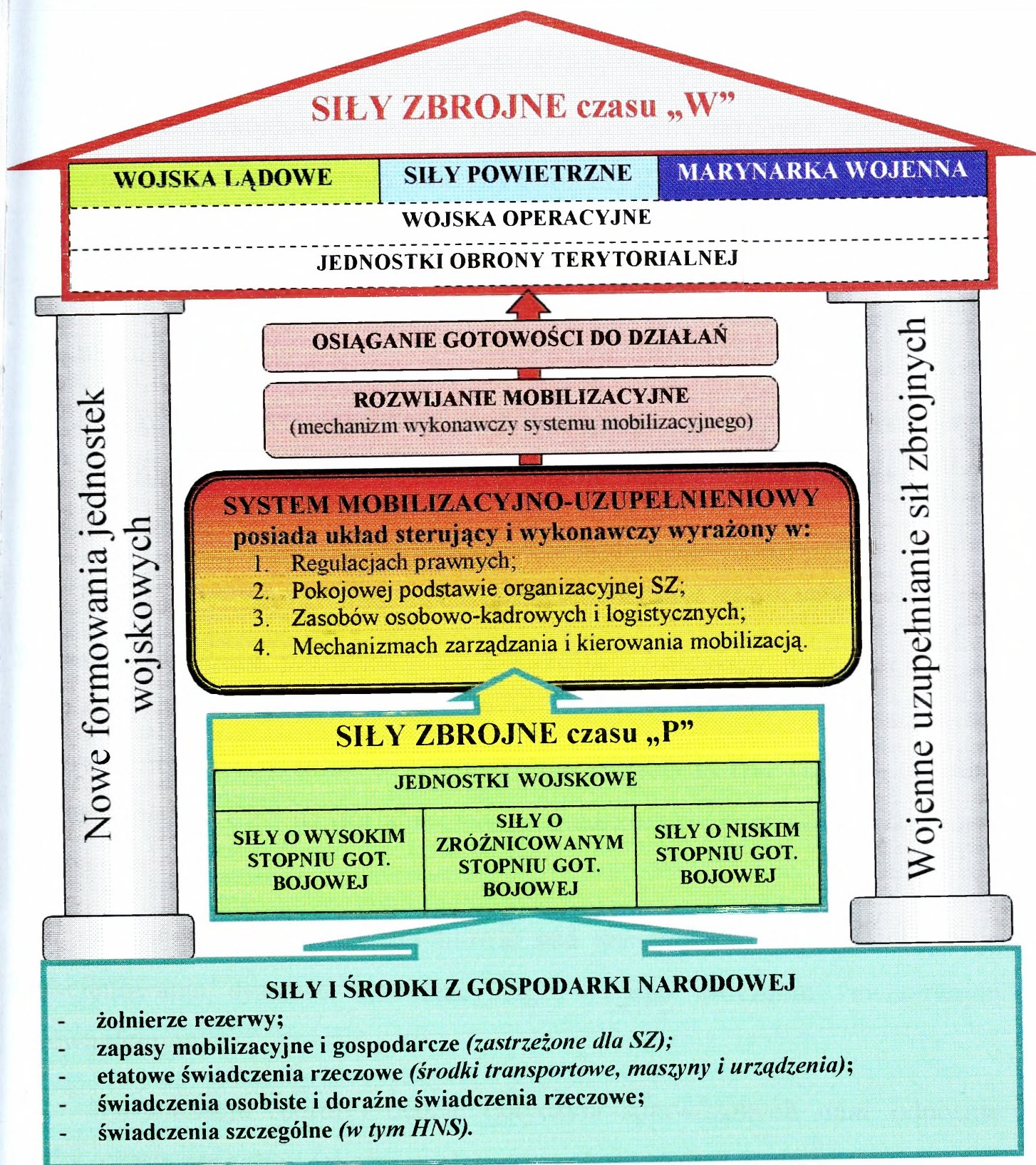
System mobilizacyjno-uzupełnieniowy sił zbrojnych – to wewnętrznie uporządkowane elementy i założenia, w tym organizacyjne oraz zespoły zasad i norm regulujących jego funkcjonowanie w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Istotę systemu obrazuje rys. 12.

Tak sformułowana istota systemu zawiera w sobie:

1) elementy systemu:

- regulacje prawne i normatywne stanowiące podstawę do określenia kompetencji i zadań dla organów oraz osób funkcyjnych urzeczywistniających system;
- pokojowa „podstawa organizacyjna sił zbrojnych” jako baza umiejscowienia zadań mobilizacyjnych;
- zasoby osobowo-kadrowe i logistyczne zgromadzone w siłach zbrojnych i w gospodarce narodowej na potrzeby mobilizacyjne;

- mechanizmy umożliwiające zarządzanie (uruchomienie) i kierowanie mobilizacją dla części lub całości sił zbrojnych;

Rys.12. Istota systemu mobilizacyjno-uzupełnieniowego SZ RP

opracował: J. Wojnarowski, AON

2) założenia systemu:

- posiadanie dyspozycyjnych sił zbrojnych w czasie pokoju w wysokim stopniu gotowości do działania stanowiących „bazę” do mobilizacyjnego ich rozwinięcia – utrzymujących gotowość mobilizacyjną;
- pełne zaspokojenie wymagań operacyjnych sił zbrojnych wynikających z polityczno-strategicznej doktryny obronnej RP;
- maksymalne wykorzystanie możliwości gospodarki narodowej i administracji publicznej do zabezpieczenia procesu mobilizacyjnego sił zbrojnych;
- możliwość przeprowadzenia mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych w różnych, złożonych i niekorzystnych warunkach kryzysowych lub wojennych;
- zorganizowanie wysokiej niezawodności procesów mobilizacyjnych.

3) zasady systemu mobilizacyjnego określa „Instrukcja mobilizacyjna sił zbrojnych RP” na str. 8, które nie przystają do aktualnych wymagań np. zasada nr 4 i 5. Cykliczne szkolenie żołnierzy rezerwy (raz na 5 lat- to żadna cykliczność? Czy terytorialne ich gromadzenie – w stosunku do kogo, czego?).

Raczej należałoby się zastanowić nad standardami, czyli normalizacją funkcjonowania systemu mobilizacyjnego w jego otoczeniu zewnętrznym i wewnętrznym.

Normalizacja (normy) będzie dotyczyła sprawdzonych miar odnośnie liczby, czasu, sposobu i jakości zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych. Normy mogą dotyczyć:

- czasu przygotowania jednostek do mobilizacyjnego rozwijania (rozwinięcie elementów bazy mobilizacyjnej, uruchomienie akcji kurierskiej,

wydzielenie lub przyjęcie załączków mobilizacyjnych, uruchomienie świadczeń osobistych i rzeczowych, przyjęcie MRA);

- terminów rozpoczęcia i zakończenia mobilizacyjnego rozwijania (przyjęcie i włączenie w skład jednostki uzupełnienia zasadniczego).

Mogą to być następujące standardy normalizujące działalność mobilizacyjną w Siłach Zbrojnych RP:

- 1) ustalenie liczebności zaplanowanych do rozwinięcia sił zbrojnych w stosunku do potrzeb operacyjnych;
- 2) konieczny czas na przygotowanie sił zbrojnych i pojedynczych jednostek wojskowych do mobilizacyjnego rozwijania (w tym na zarządzenie i uruchomienie mobilizacji; na przygotowanie i rozwinięcie bazy mobilizacyjnej oraz przyjęcie – odesłanie załączków mobilizacyjnych);
- 3) niezbędny czas na rozwinięcie części lub całości sił zbrojnych w założonych (przewidywanych) sposobach prowadzenia mobilizacji do określonego „M”³⁷ (w tym czas potrzebny na przyjęcie i włączenie żołnierzy rezerwy, środków transportowych, maszyn i urządzeń w struktury organizacyjne sił zbrojnych na czas wojny);
- 4) fazy cykliczności i normy przeszkalania żołnierzy rezerwy będących na działaniach mobilizacyjnych w siłach zbrojnych;
- 5) terminy i normy szkolenia dowództw, sztabów i osób funkcyjnych przewidzianych do uczestniczenia w procesie mobilizacyjnym sił zbrojnych;
- 6) normy i możliwości uzupełniania wojsk w toku prowadzonych działań bojowych.

³⁷ „M” – termin zakończenia mobilizacji.

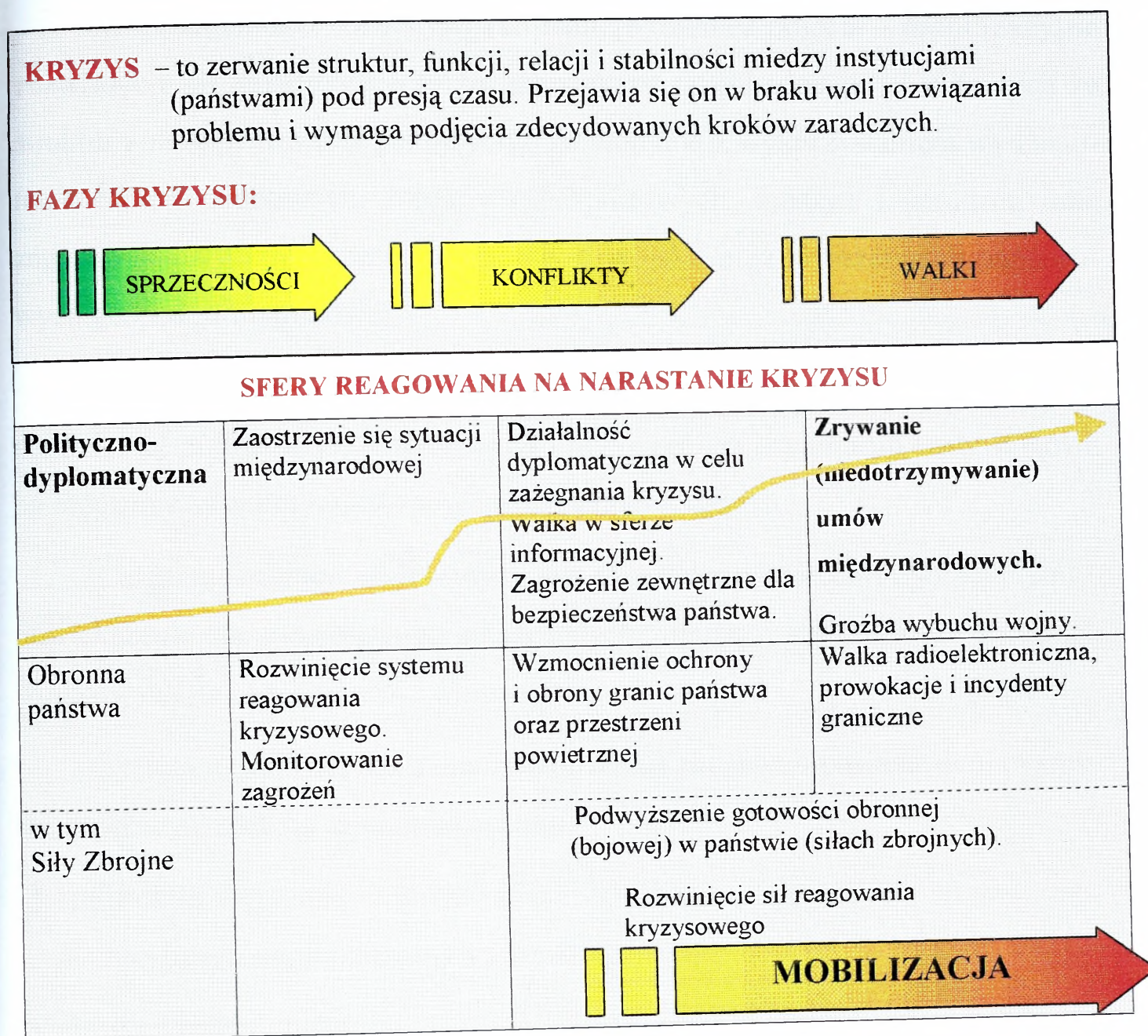
Druga część definicji systemu mobilizacyjno-uzupełnieniowego dotyczy możliwych okresów jego urzeczywistniania się w ramach trzech stanów bezpieczeństwa państwa (pokoju, kryzysu i wojny).

W czasie pokoju należy:

- 1) przygotować dokumenty prawne i normatywne dotyczące planowania i funkcjonowania systemu mobilizacyjno-uzupełnieniowego;
- 2) utrzymywać w siłach zbrojnych gotowość mobilizacyjną;
- 3) przygotowywać potrzebne zasoby żołnierzy rezerwy na mobilizacyjne rozwijanie sił zbrojnych;
- 4) zgromadzić odpowiednie wielkości zapasów logistycznych na zabezpieczenie rozwijanych jednostek wojskowych;
- 5) przygotować koszarową i terenową bazę mobilizacyjną w postaci pomieszczeń, akcji kurierskich, dowozu żołnierzy rezerwy, żywienia, itp. ...;
- 6) przewidzieć i przygotować warunki do zwiększenia liczebności sił zbrojnych w czasie pokoju.

W czasie kryzysu powinno być realizowane:

- 1) przygotowanie bazy do mobilizacyjnego rozwijania oznaczonych sił lub ich całości;
- 2) uaktualnienie dokumentacji mobilizacyjnej stosownie do zaistniałej sytuacji kryzysowej;
- 3) mobilizacyjne rozwijanie jednostek reagowania i do osłony strategicznej oraz innych jednostek według potrzeb (rys. 13).

Rys. 13. Działanie sił zbrojnych w czasie kryzysu

opracował: J. Wojnarowski, AON

W okresie wojny nastąpi:

- 1) kontynuowanie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania sił zbrojnych;
- 2) rozwinięcie wojennego systemu dowodzenia i uzupełniania wojsk.

Drugie obiegowe pojęcie – **mobilizacja sił zbrojnych** – to proces zamierzonego powiększenia strukturalnego i liczebnego istniejącego stanu pokojowego sił zbrojnych, stosownie do potrzeb i możliwości państwa na czas kryzysu i wojny (rys. 14 i 17).

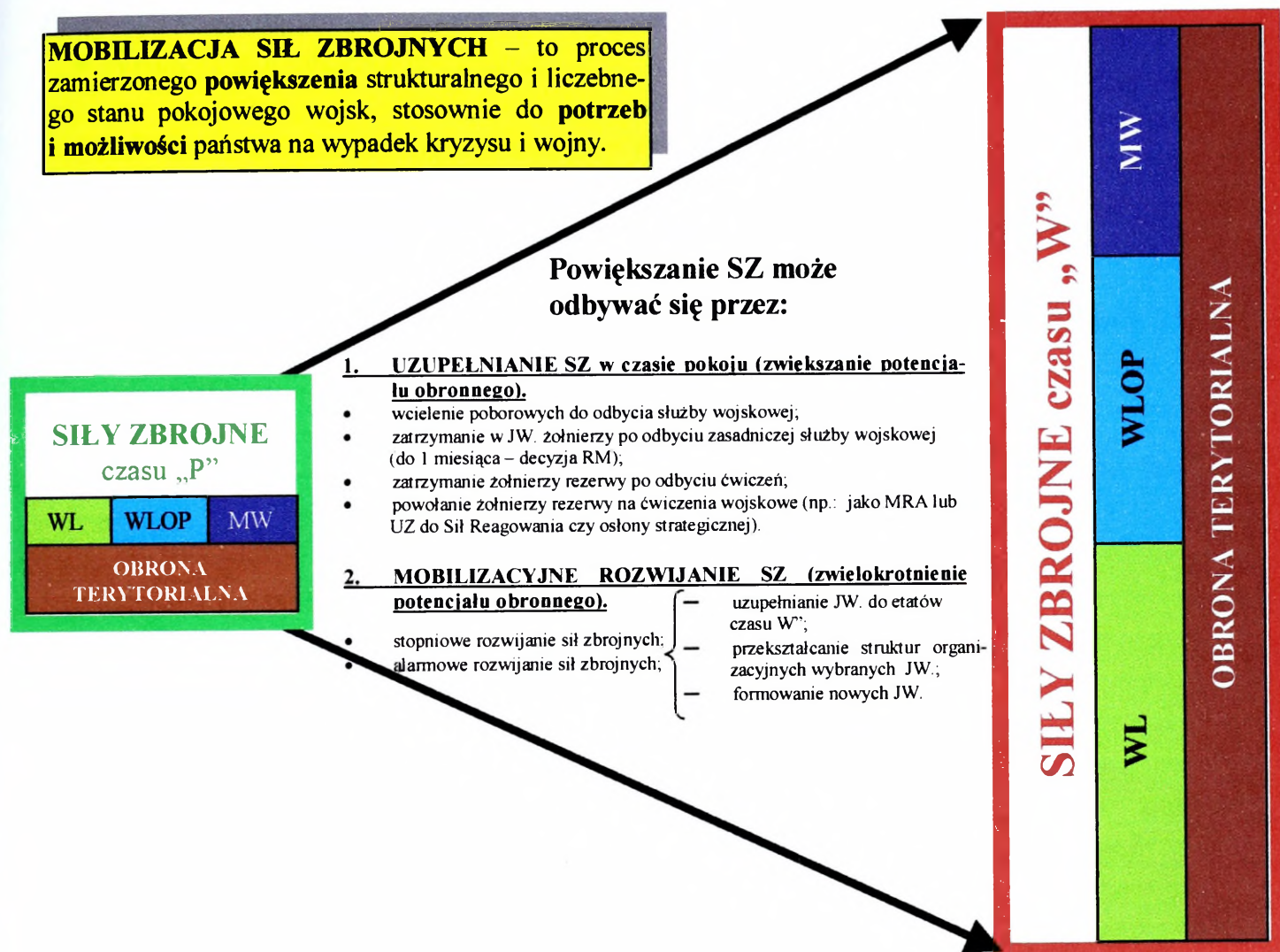
W dokumentach normatywnych istnieje również pojęcie – **mobilizacyjne rozwinięcie sił zbrojnych** – to zorganizowane przechodzenie sił zbrojnych ze struktur i ukompletowania pokojowego na wojenne z wykorzystaniem wydzielonych rezerw osobowych, środków transportowych, maszyn i urządzeń oraz zapasów logistycznych zgromadzonych w wojsku oraz w rezerwach państwowych gospodarki narodowej.

Po rozstrzygnięciu spraw związanych ze zrozumieniem pojęć należy określić **cel mobilizacji sił zbrojnych** i przyrzeć się czynnikom wpływającym na otoczenie systemu mobilizacyjno-uzupełnieniowego.

Celem mobilizacji sił zbrojnych jest określone potrzebami operacyjnymi – powiększenie stanu osobowego sił zbrojnych, liczby i struktury ich jednostek wojskowych na czas kryzysu i wojny.

System mobilizacyjno-uzupełnieniowy sił zbrojnych posiada swój charakter, który wyróżnia się czterema cechami:

- 1) **spójnością** wyrażoną w powiązaniach społeczno-politycznych, strategiczno-operacyjnych, organizacyjnych i logistycznych;
- 2) **elastycznością** obejmującą: warianty (rozwijanie części lub całości sił zbrojnych); sposoby rozwijania wojsk (w trybie nakazowym na określonych obszarach lub według przynależności organizacyjnej, w trybie alarmowym – zestawami w określonych stanach osiągnięcia gotowości bojowej); warunki (pokój, kryzys i wojna); miejsce (w miejscach stałej dyslokacji lub w rejonach alarmowych);
- 3) **niezawodnością** przejawiającą się w odporności, sprawności i terminowości realizacji przedsięwzięć mobilizacyjnych;
- 4) **chłonnością** polegającą na włączaniu w stosunkowo krótkim przedziale czasowym dużej liczby stanu osobowego, środków transportowych i maszyn do prac ziemnych, a także materiałów logistycznych w skład sił zbrojnych.

Rys. 14. Istota powiększania SZ RP

opracował: J. Wojnarowski, AON

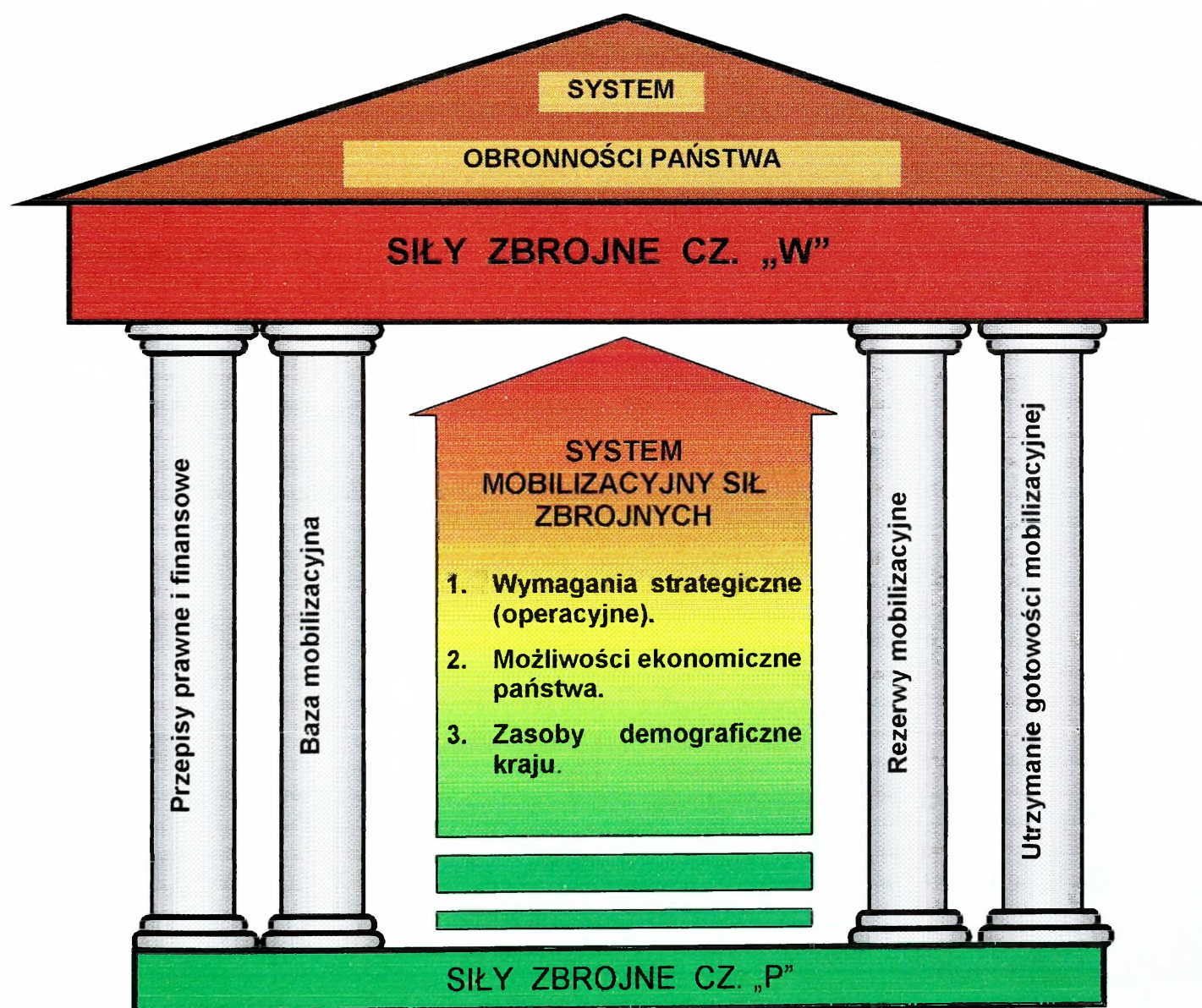
Funkcjonowanie systemu mobilizacyjno-uzupełnieniowego sił zbrojnych uzależnione jest od wpływu czynników otoczenia, które można podzielić na trzy grupy (rys. 15):

1) czynniki organizacyjne:

- obowiązujące i nowe przepisy prawne oraz finansowe;
- zmiany w strukturach organizacyjnych sił zbrojnych (wojsk, jednostek wojskowych);
- wprowadzanie nowych typów uzbrojenia na wyposażenie sił zbrojnych;
- zabezpieczenie kierowania pokojową działalnością mobilizacyjną;

2) czynniki sytuacyjne:

- sytuacja polityczno-militarna;
- założenia strategii bezpieczeństwa i strategii obronności;
- doktryna sojusznicza i wynikające z niej zadania dla sił zbrojnych;
- warunki demograficzne w państwie i prognozowana liczba zasobów rezerw osobowych;
- możliwości ekonomiczne i nakłady finansowe na zabezpieczenie potrzeb mobilizacyjnych sił zbrojnych;

Rys. 15. Filary wspierające system mobilizacyjny

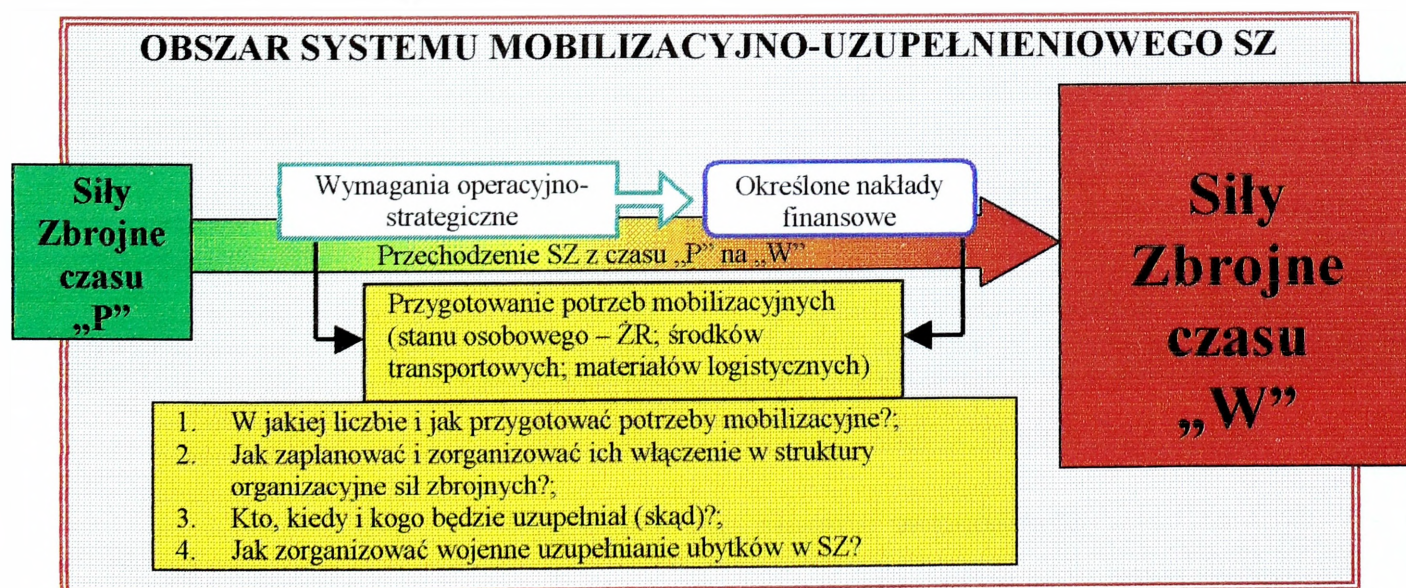
opracwał: J. Wojnarowski, AON

3) czynniki operacyjne:

- wymagania operacyjne co składu i liczebności sił zbrojnych na czas pokoju i wojny;
- rodzaje, kategorie ukończenia jednostek wojskowych i miejsca ich dyslokacji;
- rozmieszczenie i urzutowanie zapasów mobilizacyjnych w siłach zbrojnych i w gospodarce narodowej;
- wystąpienie zakłóceń w procesie mobilizacyjnego rozwijania i możliwości ich wyeliminowania (zmniejszenia);

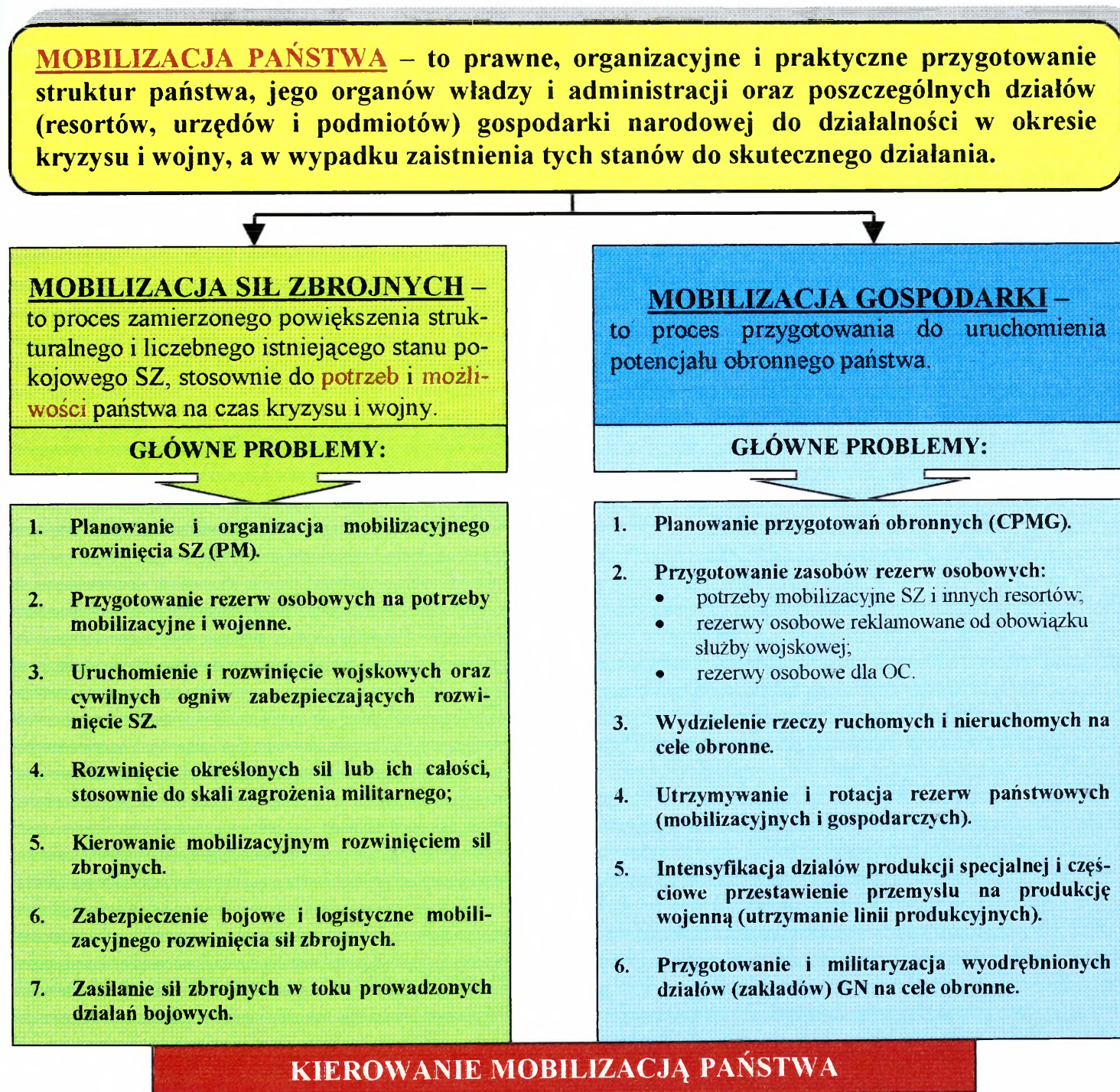
W obszarze systemu mobilizacyjno-uzupełnieniowego Sił Zbrojnych RP funkcjonuje szereg uwarunkowań i czynników (operacyjno strategiczne, nakłady finansowe i zasoby rezerw osobowych), które wpływają na (rys. 16):

- cel mobilizacji;
- standardy mobilizacji;
- struktury organizacyjne sił zbrojnych;
- liczebność poszczególnych rodzajów sił zbrojnych;
- zadania całości i poszczególnych komponentów sił zbrojnych

Rys. 16. Determinanty systemu mobilizacyjno-uzupełnieniowego
opracował: J. Wojnarowski, AON

System mobilizacyjno-uzupełnieniowy sił zbrojnych nie może funkcjonować samoistnie, jest on jedną z części mobilizacji w państwie (rys. 17), które go wspiera i zabezpiecza (mobilizacja gospodarki). Całość tej problematyki jest determinowana w ramach gotowości obronnej (gotowości cywilnej i reagowania kryzysowego, jak to rozumieją niektórzy decydenci naszego państwa).

Rys. 17. Problemy mobilizacji w państwie

opracował: J. Wojnarowski, AON

Cały splot czynników wpływających na system mobilizacyjno-uzupełnieniowy sił zbrojnych w rezultacie powinien spowodować:

- 1) racjonalne wykorzystanie sił i środków przeznaczonych na przygotowania mobilizacyjne sił zbrojnych;
- 2) znaczący wzrost potencjału obronnego RP przez realizację założonych sposobów mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych na wypadek kryzysu polityczno-militarnego;
- 3) utrzymywanie wymaganego ukończenia wojsk w czasie działań wojennych.

Osiągnięcie tych wyznaczników będzie zależało od działalności ludzkiej wspartej niezbędnymi nakładami finansowymi i kompetencyjno-motywacyjnymi przepisami prawnymi.

3. UTRZYMANIE I PODNOSZENIE GOTOWOŚCI BOJOWEJ PRZEZ SIŁY ZBROJNE JAKO WYZNACZNIK GOTOWOŚCI OBRONNEJ PAŃSTWA

Polska jako państwo Sojuszu Północnoatlantyckiego zobowiązana jest do wniesienia określonego wkładu ekonomiczno-militarnego. Oznacza to przygotowanie odpowiednio wyposażonych, wyszkolonych i posiadających wysoki stopień gotowości do użycia sił zbrojnych. Zamierzenia te wymagają spełnienia szeregu standardów³⁸. Ogólnym celem tych działań winno być dostosowanie norm, reguł i struktur sił zbrojnych w ujęciu narodowym. Związane to będzie z utrzymaniem gotowości obronnej i gotowości bojowej sił zbrojnych. W konsekwencji pozwoli to naszemu Państwu zwiększyć potencjał obronny oraz umożliwi koalicyjne działanie i wsparcie sojusznicze w przypadku kryzysu czy wojny.

3.1. Możliwe standardy gotowości bojowej sił zbrojnych

Specyficzne potrzeby wojskowe zawsze wykraczały poza uzgodnienia narodowe, międzynarodowe, europejskie i regionalne, dlatego też państwa członkowskie NATO podjęły decyzje o skodyfikowaniu procedur, dokumentów i zasad działania.

W procedurach zdecydowano się na opracowanie i wykorzystanie dwóch podstawowych grup dokumentów:

- a) STANAG (Standardization Agreement) – porozumienie standaryzacyjne,
- b) AP's (Allied Publication) publikacje sprzymierzonych.

³⁸ Standard wg autora to wielkość fizyczna, istniejąca rzecz, sposób postępowania (procedura) zdefiniowana przez władze państwa, obowiązujące zwyczaje lub wspólne uzgodnienia służące jako wzorzec, model, zasada, procedura ustalona do oceny wyników realizowanych własnych lub wspólnych przedsięwzięć.

Celem tych opracowań jest dążenie do wypracowania procedur i dokumentów umożliwiających członkom najwyższy poziom standaryzacji przez opracowanie w krajach członkowskich, w tym również i w Polsce:

- nowych narodowych dokumentów,
- nowelizacje istniejących dokumentów,
- wykorzystanie opracowań i publikacji sprzymierzonych członków, którzy już wdrożyli standardy do swoich sił zbrojnych.

Według NATO wyróżniamy trzy grupy standardów:

- 1) operacyjne, które oddziałują na przyszłą lub bieżącą wojskową i cywilną praktykę i procedurę. Mogą być stosowane między innymi przy tworzeniu koncepcji, doktryn, taktyk, technik, logistyki, szkoleń, organizacji, meldunków, formularzy, map, instrukcji i schematów;
- 2) materiałowe, które oddziałują na właściwości użytkowanych materiałów. Mogą obejmować kody procedur produkcyjnych, jak i specyfikacje „materiałowe”; systemy (dowodzenia i kierowania, uzbrojenia, łączności, wyposażenia), podsystemy, zespoły, elementy, części zamienne i materiały, a także środki masowego użycia w operacjach bojowych takie jak: amunicja, materiały pędne i smary, żywność, umundurowanie, wyposażenie, materiały jednorazowego użytku;
- 3) administracyjne dotyczące administracji publicznej i sił zbrojnych, a przede wszystkim odnoszące się do terminologii, procedur administracyjnych np.: podpisywania umów na dostarczenie środków materiałowych i usług, jak również wspomagające administrację Sojuszu, a dotyczące sprawozdawczości lub statystyki ekonomicznej w rozliczeniach między członkami.

Dokonując analizy celów, zadań i potrzeb naszych Sił Zbrojnych w dziedzinie gotowości bojowej możemy stwierdzić, że należy zdefiniować cztery poziomy standaryzacji (załącznik 8).

Kompatybilność³⁹ (compatibility) jest to możliwość istnienia lub funkcjonowania w tym samym systemie, środowisku, administracji, armii bez wzajemnego negatywnego oddziaływania – dwu lub więcej obiektów, składników, procedur wyposażenia lub materiałów (uzbrojenia, wyposażenia środków pola walki) umożliwiających bezproblemowe ich funkcjonowanie i działanie na korzyść każdego z podmiotów (państw), biorących udział w sojuszu, operacji, działaniach na dużą, średnią i małą skalę na poziomie jednego lub kilku państw.

Definicja ta dotyczy również naszego systemu gotowości obronnej państwa, a w szczególności systemu gotowości bojowej sił zbrojnych jako członka NATO. Nasze Siły Zbrojne przez narodowe procedury utrzymania stałej gotowości bojowej i osiągania jej wyższych stanów przez wojska będące w strukturach sojuszniczych oraz narodowych. Zakres tych przygotowań dotyczy norm prawnych, finansowych, dowodzenia, zabezpieczenia logistycznego, gotowości bojowej. Wszystko to ma sprzyjać doprowadzeniu sił zbrojnych do wzięcia skutecznego udziału w ewentualnych operacjach, na własnym lub sojuszniczym obszarze działania.

Drugim poziomem standaryzacji jest osiągnięcie przez państwo, siły zbrojne interoperacyjności⁴⁰ (interoperability) – oznacza ona zdolność państw, systemów, wojsk, jednostek do realizacji wspólnie zaplanowanych i wykonywanych zadań, usług oraz przyjmowania pomocy od innych członków, jak również skutecznego wspólnego działania.

Interoperacyjność w rozumieniu naszego systemu gotowości obronnej i bojowej sił zbrojnych oznacza taką gotowość sił zbrojnych, które w określonych sytuacjach mogą przyjąć pomoc sojuszniczą, jak również w ramach

³⁹ Kompatybilność wg autora oznacza, iż każde z sił zbrojnych wchodzących w skład sojuszu posiada swoje (narodowe) systemy, które wzajemnie nie eliminują się i nie zakłócają się z ogólnie przyjętym systemem paktu (układu).

⁴⁰ Interoperacyjność (interoperability) wg AEP-6 – zdolność systemów oddziałów, wojsk do zapewnienia usług i przyjęcia usług od innych państw, systemów, oddziałów, wojsk oraz wykorzystanie tych usług, by w ten sposób działać wspólnie [w] Słownik wojskowy, Bellona 1996 r., s. 220, synonim interchangeability – wymiennalność.

działań sojuszniczych (militarnych i niemilitarnych) będą w stanie wesprzeć swoimi siłami i środkami działania sojusznicze, na terenie państw sojuszu, jak również państw trzecich, które tej pomocy będą potrzebowały.

Interoperacyjność możemy podzielić na dwa działy (grupy):

- interoperacyjność sytuacyjna;
- interoperacyjność potencjalna.

Interoperacyjność w sensie sytuacyjnym to okoliczności, zdarzenia, które dzieją się w potencjale interoperacyjnym systemu, mogą, lecz nie muszą być wykorzystane przez dowódców w określonych okolicznościach operacyjnych. Trzeba liczyć się, iż podjęcie decyzji o działaniu interoperacyjnym łączy się z braniem odpowiedzialności dowódców za np. tempo, kierunki natarcia, co można okupić utratą np. swobody działania oraz większej czasoprzestrzeni operacyjnej i zwolnienia tempa natarcia.

Interoperacyjność potencjalna oznacza wiedzę i sprawność wojsk w toku działań. Należy się liczyć, iż te czynniki można z czasem utracić w wyniku zaistnienia następujących sytuacji:

- ponoszenia dużych strat (ludzi, uzbrojenia, sprzętu, wyposażenia środków pola walki);
- zużycia (nadmiernego) zasobów (paliw, uzbrojenia amunicji) co spowoduje utratę zdolności bojowej wojsk;
- bardzo intensywne, długotrwałe, wyczerpujące psychicznie i fizycznie działania bojowe obniżające sprawność żołnierzy, dowódców, a w konsekwencji osłabienia systemu dowodzenia;
- nabyta wiedza encyklopedyczna (teoretyczna) bez powiązania z praktyką dowódczą uniemożliwia skuteczne działanie;

- sprzyjającym będzie szybkość dostosowania się do aktualnej sytuacji dowódców (zmiana terenu, przeciwnika, nowe sposoby i sztuki walki).

Wynika z tego, iż bardzo ważnym elementem interoperacyjności potencjalnej jest właściwe przygotowanie dowódców, sztabów i wojsk do działania w różnych sytuacjach operacyjnych, jak również kompleksowego zabezpieczenia logistycznego (uzupełnienia stanów osobowych w toku operacji, luzowania oddziałów walczących, uzupełnienie uzbrojenia, żywności, środków pola walki i materiałowych, zapewnienie wypoczynku itp. Wszystkie te czynniki należy zgrać w ramach wojsk sojuszniczych, aby osiągnąć pozytywne efekty walki.

Trzecim poziomem standardów gotowości bojowej jest wzajemna zamienialność⁴¹ (interchangeability) – jest to skuteczny warunek spełnienia wtedy, kiedy państwa i ich siły zbrojne, w tym systemy pozwalają na wymianę modułów, podzespołów (jednostek wojskowych) w poszczególnych armiach bez konieczności zmiany całego systemu, czy zaburzenia jego działania w czasie operacji.

Odnosząc ten poziom do gotowości obronnej państwa i gotowości bojowej wojsk możemy powiedzieć, iż jest to proces, który pozwala na utrzymanie stałej gotowości obronnej państwa, a w tym gotowości bojowej sił zbrojnych oraz różnych wariantów osiągania wyższych stanów tej gotowości przez całe siły zbrojne, wybrane elementy lub tylko jednostki wojskowe. W zależności od potrzeb i możliwości ich wymiany w skrajnych (wymuszonych) sytuacjach strategiczno-operacyjnych decydują o wariacie osiągania gotowości dowódcy wyższych szczebli. Wymiana ta nie powinna powodować „zachwiania” lub utraty systemu dowodzenia, czy osłabienia zdolności bojowej wojsk sojuszniczych.

⁴¹ Wzajemna zamienialność (interchangeability) jest warunkiem spełnianym wtedy, kiedy dwa lub więcej elementów (obiektów) mają takie same charakterystyki funkcjonalne i fizyczne, że pozwalają im bez zakłóceń działać dając gwarancję na trwałą i bezproblemową zamienialność swych cech i uzupełnienia lub selekcji w celu dopasowania do działań wspólnych. (przypis autora)

Czwarty poziom standaryzacji dotyczący problemu gotowości obronnej państwa i gotowości bojowej sił zbrojnych oznacza jednolitość⁴² (communality), wspólność – jest to stan, w którym organizacja NATO i jej członkowskie państwa oraz siły zbrojne posługują się wspólnymi: doktrynami, procedurami i wyposażeniem (uzbrojenie, zabezpieczenie logistyczne). Standard winien dotyczyć przede wszystkim jednostek wojskowych znajdujących się w zgrupowaniach (ZT) wielonarodowych, będących w strukturach NATO lub tworzonych w zależności od potrzeb i zagrożeń Sojuszu i państw członkowskich. Ponadto siły te mogą być tworzone do tzw. „wymuszania pokoju” np. Bośnia, czy sprawa Kosowa i mniejszości albańskich.

Dla problematyki gotowości obronnej i gotowości bojowej naszych Sił Zbrojnych jest to jeden z najważniejszych standardów, który w przypadku ich użycia będą realizowały proces OWSGB według tych samych lub podobnych procedur. Pozwoli to na dochodzenie do stanu przygotowania wojsk dla NATO lub własnych potrzeb w przypadku zagrożenia, kryzysu czy wojny. Jednolitość pozwoli naszym wojskom osiągnąć gotowość do użycia w wymaganym czasie oraz zapewni jakość przygotowania tych sił do działania w ramach zadań (operacji) własnej, czy sojuszniczej.

Stosownie do przedstawionych czterech poziomów standaryzacji – dostosowania naszego państwa, a w tym i sił zbrojnych, kryje się wiele zadań dla parlamentu, rządu, administracji publicznej, sztabu generalnego oraz ośrodków naukowych – Akademii Obrony Narodowej do prowadzenia prac analityczno-badawczych i wdrożenia ich wyników do procesu dydaktycznego i wojsk. Problematyka ta dotyczy opracowania nowych wymogów – standardów naszych sojuszników w NATO.

⁴² Jednolitość (communality) – wspólność, jest to wartość uważana za spełnioną wtedy, kiedy organizacje państwa, siły zbrojne (dwa lub więcej) dostosowują, posiadają podobne doktryny, procedury dowodzenia, zabezpieczenia i w razie potrzeby realizują je dla wspólnego dobra, osiągnięcia sukcesu. (przypis autora)

Dostosowanie systemu gotowości bojowej do standardów obowiązujących w NATO w nowych uwarunkowaniach wdrażania programu modernizacji Sił Zbrojnych RP (Armia 2001 – 2006) polegać winien na osiągnięciu kompatybilności i interoperacyjności w takich płaszczyznach jak:

- termin rozwijania sił zbrojnych i osiągania gotowości do działań;
- stopień ukończenia jednostek wojskowych (stanem osobowym, uzbrojeniem, sprzętem bojowym) oraz utrzymaniem zapasów w siłach zbrojnych;
- podział jednostek na kategorie;
- normy czasowe oraz stopnie gotowości jednostek wojskowych;
- organizacja systemów alarmowych i dowodzenia;
- podział norm czasowych OWSGB, a w tym uwzględnić należy czasy na rozwinięcie mobilizacyjne, zgrywanie bojowe, przemieszczanie się do rejonów działań w zależności od stopnia ukończenia w stany osobowe, uzbrojenie, środki transportowe i maszyny oraz zapasy;
- systemem oceny gotowości bojowej, a w tym gotowości do wykonania postawionych zadań.

3.2. Utrzymanie stałej gotowości bojowej przez siły zbrojne

Zgodnie z koncepcją i planem modernizacji Sił Zbrojnych RP – „Armia 2001 – 2006” nasze siły zbrojne osiągać będą kolejno poziomy standaryzacji: kompatybilności, interoperacyjności, wzajemnej zamienności oraz jednolitości w poszczególnych kierunkach ich działania. W pierwszej jednak kolejności problematyka ta dotyczyć będzie standardów w zakresie utrzymania stałej gotowości bojowej i osiągania jej wyższych stanów (OWSGB) przez wojska.

Aktualnie trwa etap ich dostosowania do wymienionych standardów – wymaga to innego spojrzenia i zadania sobie pytania, co zostało zrobione do tej

pory i w jaki sposób dojść do zaplanowanego celu? W dalszym ciągu należy podejmować szereg przedsięwzięć organizacyjnych, zmiany ukończenia, wyposażenia jednostek wojskowych podporządkowanych NATO, deklarowanych do działań sojuszniczych i narodowych. Ta sytuacja wymusza przebudowę systemu dowodzenia, łączności, zabezpieczenia logistycznego (sprzęt, uzbrojenie, wyposażenie) oraz zakupienie nowych urządzeń dla systemu alarmowania i powiadamiania kompatybilnego z natowskim. Ponadto zbudowanie systemu informatycznego wspierającego nowoczesny system łączności (alarmowania, powiadamiania) oraz zabezpieczenia przesyłania informacji niejawnych.

Biorąc pod uwagę założenia i uwarunkowania osiągnięcia kompatybilności, interoperacyjności i jednolitości w zakresie kształtowania się zdolności bojowej oraz systemów dowodzenia (alarmowania i powiadamiania) ze standardami NATO, trzeba powiedzieć, że jest to proces złożony i wielopłaszczyznowy ze względu na ścisłe powiązanie strukturalno-organizacyjne z licznymi dziedzinami i obszarami funkcjonowania naszych Sił Zbrojnych.

Problematyka utrzymania stałej gotowości bojowej w obecnej sytuacji permanentnej restrukturyzacji sił zbrojnych jest bardzo trudnym przedsięwzięciem dla wojsk gdyż reorganizowane i rozformowane są związki taktyczne we wszystkich rodzajach sił zbrojnych. Kontynuowany jest również proces przeobrażeń strukturalnych (z dywizji na brygady, w lotnictwie z pułków na eskadry) oraz zmiany dyslokacyjne w jednostkach rodzaju wojsk. Trwa też proces budowy jednostek obrony terytorialnej (OT).

Realizowane zadania w zakresie osiągnięcia poziomów standaryzacyjnych w NATO ukierunkowane są w naszych siłach zbrojnych na:

- przygotowanie i utrzymanie w gotowości do działań sił reagowania (jednostek o wysokim stopniu gotowości bojowej do działań w strukturach NATO);

- przygotowanie zadeklarowanych sił i środków do udziału w operacjach i misjach pokojowych realizowanych pod egidą ONZ, OBWE i NATO, a w przyszłości w UE;
- utrzymanie zadeklarowanych sił i środków ratownictwa (Lotnicza Grupa Poszukiwawczo-Ratunkowa);
- wyposażenie uzbrojenia i sprzętu wojskowego w nowy system identyfikacji („swoj – obcy”);
- przygotowanie lotnisk, portów, składów do przyjęcia wojsk sojuszniczych w ramach HNS i CIMIC;
- doposażenie okrętów w sprzęt łączności oraz systemów tankowania spełniających wymogi kompatybilności z analogicznymi systemami NATO;
- przygotowanie się do przyjęcia i czasowego bazowania samolotów na lotniskach i okrętów w portach stosownie do przyjętych procedur w NATO oraz kompleksowego ich zabezpieczenia;
- dostosowanie do struktur jednolitego systemu dowodzenia NATO naszego systemu kierowania obronnością państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny.

Siły Zbrojne RP utrzymują gotowość do wykonania zadań wynikających ze Strategii obronności RP. Terminy osiągania gotowości bojowej jednostek dostosowano do potrzeb operacyjnych i sojuszniczych, jednak nie zawsze są one spójne z realnymi możliwościami wykonania przedsięwzięć w warunkach utrzymania stałej gotowości bojowej i OWSGB.

Utrzymanie stałej gotowości bojowej w jednostkach powinno być oparte o ścisłe normy. Jednostki, które przechodzą fazę restrukturyzacji, redukcji lub zmiany dyslokacji oraz zmiany podporządkowania i zadań mobilizacyjnych powinny posiadać okres do jednego roku na dostosowanie się do nowych celów i zadań oraz wdrożenia planów osiągania gotowości bojowej.

Jednostki wojskowe w stałej gotowości bojowej powinny utrzymać:

- system dowodzenia (kierowania) i alarmowania w pełnej sprawności i gotowości do użycia (działania) pełniąc dyżury operacyjne, bojowe i ratownicze;
- część wydzielonych sił do reagowania w przypadku zagrożeń niemilitarnych;
- zachować wysoką gotowość wydzielonych sił do realizacji zadań w ramach działań sojuszniczych;
- zachować gotowość sił do osłony granic, przestrzeni powietrznej i kosmicznej oraz do zorganizowanego przejścia ze struktur czasu pokoju na struktury czasu wojny w razie zagrożenia bezpieczeństwa państwa;
- pozostałą część sił obronnych do mobilizacyjnego rozwinięcia oraz OWSGB.

W stałej gotowości bojowej w jednostkach wojskowych, organach dowodzenia prowadzi się planowanie oraz realizację szkolenia z gotowości bojowej i mobilizacyjnej oraz szkolenie ogólnowojskowe i specjalistyczne.

Utrzymywać należy niezbędną liczbę stanów osobowych i służb dyżurnych (operacyjnych) do realizacji zadań związanych z OWSGB, a ponadto taką liczbę stanu osobowego, aby zapewnić funkcjonowanie i codzienną działalność całości sił zbrojnych.

Siły zbrojne zachowują gotowość do wykonania zadań w procesie strategiczno-operacyjnego ich rozwinięcia w czasie zagrożenia, kryzysu czy wojny oraz dokonywania wydzielonymi siłami zadań w ramach NATO, jak również realizacji procesu przeciwdziałania lub niwelowania skutków zagrożeń niemilitarnych na dużą skalę (poziom województwa i wyżej).

Ze względu na utrzymanie gotowości do działań siły zbrojne powinny być, zdaniem autora, podzielone na trzy grupy jednostek wojskowych:

1) Siły o wysokim stopniu gotowości bojowej. Do tej grupy należałyby związki taktyczne, oddziały i pododdziały, które w czasie pokoju są wyposażone w sprzęt i uzbrojenie najnowszej generacji, stan osobowy bardzo dobrze wyszkolony i profesjonalny. Oznacza to wysoki stopień ich uzawodowienia i rozwinięcia w stosunku do etatu czasu wojny. Ta grupa jednostek w przyszłości może stanowić do 30% ogółu stanu sił zbrojnych. Głównie będą to oddziały i pododdziały wydzielane do sił reagowania własnych i sojuszniczych oraz jednostki rodzajów sił zbrojnych i wojsk do osłony strategicznej obszaru Polski. Siły te zachowują stałą gotowość bojową, a w wypadku konieczności ich użycia w bardzo krótkim czasie zdolne są do działania na własnym lub sojuszniczym terenie.

2) Siły o zróżnicowanym stopniu gotowości bojowej.

Siły te zachowują stałą gotowość bojową a stopień ich ukończenia w czasie „P” zależy od zadań operacyjnych przewidzianych w czasie kryzysu i wojny, wahać się będzie od 60% ÷ 26%⁴³ etatu czasu „W” stanów osobowych i 100% podstawowego uzbrojenia. Powyższa grupa jednostek będzie stanowić ok. 40% ogólnego stanu sił zbrojnych.

3) Siły o niskim stopniu gotowości bojowej (głównie nowoformowane) mogą stanowić 30% stanu ogólnego wojsk. Jednostki te w ogólnej ilości 10% będą istniały w czasie pokoju w ukończeniu poniżej 26% etatu czasu „W” stanów osobowych i w pełnym wyposażeniu. Do grupy tych jednostek będą należeć: garnizonowe ośrodki mobilizacyjne (GOM-y), rejonowe bazy materiałowo-techniczne, Rejonowe i Garnizonowe Warsztaty Techniczne oraz pozostałe jednostki zabezpieczenia logistycznego sił o zróżnicowanym stopniu gotowości bojowej. Z ogólnej liczby 20% tej grupy jednostek, to jednostki nowoformowane, posiadające tylko załączki oraz uzbrojenie i sprzęt zgromadzone w składach dywizyjnych i okręgowych.

⁴³ J. Babuła, J. Wojnarowski, Mobilizacja sił zbrojnych, ASG, Warszawa 1988 r.

Ze względu na gotowość do działań celowo jest przygotować trzy komponenty (grupy) sił zbrojnych przedstawione na str. 122. Następnie grupy te należy podzielić na 6 kategorii jednostek wojskowych.

W grupie – siły o wysokim stopniu gotowości bojowej – 1 i 2 kategoria gotowości do działań – aby w przyszłości wydzielić z tych wojsk siły natychmiastowego reagowania i siły szybkiego reagowania.

W grupie – siły o zróżnicowanym stopniu gotowości bojowej – 3 i 4 kategoria jako komponent narodowy, z tym że 3. kategorię stanowić będą wojska wydzielone do NATO. Natomiast 4 kategorię stanowić będą siły osłony strategicznej granic RP.

W grupie – siły o niskim stopniu gotowości bojowej – 5 i 6 kategoria. Kategoria 5 – to siły główne obrony państwa. Ostatnia kategoria gotowości do działań – 6, to siły wsparcia sił głównych oraz odtworzenia gotowości wojsk po działaniach wojennych (jednostki nowoformowane).

Taki podział sił pozwoli zabezpieczyć zadania sojusznicze i narodowe w sytuacji kryzysu lub wojny.

Działalność szkoleniowa w zakresie utrzymania stałej gotowości bojowej i OWSGB sztabów wojsk powinna być prowadzona zgodnie ze wspólną doktryną wojskową dotyczącą członków NATO. Priorytetowo należy traktować szkolenie wojsk wydzielonych do sił sojuszniczych reagowania oraz pododdziałów i jednostek międzynarodowych.

System szkolenia powinien uwzględniać takie zagadnienia jak:

- sposób utrzymania parametrów stałej gotowości bojowej i mobilizacyjnej;
- szkolenie w zakresie wielowariantowego osiagania WSGB w zależności od mogącej zaistnieć sytuacji;
- szkolenia dowództw i sztabów szczebla taktycznego i operacyjnego w zakresie zgrywania bojowego;

- kompleksowego planowania i koordynowania zabezpieczenia logistycznego procesu OWSGB przez wojska, a w szczególności o wysokim stopniu gotowości bojowej.

Utrzymywanie stałej gotowości bojowej w wojskach jest istotne dla procesu ich podwyższania aż do poziomu zdolności bojowej do wykonania postawionego zadania. Wpływ na gotowość bojową mają:

- gotowość alarmowa;
- gotowość mobilizacyjna;
- zdolność bojowa.

Czynniki te wpływają w istotny sposób na parametry utrzymania stałej gotowości bojowej, gdyż decydują o poziomie pełnienia służb dyżurnych (operacyjnych), merytorycznym zaplanowaniu i realizacji dni gotowości bojowej i mobilizacyjnej, właściwej organizacji procesu OWSGB, wysokim stanie moralnym wojsk, wysokiej mobilności, gotowości działań, uniwersalności, samodzielności, dużym potencjale bojowym i nowoczesnym uzbrojeniu i sprzęcie bojowym wojsk. Ponadto wpływ mają takie czynniki jak: uniwersalność i płaskość struktur i organów dowodzenia oraz kompleksowe zabezpieczenie logistyczne wojsk, jak również ilość i jakość zapasów.

Istotnym czynnikiem decydującym o poziomie utrzymania stałej gotowości bojowej jest gotowość mobilizacyjna. Zdolność bojowa to również istotny czynnik określający potencjał sił zbrojnych (nowoczesność, interoperacyjność i kompatybilność struktur, systemów dowodzenia, uzbrojenia i zabezpieczenia logistycznego dla realizacji zadań określonych w Planach OWSGB).

Kompleksowe rozwiązania w zakresie utrzymania stałej gotowości bojowej sił zbrojnych i gotowości obronnej państwa wymagają scalenia poszczególnych przedsięwzięć obronnych na szczeblu państwa.

Pod pojęciem gotowości mobilizacyjnej należy rozumieć zdolność sił zbrojnych do uruchomienia i przeprowadzenia mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk tj. zmiany struktur jednostek wojskowych i przejście (dopełnienie) do etatu czasu „W” struktur organizacyjnych w żołnierzy rezerwy, uzbrojenie, wyposażenie, środki transportowe (maszyny) i zapasy. Ponadto wykonanie zadań mobilizacyjnych tj. rozwinięcie mobilizacyjne przydzielonych sił (jednostek wojskowych) oraz zmiany dyslokacji w przypadku zagrożenia.

Zadania te powinny być zaplanowane i zabezpieczone w stałej gotowości bojowej, a permanentne szkolenie z gotowości mobilizacyjnej i bojowej wojsk pozwoli na bezproblemową realizację zadań w przypadku podwyższania gotowości bojowej sił zbrojnych.

Gotowość alarmowa to możliwość sił zbrojnych do wykonania zadań ujętych w planach OWSGB realizowanych w trybie alarmowym w przypadku gwałtownego zagrożenia suwerenności naszego Państwa.

3.3. Prawdopodobne zagrożenia Rzeczypospolitej Polskiej i ich wpływ na gotowość obronną (bojową)

Bezpieczeństwo RP po raz pierwszy od długiego okresu czasu nie jest zagrożone. Jednak mogą to być tylko złudne pozory, przy obecnych możliwościach technicznych sprzętu wojskowego. U podstaw rozwiązywania istotnych problemów bezpieczeństwa leży zatem ocena wszelkich zagrożeń, w tym głównie o charakterze militarnym. Stanowią one podstawę do precyzowania scenariuszy rozwoju sytuacji, które będą miały wpływ na bezpieczeństwo państwa, również i na jego gotowość obronną oraz bojową sił zbrojnych.

W różnych dziedzinach działalności państwa podnoszona będzie gotowość obronna jako przeciwwaga na narastające zagrożenie. Zagrożenie bezpieczeństwa państwa może oznaczać taki proces rozwoju wydarzeń w otoczeniu państwa, który będzie oddziaływał na różne dziedziny życia społeczno-gospodarczego. Wymusza to na władzach politycznych natychmiastowe podejmowanie działań środkami dyplomatycznymi i ekonomicznymi w celu oddalenia zagrożenia lub zmniejszania jego rozmiarów.

Zagrożeń wpływających na żywotne interesy państwa należy poszukiwać w obszarach: społeczno-politycznych, militarnych, ekonomicznych, ekologicznych i innych.

a) Zagrożenia społeczno-polityczne:

- niestabilna sytuacja polityczna na Białorusi, Rosji i na Ukrainie;
- sytuacje konfliktowe w byłej Jugosławii, zwłaszcza na terenie Bośni i Hercegowiny oraz w Kosowie;
- konflikty narodowościowe i etniczne w Czeczenii, Estonii i na Litwie.

Owe zagrożenia mogą doprowadzić do wymuszenia ustępstw politycznych oraz rewizji granic, zmian terytorialnych w celu zaspokojenia wygórowa-

nych żądań grup etnicznych, czy wyznaniowych. Mogą się one urzeczywistniać w rozmieszczeniu na danym obszarze sił zbrojnych w skali wykraczającej poza limity dopuszczone umowami międzynarodowymi, czy też przesunięciami wojsk niezgodnymi z ograniczeniami ustalonymi w ramach przedsięwzięć budowy zaufania i bezpieczeństwa.

b) Zagrożenia militarne we wstępnej swojej fazie powodują sprzeczności w interesach stron, które doprowadzają do konfliktów, a te z kolei mogą spowodować użycie siły. Narastanie zagrożenia militarnego dotyka sfery obronnej państwa i spowoduje ono podnoszenie gotowości bojowej w siłach zbrojnych.

Przy tego typu zagrożeniach istotnymi działaniami będą: terroryzm międzynarodowy i zorganizowana przestępczość, ostatnie lata są nasycone wiadomościami o umiędzynarodowieniu przestępczości zorganizowanej, a wraz z nią pojawiają się zagrożenia wynikające z przemytu narkotyków, sprzedaży środków rozszczepialnych do produkcji broni masowego rażenia. Położenie Polski w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru przechodzącego transformację polityczno-gospodarczą ułatwia zorganizowaną przestępczość. Obszar Polski penetrowany jest przez zorganizowane struktury przestępcze, które niejednokrotnie nawiązują współpracę z rodzimymi grupami przestępczymi.

Terroryzm międzynarodowy może również stanowić czynnik bezpośrednio zagrażający bezpieczeństwu Polski ze względu na nieszczelność granic państwowych i podatny grunt dla rozwijających się przedsiębiorstw (firm) zagranicznych.

Militarne zagrożenia Polski mogą się przejawiać w:

- tworzeniu zgrupowań wojsk i sprzętu w pobliżu granic naszego kraju, naruszających istniejący stosunek sił;

- zaostrzeniu stosunków między Polską i krajami sąsiednimi oraz ingerencją w wewnętrzne sprawy naszego kraju przez inne państwa;
 - naruszeniu przestrzeni powietrznej, obszaru morskiego czy lądowych granic RP;
 - destabilizacji polityczno-wojskowej w państwach sąsiednich;
 - próbie zamachu na budowany ustrój i suwerenność Polski;
 - prowadzeniu przez inne państwa wrogiej polityki informacyjnej dotyczącej bezpieczeństwa i obronności Polski;
 - naruszaniu praw i wolności osobistej człowieka w państwach otaczających Polskę.
- c) Zagrożenia ekonomiczne bezpośrednio wpływają na pozostałe dziedziny działalności państwa. Do najistotniejszych przesłanek tych zagrożeń mogą należeć:
- zadłużenie zewnętrzne (65,5 mld dolarów) i wewnętrzne państwa;
 - uzależnienie od innych państw dostaw surowców strategicznych dla priorytetowych dziedzin gospodarczych (ropa naftowa, gaz ziemny, nowe technologie, itp.);
 - opanowanie przez kapitał zagraniczny ważnych gałęzi gospodarczych, w tym bankowości;
 - niewystarczający stopień zaspokajania potrzeb sił zbrojnych w nowe uzbrojenie, sprzęt techniczny i części zamienne;
 - obniżenie zapasów mobilizacyjnych w zasobach gospodarki i w siłach zbrojnych;
 - wpływ „szarej strefy” na działalność gospodarczą państwa.

Coroczne zmniejszanie środków finansowych na zakup nowego uzbrojenia powoduje obniżanie poziomu produkcji zbrojeniowej, opóźnia przebrojenie wojsk i wpływa na utrzymanie przez nich gotowości bojowej.

d) Zagrożenia ekologiczne.

Do szczególnych rodzajów zagrożeń ekologicznych, które będą miały bezpośredni, jak i pośredni wpływ na społeczeństwo, gospodarkę, ale i również na siły zbrojne i ich system gotowości bojowej możemy zaliczyć takie jak:

- zagrożenia wywołane siłami natury, długotrwałe i intensywne opady śniegu i deszczu, powodujące powodzie oraz długotrwałe susze, silne mrozy, huragany i bardzo silne wiatry, a także wyładowania atmosferyczne mogące być przyczyną rozległych pożarów;
- zagrożenia promieniotwórcze, wynikające z niekontrolowanego transferu do Polski lub przez jej terytorium materiałów i urządzeń jądrowych lub też odpadów nuklearnych, a w ich wyniku skażenie ludzi i środowiska;
- awarie, a wyniku czego może nastąpić niekontrolowane uwolnienie toksycznych środków przemysłowych;
- pożary obiektów przemysłowych posiadających w swoich zasobach toksyczne środki przemysłowe;
- pożary na dużych przestrzeniach w strukturach zurbanizowanych miast oraz dużych kompleksów leśnych;
- grupa zagrożeń wynikających z rozwoju cywilizacyjnego społeczeństwa (zanieczyszczenia powietrza, ziemi, wód gruntowych i rzek oraz jezior, zagrożenia biologiczne i epidemiologiczne).

Źródłem zagrożeń wywołanych przez człowieka i siły natury są pożary miast, osiedli i wsi oraz kompleksów leśnych powodowane przez:

- podpalenia (około 35% z ogólnej liczby pożarów);

- nieostrożności osób dorosłych (około 25%);
- wady urządzeń elektrycznych i gazowych (około 10%).

Niebezpieczeństwo podwójnego lub wielokierunkowego zagrożenia niosą za sobą pożary obiektów przemysłowych posiadających w swoich zasobach produkcyjnych toksyczne środki przemysłowe. Szczególnie niebezpiecznymi substancjami dla życia i zdrowia ludzi są: amoniak, bromowodór, chlor, chlorek winylu, czteroetylenek ołowiu, dwutlenek siarki, fluor i fosgen (tlenochlorek węgla), kwas sulfonowy, kwas cjanowodorowy i jego roztwory, oleum, siarkowodór i tlenek etylenu.

Poważnym zagrożeniem dla życia ludzkiego, w tym również dla życia żołnierzy, mimo, że są wyposażeni są oni w indywidualne środki ochrony, które nie w pełni zabezpieczają przed takimi środkami jak: amoniak, tlenek etylenu, tlenek węgla, ditlenek siarki, fosgen, fluowodór, chlor, cjanowodór i siarkowodór.

Na obszarze terytorium Polski wg stanu z 1995 roku zarejestrowano 1815 przypadków produkcji lub wykorzystania substancji niebezpiecznych. W posiadaniu ich znajdowało się 855 podmiotów gospodarczych usytuowanych w 397 miejscowościach. W stacjonarnych zbiornikach i instalacjach znajdowało się prawie 411.000 ton substancji niebezpiecznych. Ogółem na terytorium naszego kraju zgromadzono 54.000 ton toksycznych środków przemysłowych, co stanowi 13% ogółu zgromadzonych substancji niebezpiecznych.

Głównym źródłem zagrożenia dla wojsk są trzy środki z grupy toksycznej, takie jak: amoniak, chlor i ditlenek siarki. Amoniak jest najczęściej stosowanym środkiem, znajduje się on w 495 obiektach przemysłowych, co stanowi 76,15% ogółu obiektów. Chlor występuje w 109 obiektach, co stanowi 16,77%, a ditlenek siarki w 27 obiektach przemysłowych, co wynosi 4,15%.

Położenie obiektów z niebezpiecznymi toksycznymi środkami przemysłowymi o znaczeniu strategicznym dla sił zbrojnych są znaczne. W wypadku awarii, czy działań dywersyjnych oraz selektywnych uderzeń przeciwnika na te obiekty przemysłowe należy zaplanować drogi obejścia.

Zagrożeniem szczególnie niebezpiecznym dla sił zbrojnych, a w szczególności dla gotowości mobilizacyjnej i bojowej wojsk jest niekontrolowany przejazd lub transfer przez terytorium Polski materiałów radioaktywnych o dużym stopniu szkodliwości dla człowieka i środowiska oraz zagrożenie radiologiczne naszego terytorium. Powodem tego jest zły stan techniczny reaktorów jądrowych, szczególnie produkcji radzieckiej pracujących na Białorusi, Ukrainie, w Czechach i Słowacji znajdujących się w odległości 300 km od granic Polski. Najbliższa w Czechach – Dukowany 122 km od naszej granicy.

Według raportu opracowanego przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej w 1999 roku pięć elektrowni nie spełniało parametrów bezwzględniego bezpieczeństwa (Bakunice – Słowacja, Dukowany – Czechy, Kozłoduj – Bułgaria oraz w Kole i Woroneżu – WNP, nie wspominając o elektrowni w Czarnobyli⁴⁴).

Niebezpiecznym zespołem zagrożeń, które oddziałują na ludność w sposób utajniony, w tym również na stany osobowe sił zbrojnych jest emisja zanieczyszczeń i substancji trujących w rejonach dużego uprzemysłowienia takich województw jak śląskie, wielkopolskie (rejon Konina), dolnośląskie (rejon Wałbrzycha i Jeleniej Góry), podkarpackie (Tarnobrzeg i okolice), lubelskie (Puławy), mazowieckie (Płock), kujawsko-pomorskie (Włocławek), zachodnio-pomorskie (Police).

W fabrykach, ośrodkach przemysłowych i elektrowniach emitowane jest również do atmosfery prawie 2,0 mln ton pyłów i 3,0 mln ton dwutlenku siarki

⁴⁴ M. Jurkowski, Organizacja, cele i zadania wyspecjalizowanych służb Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki na obywateli zagrożeń radiacyjnych, V Międzynarodowe Forum Ratownictwa – materiały, s. 65-68.

oraz 1,1 mln ton dwutlenku azotu. Należy stwierdzić, że około 50% czystej siarki i 80% tlenków azotu osiada na terytorium wskutek transgresji z państw ościennych takich jak: Czechy, Słowacja, Niemcy.

Zagrożenia ekologiczne, zwłaszcza takie jak klęski żywiołowe są dużym wyzwaniem dla sił zbrojnych. Mają one możliwość wzięcia udziału w zwalczaniu zagrożeń niemilitarnych i osiągania gotowości alarmowej do podjęcia działań.

Wybrane zagadnienia wpływające na bezpieczeństwo państwa mogą stanowić podstawę do wygenerowania możliwych wariantów (scenariuszy) użycia sił zbrojnych.

Najistotniejszym będzie wariant (scenariusz) dotyczący wybuchu wojny powszechnej (mało realny) lub konfliktu lokalnego, jako najbardziej prawdopodobnego. Nasze siły zbrojne są i będą przygotowane do osiągania gotowości do działań (poprzedzone mobilizacyjnym rozwijaniem i podwyższaniem gotowości bojowej).

Drugi wariant (scenariusz) może dotyczyć udziału sił zbrojnych (wydzielonej części) w mogących wystąpić kryzysach, wywołanych wewnętrznymi lub zewnętrznymi przyczynami⁴⁵.

Stosownie do tych dwu wariantów (scenariuszy) użycia sił zbrojnych jawi się pytanie, jak podnosić ich gotowość bojową?

3.4. Zakres podnoszenia gotowości bojowej sił zbrojnych

Podnoszenie gotowości obronnej w państwie i bojowej w siłach zbrojnych będzie wymuszane przez narastanie sytuacji kryzysowych powodujących zagrożenie dla jego bezpieczeństwa. Kryzys oznacza taki proces rozwoju wydarzeń

⁴⁵ Kryzysy mogą dotyczyć problemów społeczno-politycznych Polski lub mogącej się pojawić destabilizacji w pobliżu granic RP – przypis autora

wewnętrznych i w otoczeniu państwa, które mogą stanowić zagrożenie dla jego żywotnych interesów. Dlatego też to zagrożenie wymusza na władzach politycznych natychmiastowe podejmowanie działań środkami dyplomatycznymi i ekonomicznymi, a jeżeli te okażą się mało skuteczne to należy sięgnąć po siły militarne w celu zażegnania lub zmniejszenia jego rozmiarów.

Podnoszenie gotowości obronnej i bojowej ma przede wszystkim na celu odstraszyć agresora i wówczas straty we wszystkich dziedzinach będą mniejsze (w dziedzinie: politycznej, ekonomicznej, społecznej czy militarnej). Jeżeli ten zabieg odstraszenia nie odniesie pożądanego skutku zajdzie potrzeba podnoszenia gotowości bojowej w siłach zbrojnych.

Siły zbrojne osiągać będą wyższe stany gotowości bojowej w trzech wariantach zależnych od rozwoju sytuacji polityczno-militarnej lub zagrożeń pozamilitarnych:

- 1) całością sił zbrojnych stopniowo w zależności od zagrożenia;
- 2) całością sił zbrojnych w przypadku gwałtownej napaści lub szybkiego rozwoju niekorzystnych zjawisk konfliktu polityczno-militarnego, o dużym i średnim nasileniu w trybie skróconym (alarmowym) w dwóch wariantach:
 - a) poprzez przechodzenie przez kolejne wyższe stany gotowości bojowej;
 - b) z pominięciem pośrednich stanów gotowości bojowej tj. przejście ze stałej gotowości bojowej (StGB) do pełnej gotowości bojowej (PłGB).

Wariant pierwszy będzie polegał na maksymalnym skróceniu mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych dla wszystkich jednostek posiadających wysokie stany osobowe i uzbrojenia w czasie pokoju i przeprowadzenie mobilizacji własnej tj. uzupełnienie jednostek do etatu „W” w stanie podwyższonej gotowości bojowej i gotowości zagrożenia wojennego. Jednostki mobilizowane będą formowane i uzupełniane w pełnej gotowości bojowej. Następnie jednostki o wysokim stopniu ukończenia w skróconym czasie

tj. w gotowości zagrożenie wojenne i pełnej gotowości bojowej osiągną gotowość do podjęcia działań (załącznik 9).

Wariant drugi to dla całych sił zbrojnych w sposób skrócony realizacji czynności związanych z mobilizacyjnym rozwinięciem jednostek wojskowych. Natychmiastowe przejście do pełnej gotowości bojowej wojsk, po ich rozwinięciu mobilizacyjnym i w sposób skrócony zrealizowanie zgrywania bojowego, aby jak najszybciej być gotowym do podjęcia działań (załącznik 10).

3) częścią sił zbrojnych lub wybranych elementów w zależności od sytuacji i potrzeb w sposób jawny lub skryty połączony z mobilizacyjnym rozwinięciem tzw. sposób selektywny (załącznik 11).

Wariant ten realizowany powinien być na hasło po wcześniejszym opracowaniu scenariuszy zagrożeń oraz kierunków i wariantów reagowania (użycia sił i środków sił zbrojnych).

Zakres czynności realizowanych w tej gotowości to następujące przedsięwzięcia takie jak:

- zaplanowanie i zorganizowanie na wysokim poziomie przedsięwzięć mobilizacyjnych;
- właściwe zaplanowanie uzupełnienia potrzeb mobilizacyjnych stanami osobowymi, środkami transportowymi i maszynami;
- poziom przygotowania rezerw osobowych;
- pełne logistyczne zabezpieczenie mobilizacji sił zbrojnych.

Realizację podwyższania gotowości bojowej przez siły zbrojne należy rozpocząć od utrzymania podstawowych parametrów stałej gotowości bojowej w zakresie:

- wymaganych stanów osobowych w poszczególnych grupach jednostek wojskowych;

- wymaganych normami stanów uzbrojenia, środków transportowych i wyposażenia.

Podwyższanie gotowości bojowej będzie zależało od zaistniałego konfliktu polityczno-militarnego oraz kierunku i siły (wielkości) tego zagrożenia. Czynnikiem tego procesu powinny być warunki w jakich będzie uruchamiany proces OWSGB wojsk oraz proces realizacji przejścia ze stałej gotowości bojowej w sposób lawinowy lub z pominięciem stanów pośrednich. W czasie uruchamiania procesu decydującym czynnikiem będzie sprawny i niezawodny system alarmowania sił zbrojnych całych lub poszczególnych jego segmentów. Nie może być to system, którego w sposób prosty można zakłócić jego funkcjonowanie, gdyż może dojść do sytuacji nie przekazania sygnału o podwyższaniu gotowości bojowej poszczególnych jednostek wojskowych. System ten powinien być kodowany i dublowany 2 – 3 krotnie, aby bez przeszkód dotarł do wszystkich adresatów.

Drugim istotnym czynnikiem, który wpływa na poziom skuteczności i niezawodności realizacji procesu OWSGB sił zbrojnych to organy dowodzenia, przygotowane profesjonalnie do realizacji zadań oraz aktualna dokumentacja mobilizacyjna i OWSGB.

Trzeci czynnik to kompleksowo zaplanowany i dobrze zrealizowany proces mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych. W tym należy uwzględnić uzupełnienie stanami osobowymi, środkami transportowymi (maszynami). Wariant mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych zależny będzie od zaistniałej sytuacji i dlatego też wojska powinny mieć przygotowane harmonogramy mobilizacyjnego rozwinięcia w sposób wariantowy (załącznik 12).

Czwartym i jednym z decydujących czynników jest czas na osiągnięcie gotowości do działań (zgrywanie bojowe na szczeblu plutonu, kompanii, batalionu i brygady). Zgrywanie bojowe zależne będzie od stopnia ukończenia stanem osobowym jednostek w czasie pokoju. Jednostki wojskowe, które

posiadają niskie stany osobowe w czasie pokoju muszą przejść zgrywanie bojowe w czasie dłuższym tj. od 30 ÷ 40 dni. Natomiast te jednostki, które posiadają w czasie pokoju wysokie stany osobowe zgrywanie bojowe przechodzą w czasie krótszym (do 20 dni).

W przypadku gwałtownej napaści lub szybkiej, niekorzystnej sytuacji polityczno-militarnej w bezpośrednim sąsiedztwie naszych granic wojska będą mobilizacyjnie rozwijać się i zgrywać bojowo w czasach skróconych, co będzie uwidocznione w harmonogramach osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej.

Wnioski:

Podsumowując działania dostosowawcze narodowego systemu gotowości bojowej do standardów obowiązujących w NATO należy:

- normować prawo przyjmując przez Parlament pakiet ustaw o wyższych stanach gotowości obronnej (o stanie klęski żywiołowej, stanie wyjątkowym i wojennym);
- dostosować procedury, jednostki, systemy, które będą realizowały zadania w ramach działań sojuszniczych;
- utrzymywać wysoką interoperacyjność, kompatybilność i jednolitość procedur, systemów dowodzenia, uzbrojenia i zabezpieczenia logistycznego jednostek działających w strukturach sił NATO.

Determinantami, które będą decydowały o utrzymaniu wysokiego stopnia stałej gotowości bojowej i osiągnięcia WSGB to:

- 1) utrzymywanie na wysokim poziomie parametrów stałej gotowości bojowej tj.:
- wymagań dotyczących utrzymania na wymaganym poziomie dobrze wyszkolonych stanów osobowych;

- wysokich reżimów utrzymania w pełnej sprawności uzbrojenia, środków transportowych i wyposażenia;
- kompleksowego zabezpieczenia logistycznego i zapasów dla wojsk (jednostek wojskowych).

2) bezkolizyjne podwyższanie gotowości bojowej wojsk (sił zbrojnych), a w tym:

- niezawodny sposób alarmowania;
- wariantowy sposób mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk;
- sprawne przejście po zakończeniu mobilizacji do zgrywania bojowego w wariacie normalnych i skróconego czasu zgrywania bojowego w przypadku gwałtownej napaści nieprzyjaciela lub szybkiego rozwoju niekorzystnej sytuacji polityczno-militarnej w strefie nadgranicznej.

W czasie zaistnienia niekorzystnej sytuacji polityczno-militarno – kryzysowej lub wystąpienia zagrożeń niemilitarnych na dużą skalę (powodzie, śnieżyce, skażenia TSP itp.) siły zbrojne posiadające zachowany i zabezpieczony wysoki stopień stałej gotowości bojowej będą mogły w wariantowy sposób przejść do wyższych stanów gotowości bojowej, co zaowocuje wysokim poziomem zdolności wojsk do podjęcia działań w każdych warunkach oraz realizowaniem przedsięwzięć w nakazanym czasie.

ZAKOŃCZENIE

Drugi etap badań w niniejszym temacie obejmował problemy dotyczące istoty sił zbrojnych w wymiarze dotyczącym:

- różnych aspektów zadań dla sił zbrojnych w tym sposobów ich użycia i obszarów działania;
- tworzenia modelu organizacyjnego całości sił zbrojnych, a głównie wojsk lądowych w ujęciu hierarchizacji struktur organizacyjnych i ich oceny stosownie do założonych zadań;
- możliwości utrzymania gotowości bojowej przez siły zbrojne i zakresu jej podnoszenia, w aspekcie założonych wariantów ich użycia, w tym również zaproponowanie wstępnych standardów gotowości bojowej.

Przeprowadzone w opracowaniu badania upoważniają zespół autorski do stwierdzenia, że zastosowane metody umożliwiły zrealizowanie założonego celu badawczego – jakim było wygenerowanie modelu(i) organizacyjnego(ych) wojsk lądowych zdolnych do utrzymania i osiągania gotowości bojowej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa oraz rozwiązanie problemu badawczego i udzielenie odpowiedzi na pomocnicze pytania badawcze.

Pierwszy problem dotyczący zadań dla Sił Zbrojnych RP w układzie narodowym i sojuszniczym można było stosunkowo łatwo rozwiązać, ponieważ obowiązujący dokument normatywny jakim jest „Strategia obronności RP” precyzuje trzy zasadnicze zadania dla naszych sił zbrojnych. Szersza analiza tych zadań umożliwiła określenie sposobów użycia sił zbrojnych oraz obszaru działania w pojęciu terytorium i w pojęciu urzeczywistniania funkcji wewnętrznej w państwie przez siły zbrojne.

Wynikiem analiz zadaniowych z ich całym otoczeniem było opracowanie koncepcji modelu organizacyjnego sił zbrojnych, w tym głównie wojsk

lądowych. Wydaje potwierdzać się wizja organizacji wojsk lądowych w docelowej ich strukturze organizacyjnej w oparciu o odpowiednio usamodzielnione brygady ogólnowojskowe, aeromobilne, wielonarodowe i specjalistyczne jako ZT, podporządkowane bezpośrednio pod dowództwa korpusów (narodowe i wielonarodowe), w pierwszym etapie z pominięciem szczebla dywizyjnego i w kolejnym etapie bez szczebla korpuśnego.

Zwieńczeniem badań było rozpatrzenie możliwości utrzymania gotowości bojowej i jej osiągnięcie, kiedy zaistnieje taka sytuacja. W tym obszarze pojawiły się trudności dotyczące normalizacji działań sił zbrojnych związanych z osiągnięciem gotowości bojowej. Pewne zapisy instrukcyjne i dokumenty wykonawcze zostały wdrożone bez głębszych analiz i skutków finansowych po ich urzeczywistnieniu. Szczególnie dotyczy to podziału jednostek wojskowych aż na 10 kategorii, którym przypisano możliwy stopień rozwinięcia w czasie pokoju i bardzo rozpięty wachlarz terminów na osiąganie gotowości do działań od dwóch dni do roku czasu. Te problemy należą do nierozwiązanych w naszych Siłach Zbrojnych, których liczebność ciągle maleje na czas pokoju i wojny, kosztem uzawodowienia, profesjonalizacji i wprowadzenia nowych generacji uzbrojenia oraz sprzętu wojskowego na ich wyposażenie.

Zespół autorski jest w pełni świadomy, że trudne problemy organizacyjne sił zbrojnych wymagają prowadzenia szeregu badań interdyscyplinarnych, w których najistotniejszym będzie zbadanie uwarunkowań z dziedziny ekonomicznej, bez których dalsze rozważania zostaną tylko założeniami na poziomie hipotez. Dlatego też należy „małymi krokami” dokumentować możliwości ekonomiczne państwa w sferze obronności, a głównie organizacyjnej naszych Sił Zbrojnych.

Kolejny trzeci etap badań „GOP – 2002” będzie ukierunkowany na weryfikację przyjętej koncepcji organizacyjnej Sił Zbrojnych RP, a w szczególności ich wojsk lądowych oraz na opracowaniu nowych zasad utrzymania i osiągania

gotowości bojowej przez Siły Zbrojne RP, czyli naszych standardów w tej problematyce.

Idzie o to, aby proponowane modele organizacyjne wojsk lądowych mogły być poddane weryfikacji praktycznej, a w jej wyniku stać się fundamentem do zbudowania podstawowych związków taktycznych wojsk lądowych jakimi powinny być brygady: aeromobilne, wielonarodowe, lekkie do działań humanitarnych.

Warszawa, czerwiec 2001 r.

BIBLIOGRAFIA:

- Babula J., Systemy mobilizacyjne sił zbrojnych, Bellona, Warszawa 1995.
- Babula J., Wojsko Polskie 1945-1989. Próba analizy operacyjnej, Bellona, Warszawa 1993.
- Badania WIBS, Polska Zbrojna nr 21/1997.
- Balcerowicz B., Dwa grosze, Polska Zbrojna nr 51/1997.
- Balcerowicz B., Sojusz a obrona narodowa, Bellona, Warszawa 1999.
- Biuro do Spraw Narkotyków KG Policji. Raport Komisji o przeciwdziałaniu narkomanii za 1999 rok.
- Boroń J., Implementacja traktatu CFE przez Polskę w zakresie redukcji uzbrojenia jako wkład Polski w budowę bezpiecznej Europy, praca studyjna, AON, Warszawa 1997.
- Cieślarczyk M., Psychospołeczne i organizacyjne elementy bezpieczeństwa, Warszawa 1997.
- Dolecki S., Dwugłowy smok, Fakty nr 41/98.
- Fiedor J., Koncepcja systemu rozwoju uzbrojenia i sprzętu wojskowego dla potrzeb SZ RP, praca studyjna, AON, Warszawa 1999.
- Firlej E., Ekonomiczno-finansowe uwarunkowania integracji Polski z NATO, Myśl Wojskowa nr 3/1997.
- Gągor F., Paszkowski K., Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP, Toruń 1999.
- Górski J., Wpływ jednolitej struktury organizacyjnej dywizji na przeznaczenie, skład i sposób użycia elementów ugrupowania bojowego w obronie, praca dyplomowa, AON, Warszawa 1992.
- Grabowski T., Tryliony zachodu warte, Warszawa 1996.
- Instrukcja mobilizacyjna Sił Zbrojnych RP, Sztab Generalny WP, Warszawa 1999 r.
- Instrukcja o gotowości bojowej wojsk cz. I. – szczebel operacyjny, Sztab Generalny WP, Warszawa 1992 r.
- Instrukcja o gotowości bojowej wojsk cz. II. – szczebel taktyczny, Sztab Generalny WP, Warszawa 1992 r.
- Instrukcja o gotowości bojowej wojsk, Sztab Generalny WP 1999 r.
- Instrukcja o gotowości bojowej wojsk, Sztab Generalny WP, Warszawa 1995 r.
- Jakoniuk R., Wydatki obronne Polski, Zeszyt Problematyki TWO nr 1/2000.

- Jurkowski M., Organizacja, cele i zadania wyspecjalizowanych służb Prezesa Państwowej Agencji Atomistyki, V Międzynarodowe Forum Ratownictwa – materiały.
- Kaleta Wł., Formacja szczególnej potrzeby, Polska Zbrojna nr 2/2000.
- Koziej St., Koncepcja struktury Wojsk Lądowych, AON, Warszawa 1992.
- Koziej St., Oblicza jakości, Polska Zbrojna nr 21/2000.
- Kuleta W., Kwadratura czterech kółek, Polska Zbrojna nr 20/1998.
- Miłkowski M., Piwowski L., Toksyczne środki przemysłowe, Warszawa 1993.
- Nowak J., Solacz J., Wpływ skażenia środkami przemysłowymi na działanie bojowe wojsk na obszarze RP, Warszawa 1997.
- Poniedziałki A., Polskie reformy wojskowe w latach 1989-96 w aspekcie wejścia do NATO, praca studyjna, AON, Warszawa 1997.
- Rakowski J., Struktura organizacyjna dywizji zmechanizowanej i bazy materiałowo-technicznej, AON, Warszawa 1989.
- Rakowski J., Struktura organizacyjna dywizji zmechanizowanej, brygady piechoty górskiej, brygady desantowo-szturmowej, AON, Warszawa 1994.
- Rokicki S., System bezpieczeństwa Polski pk. Bezpieczeństwo psychospołeczne, cz. I., Warszawa AON 1992.
- Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej, materiał studyjny, AON/Szt.Gen., Warszawa 1994.
- Słownik terminów w zakresie bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 1996.
- Sobótka M., Nowa koncepcja traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, praca studyjna, AON, Warszawa 1999.
- Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2000 r.
- Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej, MON, Warszawa 2000.
- System bezpieczeństwa Polski pk. „Bezpieczeństwo”, AON 1998.
- Szelestowska K., Dwójka z wypełniania zobowiązań, Warszawa 2000.
- Terlecki O., Z dziejów drugiej RP, Kraków 1985.
- Tezy założeń do kompleksowej przebudowy, utrzymania oraz doskonalenia systemu obronności RP, MON, Warszawa grudzień 1999.
- Tomczak S., Uruchomienie i kierowanie procesem podwyższania gotowości obronnej państwa, Myśl Wojskowa (tajna) nr 2, Warszawa 1994.

Uchwała KOK nr 01/75 z dnia 17.04.1975 r. w sprawie gotowości obronnej RP (znowelizowana 2.06.1997 r. – obwieszczenie sekretarza KOK – Biuletyn KOK nr 2 z 1997 r.)

Ustawa z dnia 30.05.1996 r. o rezerwach państwowych oraz o obowiązkowych zapasach paliw (Dz. U. nr 90 z 26.07.1996 r.).

Warszawski R., Aspekty ekonomiczne i prawne przystąpienia Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego, *Myśl Wojskowa* nr 1/1999.

Wojnarowski J., Utrzymanie i podnoszenie gotowości obronnej państwa w sytuacjach kryzysowych, AON, Warszawa 2001.

Wojnarowski J., Gotowość obronna państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2000.

Wojnarowski J., Mobilizacja Sił Zbrojnych RP, Bellona, Warszawa 2000.

Wojnarowski J., Skład wojsk okręgu administracyjno-logistycznego i OT, AON, Warszawa 1993.

Wojska Lądowe w systemie obronnym kraju, praca naukowo-badawcza, AON (WWLąd), Warszawa 1997.

Wyszczelski L., Historia myśli wojskowej, Bellona, Warszawa 2000.

Wytyczne Ministra Obrony Narodowej do planowania i programowania obronnego w resorcie Obrony Narodowej na lata 2000-2006, MON, Warszawa 1999.

Zalewski Z., Nowy wymiar Wojsk Lądowych, *Myśl Wojskowa* 4/1999.

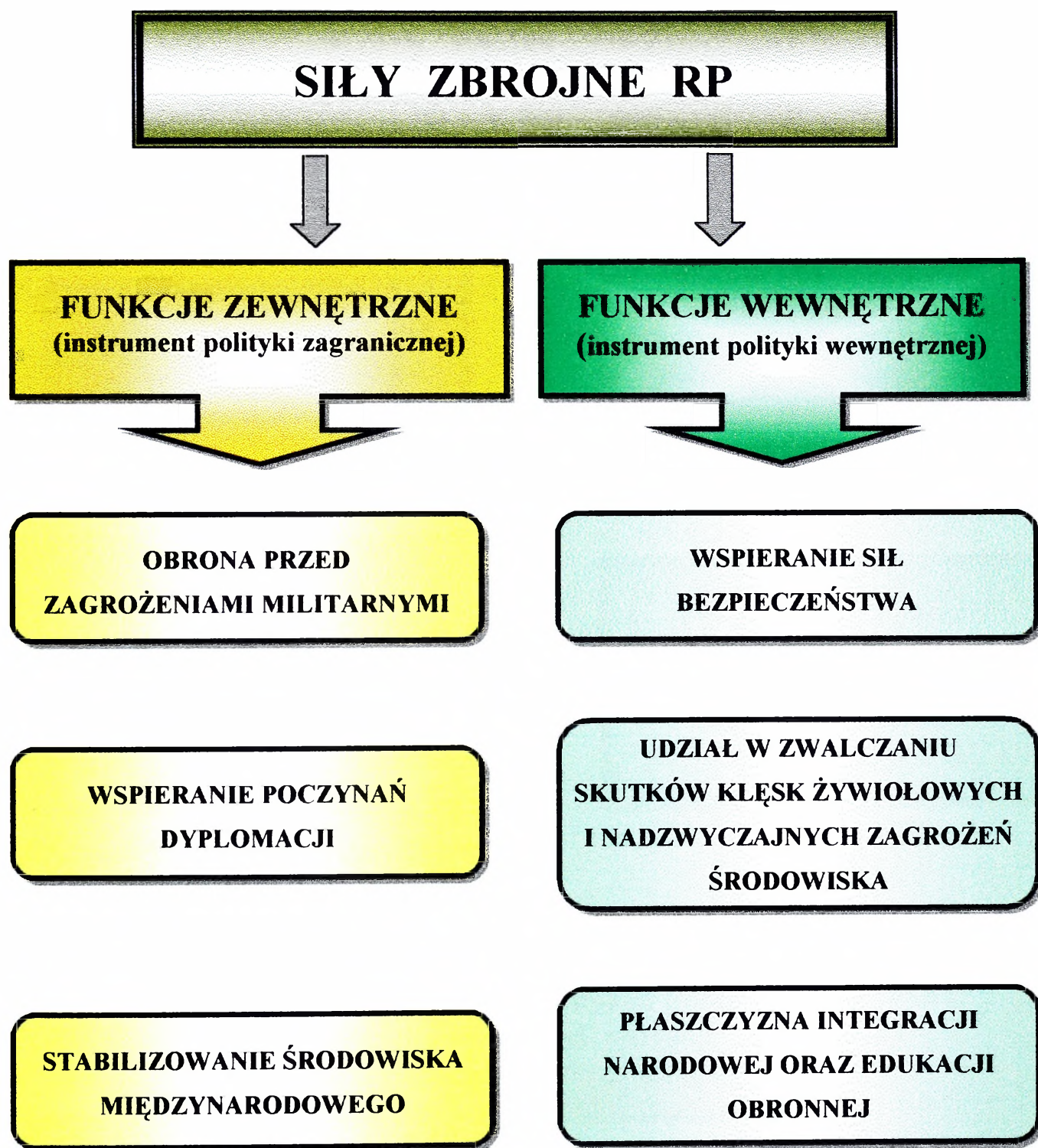
Założenia do kompleksowej przebudowy, utrzymywania oraz doskonalenia systemu obronności RP, wytyczne Rady Ministrów, Warszawa listopad 1999 r.

Założenia do opracowania programu rozwoju SZ RP, MON, Warszawa 2000.

Zapart L., Psychospołeczne uwarunkowania samowolnych oddaleń żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, Warszawa 1998.

ZAŁĄCZNIKI

Funkcje Sił Zbrojnych RP

opracował: J. Wojnarowski, AON

Funkcje Sił Zbrojnych (wg R. Szeremietiewa)

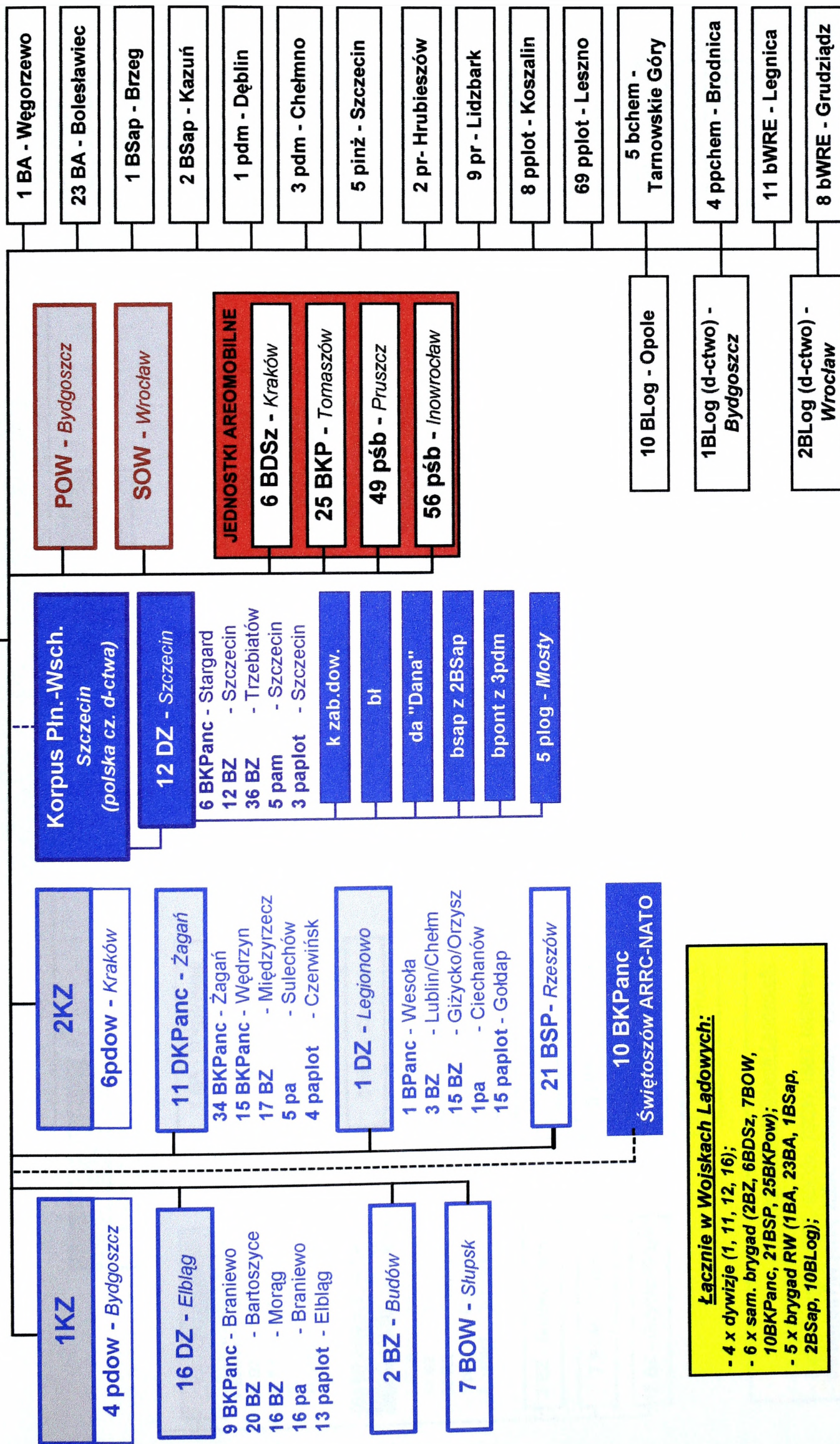
opracował: J. Wojnarowski, AON

Przeznaczenie jednostek gotowości operacyjnej Wojsk Lądowych SZ RP

JEDNOSTKI	MSD	PRZEZNACZENIE
12 DZ 6 BKPanc	Szczecin	Korpus Płn.-Wsch. (porozumienie Duńsko-Niemiecko-Polskie, dowodzenie kadencyjne) do Sił Reagowania NATO
10 BKPanc	Świętoszów	Siły Reagowania NATO – ARRC” (w składzie 7DPanc RFN)
7 BOW	Ślupsk	Siły Reagowania UE (EUROKORPUS) – got. 2003 r. Siły: 100 000 żołnierzy (w tym 60 000 SSR); 400 samolotów; 100 okrętów; Termin osiągnięcia got. do działań – 60 dni. Możliwość prowadzenia operacji – 1 rok.
wydz. batalion z 21 BSP	Rzeszów	Brygada Szybkiego Reagowania podległa NATO lub UE (bataliony: Słowacja, Czechy i Polska)
16 bpd (6 BDSz) 18 bdsz (6 BDSz) 25 BKP (7 bkpow) Szpital Operacji Pokojowych	Kraków Bielsko-Biała Tomaszów	Siły Reagowania RP (do operacji pokojowych i utrzymania międzynarodowego bezpieczeństwa) w ramach sił UZE
4 pplot kWRE bas z 23 BA ksap z 3psap TZDP	Czerwińsk Hrubieszów Bolesławiec Chelmno DWŁąd	Siły Reagowania w ramach osłony strategicznej RP
wydz. batalion zmechanizowany		Wielonarodowa Brygada Szybkiego Rozwinięcia ONZ - SHIRBRIG (Polska, Dania, Austria, Kanada, Argentyna, Holandia, Włochy, Szwecja, Rumunia, Norwegia), gotowość do działań 21-30 dni.
LITPOLBAT	Orzysz	Polsko-Litewski batalion sił pokojowych – 435 żołnierzy z 15 DZ (4BKPanc)
POLUKRBAT	Rzeszów	Polsko-Ukraiński batalion sił pokojowych – 391 żołnierzy z 21 BSP

źródło: opracowanie własne

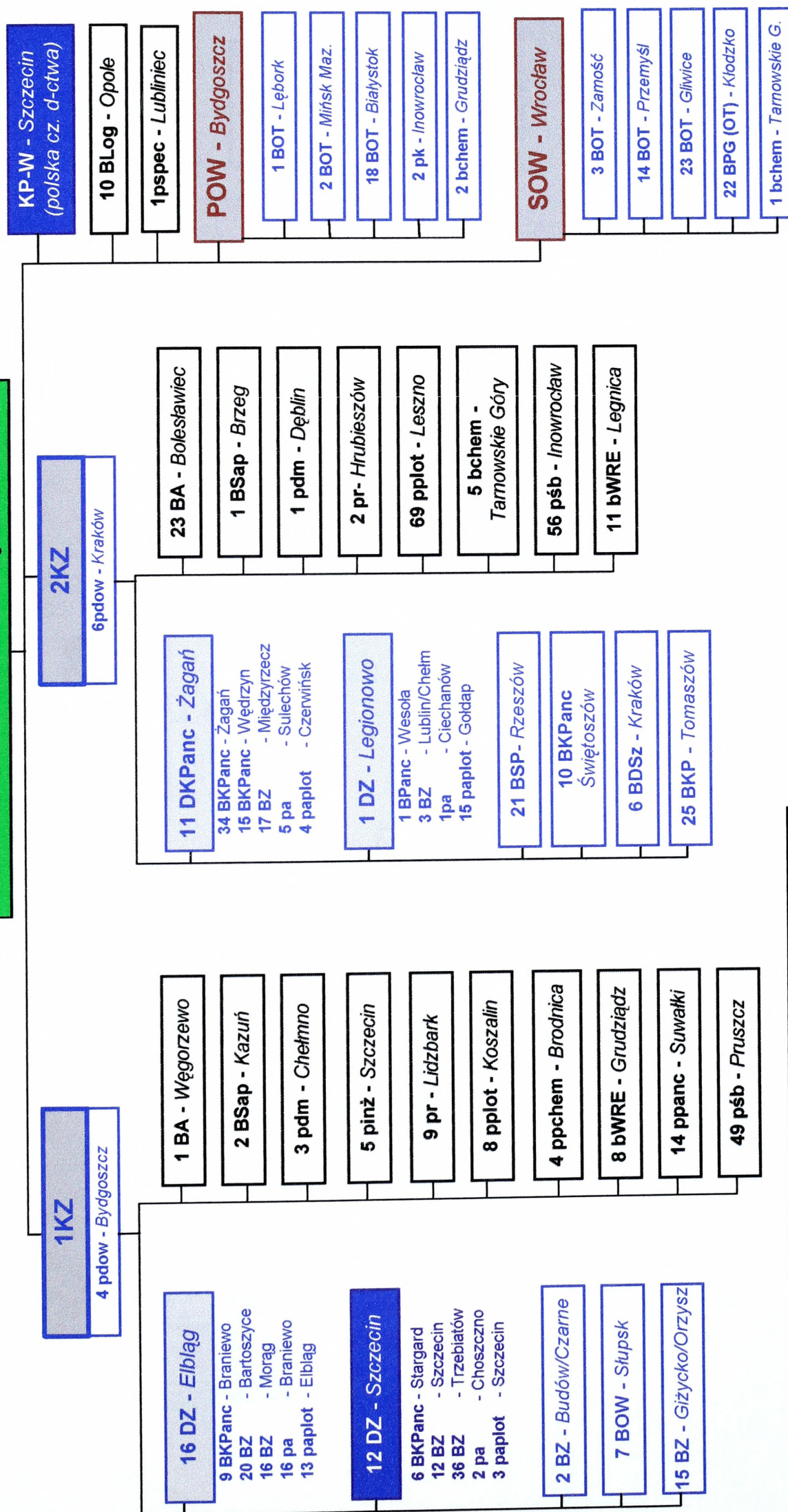
DOWÓDZTWO WOJSK LĄDOWYCH

Łącznie w Wojskach Lądowych:
 - 4 x dywizje (1, 11, 12, 16);
 - 6 x sam. brygad (2BZ, 6BDSz, 7BOW, 10BKPanc, 21BSP, 25BKPow);
 - 5 x brygad RW (1BA, 23BA, 1BSap, 2BSap, 10BLog);

(Źródło: opracowanie własne).

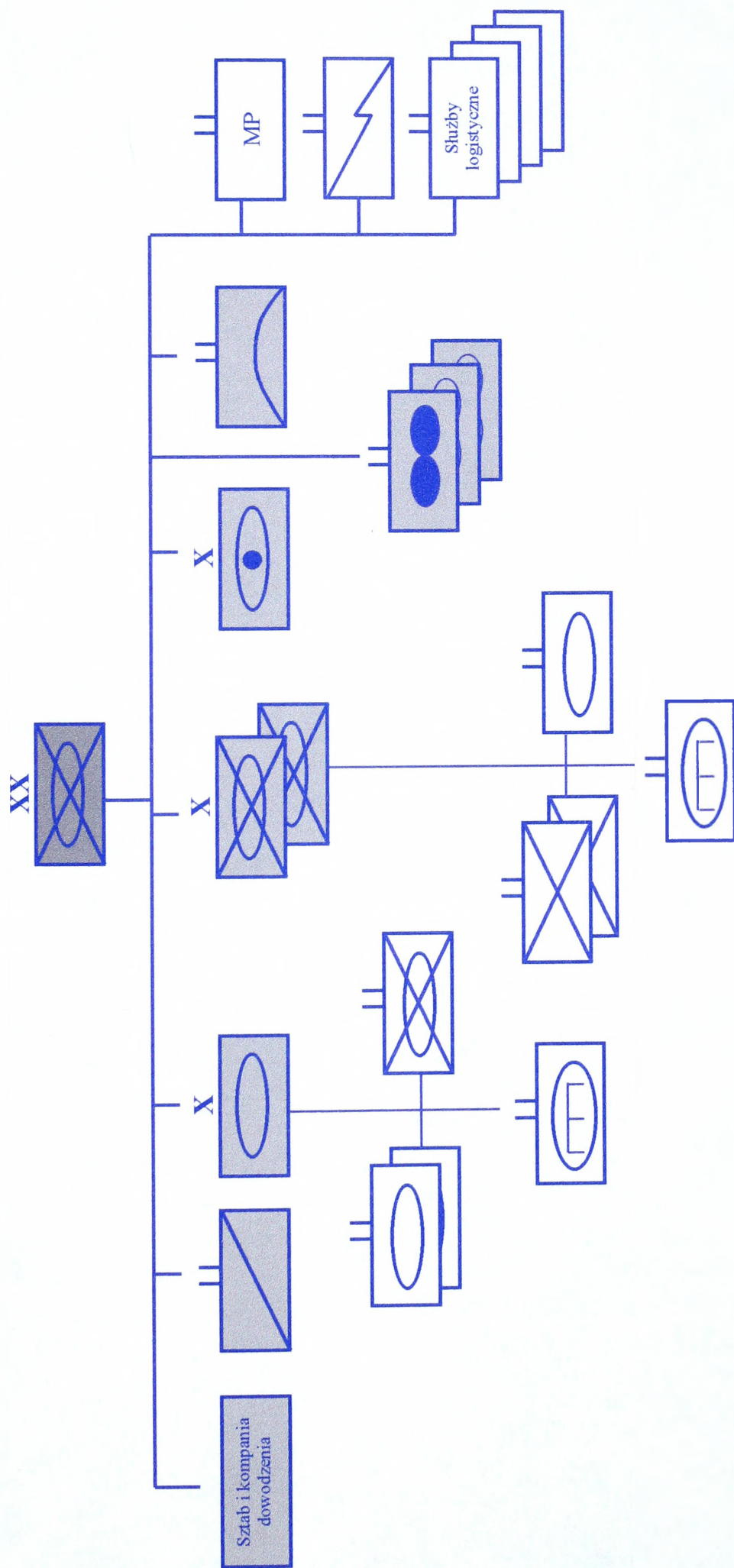
Model wojsk lądowych 2006 (czas "P") - wariant II

DOWÓDZTWO WOJSK LĄDOWYCH**Łącznie w Wojskach Lądowych:**

- 4 x dywizje (1, 11, 12, 16);
- 7 x sam. brygad (2BZ, 6BDSz, 7BOW, 15BZ, 10BKPanc, 21BSP, 25 BKPow);
- 5 x brygad RW (1BA, 23BA, 1BSap, 2BSap, 10BLog);

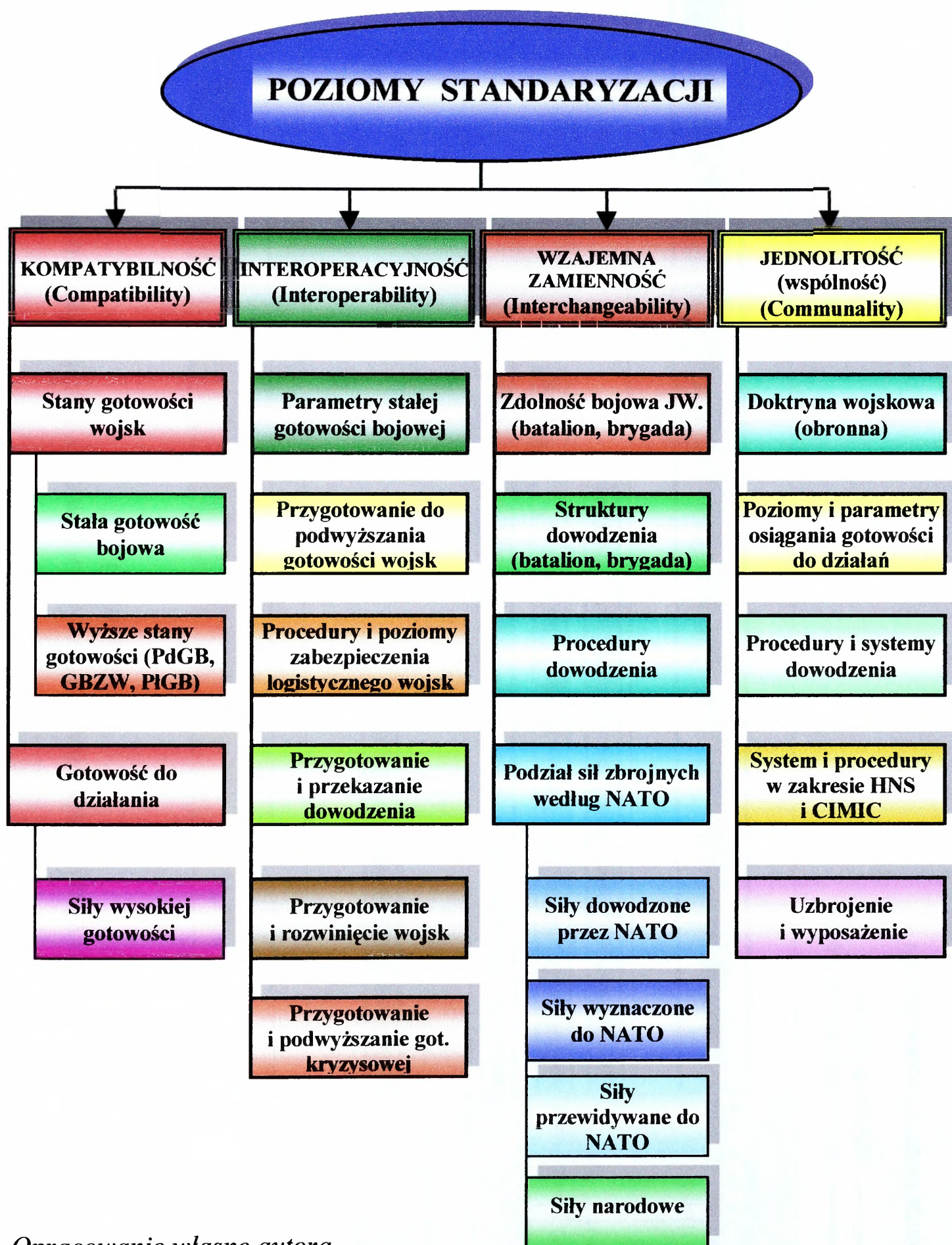
(Źródło: opracowanie własne)

Organizacja dywizji USA – typ XXI

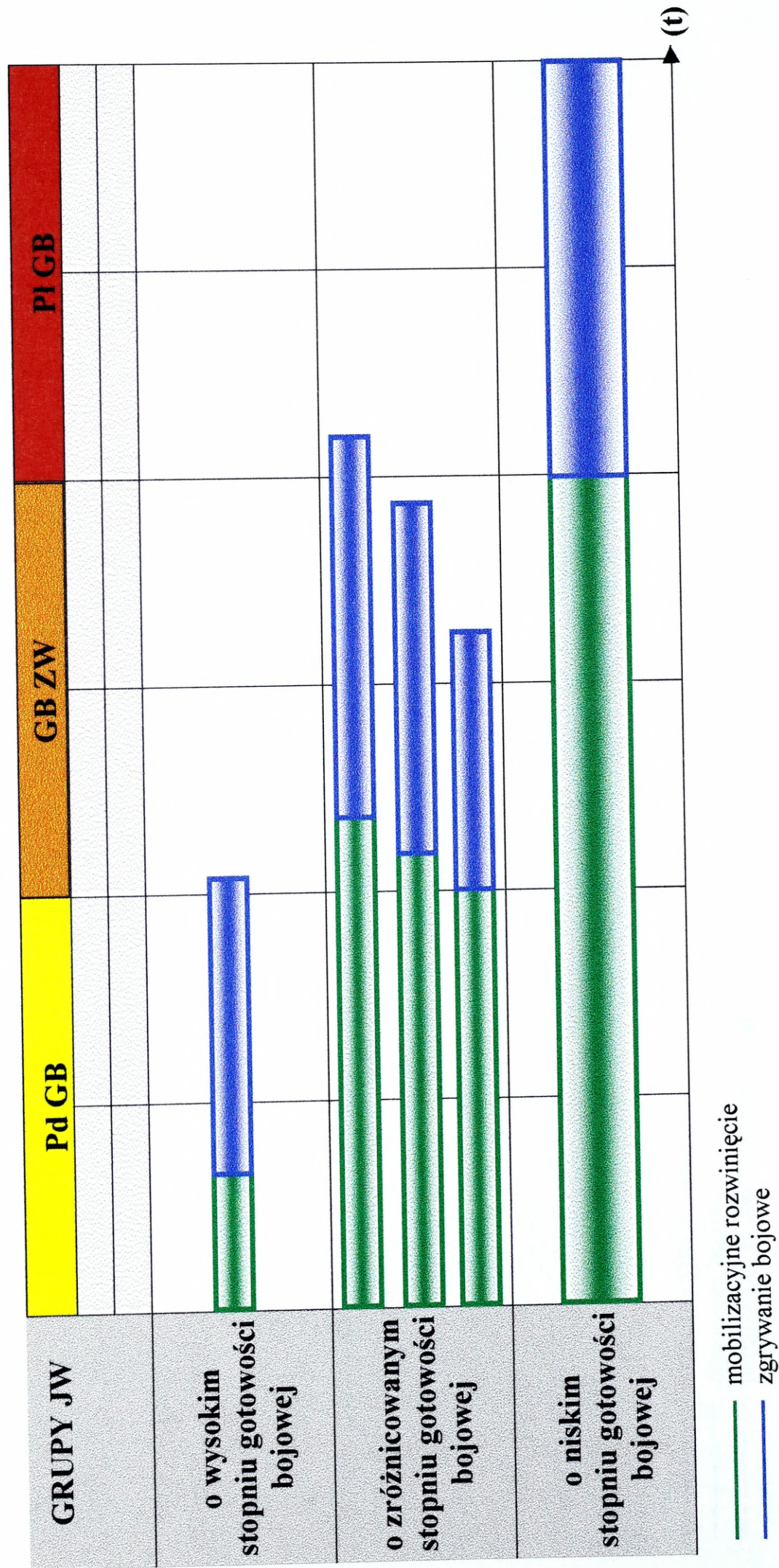
źródło: opracowanie własne na podst. artykułu „Amerykańska dywizja typu D XXI”, WPZ nr 4/1999

POZIOMY STANDARYZACJI W SIŁACH ZBROJNYCH NATO

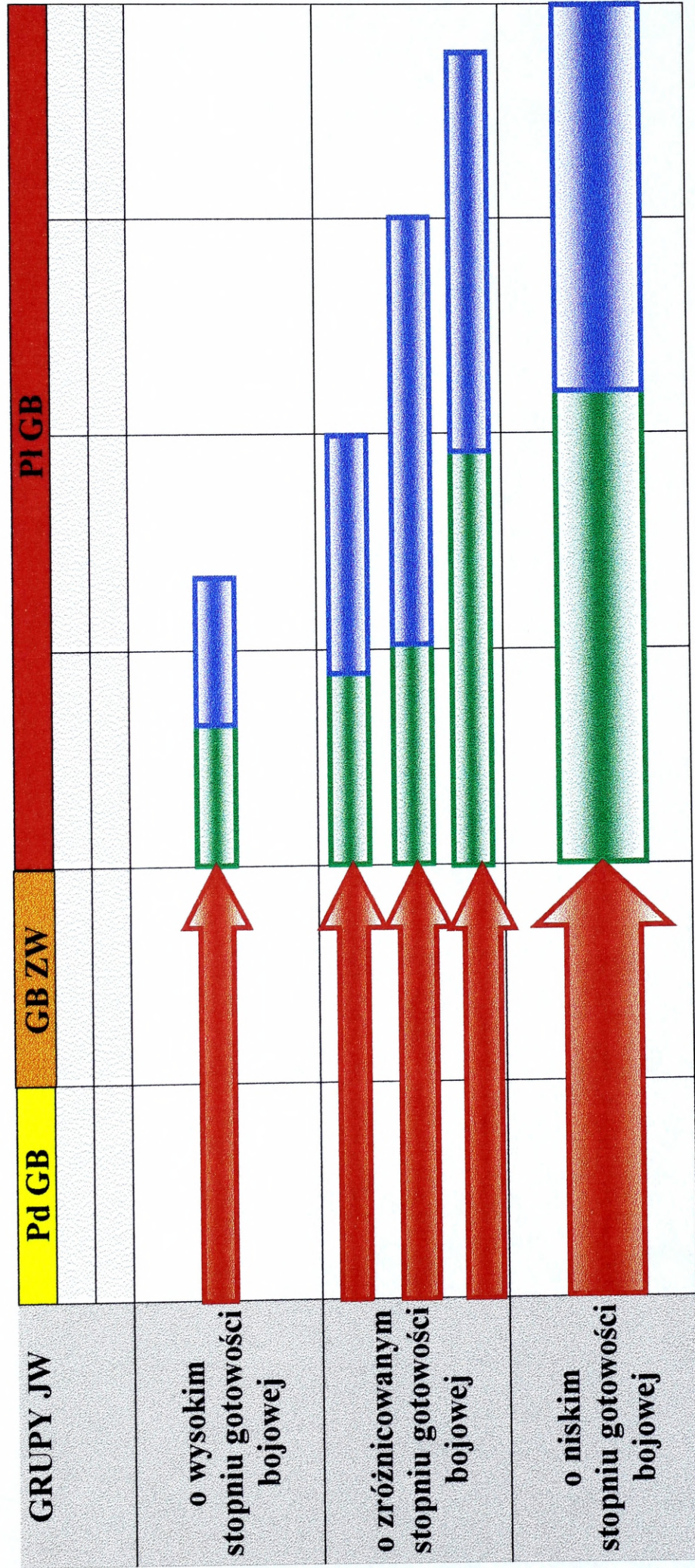
Opracowanie własne autora

Osiągnięcie wyższych stanów gotowości bojowej w trybie alarmowym (wariant 1)

Opracowanie własne autora

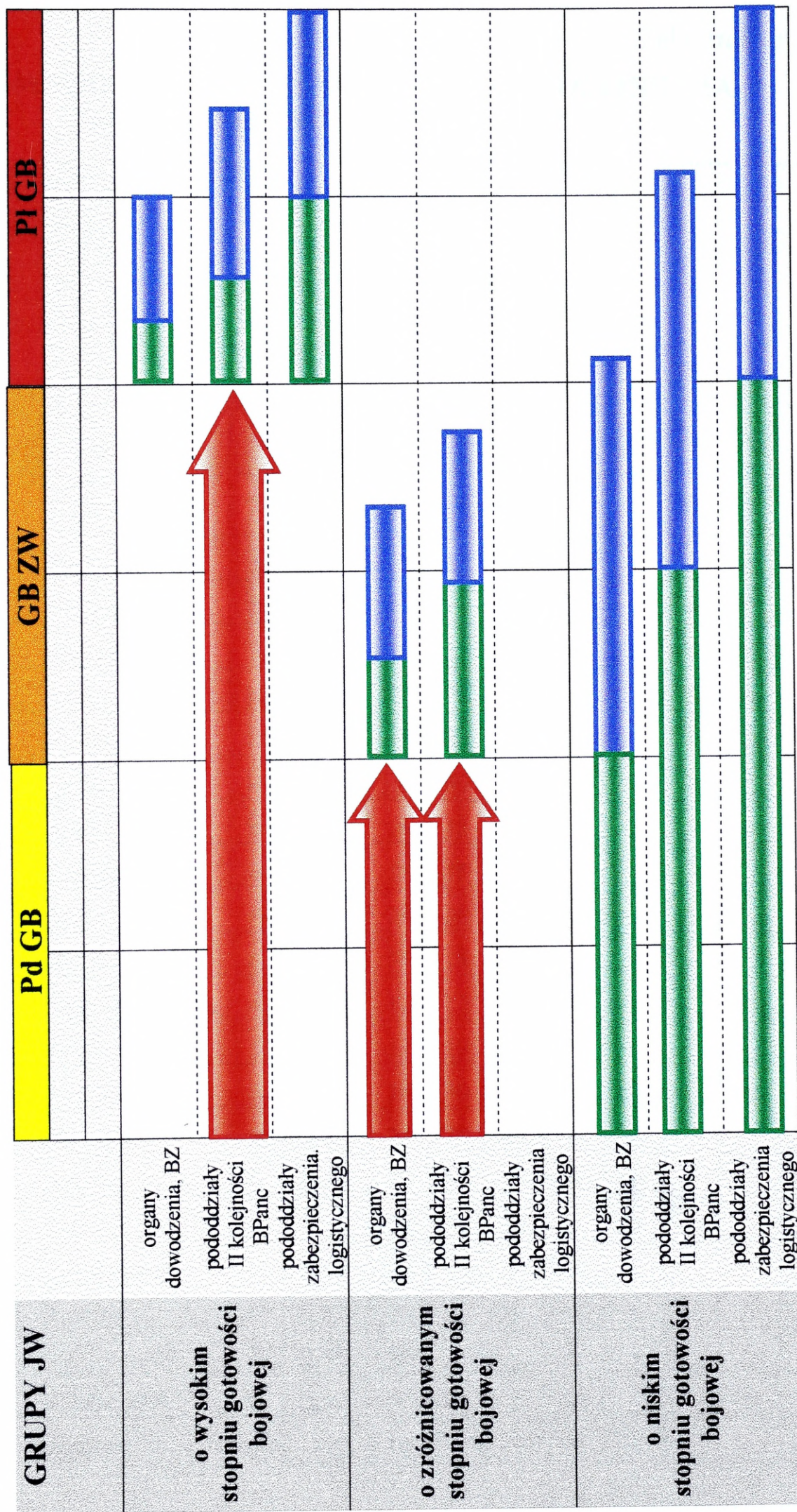
Osiągnięcie wyższych stanów gotowości bojowej w trybie skróconym (wariant 2)

- mobilizacyjne rozwinięcie
- zgrywanie bojowe
- przejście ze St GB do P1 GB z pominięciem stanów pośrednich

Opracowanie własne autora

Osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej w sposób selektywny (wariant 3)

- █ mobilizacyjne rozwinięcie
- █ zgrywanie bojowe
- █ przejście ze St GB do PI GB z pominięciem stanów pośrednich

Opracowanie własne autora

**HARMONOGRAM MOBILIZACYJNEGO ROZWINIĘCIA
JEDNOSTEK WOJSKOWYCH POW**

Nazwa JW	Garnizon	KATEGORIA	ZESTAW	TG od I etapu	TG	TM od I etapu	TM	ETAPOWO - WARIANT I	TM od etapu S	TG od etapu S	ETAPOWO - WARIANT S
Dowództwo POW	Bydgoszcz	5	II	15	15	3	3	I	3	15	I
pdow	Bydgoszcz	5	II	15	15	4	4	I	4	15	I
pdow	Białobrzegi	5	II	15	15	4	4	I	4	15	I
pżand	Bydgoszcz	5	II	20	20	5	5	I	5	20	I
bzapas	Wałcz	10	IV	120	90	38	8	III	8	90	I
bzapas	Pułusk	10	IV	360	300	68	8	IV	8	300	I
bzapas	Grudziądz	10	IV	120	90	38	8	III	8	90	I
Dowództwo DZ	Legionowo	6	II	15	15	3	3	I	3	15	I
bdow	Legionowo	6	II SR	15	15	3	3	I	3	15	I
BPanc	Wesoła	6	II	35	30	10	5	II	5	30	I
BZ	Siedlce	6	II SR	15	15	7	7	I	7	15	I
BZ SR	Orzysz-Giżycko	4	II SR	12	12	2	2	I	2	12	I
br	Siedlce	5	II SR	12	12	3	3	I	3	12	I
pam	Ciechanów	6	II	35	30	12	7	II	13	36	II
pappanc	Suwałki	6	II	25	20	15	10	II	16	26	II
pplot	Gołdap	6	II SR	15	15	6	6	I	6	15	I
bsap	Pułusk	6	II	35	30	10	5	II	11	36	II
bzaop	Legionowo	6	II SR	20	20	5	5	I	11	26	II
brem	Łomża	6	II SR	20	20	5	5	I	11	26	II
bmed	Legionowo	6	II SR	20	20	5	5	I	11	26	II
bŻW	Ciechanów	6	II SR	20	20	7	7	I	13	26	II
bzapas	Siedlce	10	IV	35	30	29	24	II	34	40	III

DowództwoDW	Koszalin	9	II	25	20	8	3	II	3	20	I
BZ	Wałcz	9	II	35	30	8	3	II	3	30	I
BZ SR	Słupsk	4	II SR	12	12	5	5	I	5	12	I
BPanc	Złocieniec	6	II	61	31	37	7	III	7	31	I
bdow	Koszalin	9	II	25	20	8	3	II	3	20	I
pa	Kołobrzeg	9	II	120	90	37	7	III	13	96	II
pappanc	Kołobrzeg	9	II	120	90	40	10	III	16	96	II
paplot	Koszalin	9	II	35	30	15	10	II	10	30	I
br	Lębork	9	II	25	20	8	3	II	3	20	I
bsap	Lębork	9	II	120	90	35	5	III	11	96	II
bzaop	Koszalin	9	II	35	30	10	5	II	11	36	II
brem	Czarne	7	II	35	30	10	5	II	11	36	II
bmed/SzW	Kołobrzeg	9	II	35	30	10	5	II	11	36	II
bŻW	Koszalin	9	II	35	30	12	7	II	13	36	II
bzasap	Słupsk	10	IV	120	90	54	24	III	34	100	III
Dowództwo DZ	Szczecin	7	II	25	20	8	3	II	3	20	I
BZ	Szczecin	7	II	35	30	12	7	II	7	30	I
BZ	Trzebiatów	7	II	120	90	37	7	III	13	96	II
BPanc SR	Starogard	3	II SR	12	12	5	5	I	5	12	I
bdow	Szczecin	7	II	25	20	8	3	II	3	20	I
pa	Szczecin	7	II	120	90	37	7	III	13	96	II
pappanc	Szczecin	7	II	120	90	37	7	III	13	96	II
paplot	Szczecin	7	II	35	30	12	7	II	7	30	I
br	Szczecin	7	II	35	30	8	3	II	3	30	I
bsap	Miedwie	7	II	120	90	37	7	III	13	96	II
bzaop	Szczecin	7	II	35	30	10	5	II	11	36	II
brem	Szczecin	7	II	35	30	10	5	II	11	36	II
bmed	Starogard	7	II	35	30	10	5	II	11	36	II
bżand	Szczecin	7	II	35	30	12	7	II	13	36	II
bzasap	Starogard	10	IV	120	90	54	24	III	34	100	III
Dowództwo DZ	Elbląg	5	II	15	15	3	3	I	3	15	I
BZ	Morąg	5	II	26	21	12	7	II	7	21	I
BZ	Bartoszyce	5	II SR	15	15	7	7	I	7	15	I

BKPanc	Braniewo	5	II	26	21	8	3	II	9	27	II
bdow	Elbląg	5	II SR	15	15	3	3	I	3	15	I
pa	Braniewo	5	II	26	21	10	5	II	11	27	II
pappanc	Morąg	5	II	26	21	12	7	II	13	27	II
paplot	Elbląg	5	II SR	15	15	5	5	I	5	15	I
18 br	Elbląg	5	II SR	15	15	3	3	I	3	15	I
bsap	Tczew	5	II	26	21	10	5	II	11	27	II
bzaop	Elbląg	5	II SR	20	20	5	5	I	11	26	II
brem	Elbląg	5	II SR	20	20	5	5	I	11	26	II
bmed	Braniewo	5	II SR	20	20	5	5	I	11	26	II
bżand	Morąg	5	II SR	20	20	7	7	I	13	26	II
bzapas	Bartoszyce	10	IV	35	30	29	24	II	34	40	III
BA	Węgorzewo	6	II	15	15	5	5	I	5	15	I
BA	Toruń	6	II	35	30	10	5	II	5	30	I
prt	Choszczno	6	II	35	30	10	5	II	5	30	I
dar	Toruń	6	II	61	31	33	3	III	9	37	II
paplot	Szczecin Podjuchy	6	II	35	30	10	5	II	5	30	I
prt	Zgierz	5	II	61	31	34	4	III	10	37	II
brt	Choszczno	5	II	26	21	9	4	II	10	27	II
brt	Modlin	5	II	61	31	34	4	III	10	37	II
Bsap	Kazuń	6	II	36	31	12	7	II	7	31	I
pinż SR	Szczecin Podjuchy	4	II SR	12	12	2	2	I	2	12	I
ppont	Chełmno	9	III	20	20	5	5	I	15	30	III
popchem	Brodnica	6	III	20	20	5	5	I	5	20	I
bopchem	Grudziądz	6	III	35	30	10	5	II	15	40	III
BŁ	Wałcz	5	II	26	21	9	4	II	4	21	I
prel	Przasnysz	6	II	35	30	10	5	II	15	40	III
prel	Grudziądz	6	II	12	12	5	5	I	11	18	II
prel	Lidzbark Warmiński	6	II	12	12	5	5	I	5	12	I
Sz BOT	Gdańsk	5	II	35	30	14	9	II	19	40	III
Sz BOT	Mińsk Mazowiecki	5	II	35	30	14	9	II	19	40	III
BOT	Łódź	5	II	61	31	39	9	III	29	51	IV

psap OT	Szczecin Podjuchy	6	II	61	31	39	9	III	29	51	IV
psap OT	Ełk	6	II	35	30	14	9	II	29	50	IV
ppont	Kazuń	6	II	61	31	39	9	III	29	51	IV
brf	Nowy Dwór	6	IV	70	40	39	9	III	29	60	IV
brf	Szczecin Podjuchy	6	IV	70	40	39	9	III	29	60	IV
bfort	Bydgoszcz	6	IV	120	60	69	9	IV	29	80	IV
bfort	Inowrocław	6	IV	120	60	69	9	IV	29	80	IV
p OT	Szczecin	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
p OT	Poznań	6	IV	120	60	69	9	IV	29	80	IV
p OT	Gdańsk	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
p OT	Bydgoszcz	6	IV	120	60	69	9	IV	29	80	IV
p OT	Olsztyn	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
p OT	Warszawa	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
p OT	Białystok	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
boo	Szczecin	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
boo	Koszalin	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
boo	Słupsk	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
boo	Pruszcz	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
boo	Olsztyn	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
boo	Toruń	6	IV	70	40	39	9	III	29	60	IV
boo	Białystok	6	IV	35	30	14	9	II	29	50	IV
boo	Warszawa	6	IV	70	40	39	9	III	29	60	IV
WSzW	7	brak	II	10	5	7	2	II	8	11	II
WKU	66	brak	II	10	5	7	2	II	8	11	II
Ozapas	10	10	IV	120	90	39	9	III	29	110	IV
pk	Inowrocław	9	III	90	60	38	8	III	18	70	III
pk	Grudziądz	9	IV	90	60	38	8	III	28	80	IV
pk	Modlin	9	IV	35	30	13	8	II	28	50	IV
brr	Inowrocław	7	III	12	12	8	8	I	14	18	II
brem	Kołobrzeg	7	IV	35	30	13	8	II	18	40	III
brem	Chełmno	7	IV	91	61	38	8	III	28	81	IV
brem	Łomża	7	IV	35	30	13	8	II	18	40	III

brem	Pomiechówek	7	IV	121	61	68	8	IV	28	81	IV
bes	Czarne	7	IV	35	30	13	8	II	18	40	III
bes	Ostróda	7	IV	35	30	13	8	II	28	50	IV
brtsc	Piła	7	IV	121	61	68	8	IV	28	81	IV
brtsc	Ostróda	7	IV	35	30	13	8	II	18	40	III
btr	Grudziądz	7	IV	91	61	38	8	III	18	71	III
btr	Drawsko	7	IV	121	61	68	8	IV	28	81	IV
btr	Inowrocław	7	IV	121	61	68	8	IV	28	81	IV
bzaop	Osowa Góra	7	IV	35	30	13	8	II	18	40	III
bzaop	Cybowo	7	IV	35	30	13	8	II	18	40	III
bzaop	Mosty	7	IV	121	61	68	8	IV	28	81	IV
bzaop	Marcinkowo	7	IV	35	30	13	8	II	28	50	IV
bzaop	Szeroki Bór	7	IV	35	30	13	8	II	28	50	IV
bzaop	Elbląg	7	IV	35	30	13	8	II	28	50	IV
bwm	Ciechocinek	6	III	35	30	13	8	II	18	40	III
bwm	Grudziądz	6	III	35	30	13	8	II	18	40	III
bwm	Wałcz	6	III	90	60	38	8	III	18	70	III
bwm	Szczecin	7	IV	110	80	38	8	III	28	100	IV
bwm	Braniewo	7	IV	35	30	13	8	II	28	50	IV
bwm	Olsztyn	6	III	35	30	13	8	II	28	50	IV
bwm	Otwock	6	III	35	30	13	8	II	28	50	IV
kss	Celestynów	6	III	90	60	38	8	III	18	70	III
kss	Włocławek	6	III	35	30	13	8	II	28	50	IV
kss	Szczecin	6	III	120	60	68	8	IV	28	80	IV
WSzR	Toruń	6	IV	90	60	38	8	III	18	70	III
WSzR	Ciechanów	6	III	120	60	68	8	IV	28	80	IV

ILOŚĆ WYBRANYCH JW

145

Opracowanie własne autora – ćwiczenie mobilizacyjne OW